

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Salih ÖZYURT

MİR SEYYİD ŞERİF HAYATI VE DİVANIN TENKİTLİ METNİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Ahad EMİRÇUPANI

ERZURUM – 2011

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Ahad EMİRÇUPANİ danışmanlığında, Salih ÖZYURT tarafından hazırlanan bu çalışma 30/06/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Doğu Dilleri ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Nimet YILDIRIM

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ahad EMİRÇUPANİ

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Mevlüt ÖZBEN

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 30 / 06 / 2011

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	III
KISALTMALAR	IV
ÖNSÖZ	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MİR SEYYİD ŞERİF

1.1. HAYATI VE EDEBİ ŞAHSİYETİ	10
1.2. ESERLERİ	16
1.2.1. Beyânü'l Vâki' (Risâle-i Ma'âdiyye)	16
1.2.2. Dîvân	17
1.2.3. Hacınâme	17
1.2.4. İsm u Müsemmâ	18
1.2.5. Şerh-i Kasîde	18
1.2.6. Mahşer Nâme	20

İKİNCİ BÖLÜM

MİR SEYYİD ŞERİF DİVAN'ININ TENKİTLİ METNİ

2.1. DİVANIN YAZMA NÜSHALARI	22
2.1.1. "İÜ-A" Nüshası	22
2.1.2. "İÜ-B" Nüshası	23
SONUÇ	25
KAYNAKÇA	26
ÖZGEÇMİŞ	29

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****MİR SEYYİD ŞERİF HAYATI VE DİVANIN TENKİTLİ METNİ****Salih ÖZYURT****Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahad EMİRÇUPANİ****2010, 182 Sayfa****Jüri: Yrd. Doç. Dr. Ahad EMİRÇUPANİ****Prof. Dr. Nimet YILDIRIM****Yrd. Doç. Dr. Mevlüt ÖZBEN**

1370-1507 yılları arasında egemenlik süren Timur İmparatorluğu, geniş bir coğrafya üzerinde etkili olmuştur. Timur, İranlılara karşı kazandığı askeri zaferi ile İran'da yeni bir medeniyet meydana getirmek istemiş olsa da bunda yeterince başarılı olamamıştır. Yine de İran'ın sosyal ve idari işlerinde köklü olmayan birtakım değişiklikler yapabilmıştır. Timurular dönemi İran medeniyeti, Samaniler ve Selçuklulara dayanan, Harzemşahlar ve Moğollar'ın takipçisi olarak bilinir.

Timur'un 30 yıllık dönemi İranlılar için korku, yağmalama, vahşet ızdırıp ve kargaşa dönemi idi. Buna rağmen Fazlullah-ı Hurufî (ö. 796/1394) XIV. yüzyılda İran'da mistik ve felsefi bir akım olan Hurufîliği kurmuştur. Bu akımın izleri XVII. yüzyıla kadar Anadolu ve Balkanlara uzanmaktadır.

Çalışmamıza konu olarak seçtiğimiz Mir Seyyid Şerîf (ö.?), Hurufîliği yaymak için Anadolu'ya geçmiş ve Fazlullah'ın ilk halifelerinden olmuştur. Mir Seyyid Şerîf, kendi ifadelerinden anladığımız kadarıyla, İran asıllı ve Amüllüdür (Babül). Şair'in doğumu ve ölümü ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, XIV. yy. olduğunu söyleyebiliriz. İranlı asıllı olan Mir Seyyid Şerîf, Fazlullah-ı Hurufî'nin kurmuş olduğu Hurufîlik akımını benimsemiş, Fazlullah'ın öldürülmesi ile birlikte Anadolu'ya gelerek Hurufîliğin savunucularından olmuştur.

Mir Seyyid Şerîf Hayatı ve Divanın Tenkitli Metni adlı bu çalışmamız, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şairin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi sunulmuş. İkinci bölümde, divanın tenkitli metni verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mir Seyyid Şerîf, Fazlullah-ı Hurufî , Hurufîlik, Timur.

ABSTRACT**MASTER THESIS****LIFE OF MIR SEYYID ŞERİF AND A CRITICAL ANALYSIS OF HIS DIVAN****Salih ÖZYURT****Advisor: Assist. Prof. Dr. Ahad EMİRÇUPANİ****2010, Page: 182****Jury: Assist. Prof. Dr. Ahad EMİRÇUPANİ****Prof. Dr. Nimet YILDIRIM****Assist. Prof. Dr. Mevlüt ÖZBEN**

The Empire, which ruled between 1370 and 1507. Was effect'Ve over a very large geography. Although Timur wanted to create a new civilization in Iran after he gained a victory over the Iranians, he couldn't succeed in it well enough. Nevertheless, he managed to lead to same non-radical changes in social and political life of Iran. The Iranian civilization of the Timur dominance is know to be the follower of the Kharzem shah State and the mongols, which can be connected to the Samanids and the Seljuks.

The 30-year period of governance of Timur in Iran was a period of fear, plunderage, savagery, suffering and riot fort he Iranian. Nevertheless, Fazlullah-ı Hurufi established Hurufism, a mystical and philosophical movement, in Iran in the 14th c. The traces of this movement can be traced back to Anatolia and the Balkans of the 8th century.

Mir Seyyid Şerîf, whom this study is intended to examine, came to Anatolia to spread Hurufism and became one of the caliphs of Fazlullah. As far as we learn from his own expressions, Mir Seyyid Şerîf was of Iran origin and from Amul (Babul). Despite lack of reliable information relating his birth and death, it might be argued that he lived in the 14th c. A man of Iran origin, Mir Seyyid Şerîf adapted Fazlullah-ı Hurufi's Hurufism and went to Anatolia following Fazlullah-ı murder to spread Hurufism.

The present study, titled "Life of Mir Seyyid Şerîf and A Critical Analysis of His Divan" is made up of two parts. The first part gives information about the poet's life, literary craftsmanship and works. The second part includes a critical text of his divan.

Key Works: Mir Seyyid Şerîf, Fazlullah-ı Hurufî, Hurufism, Timur.

KISALTMALAR

F.	: Farsça
H.	: Hicri
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
İÜA	: İstanbul Üniversitesi A Nüshası (F-152)
İÜB	: İstanbul Üniversitesi B Nüshası (F-130)
K.	: Kütüphanesi
M.K	: Millet Kütüphanesi
No	: Numara
Ö.	: Ölüm
s.	: Sayfa
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Üniv.	: Üniversitesi
vr.	: Varak

ÖNSÖZ

Bu çalışmamız, Hurufî şairlerinden Mir Seyyid Şerîf hakkında bilgi ve divanın tenkitli metninden oluşmaktadır.

Mir (Seyyid) Şerîf'in doğduğu ve öldüğü yıllar kesin olarak bilinmemekle birlikte XIV. yüzyılın sonları ile XV. yüzyılın başlarında yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu dönem, Timur İmparatorluğu dönemidir. Timur'un İmparatorluk kurma adına uyguladığı baskıcı rejimin etkisi ile şairler, hamilerini genellikle Hindistan ve Anadolu'da aramak zorunda kalmışlardır. Bu nedenle Anadolu'ya gelen Mir Seyyid Şerîf'in hayatı hakkındaki bilgiler, burada etkileşimde olduğu şahsiyetler ve kendi eserlerinde verdiği bilgilerden çıkarılabilmektedir.

Kaynaklarda şairin doğum yeri ile ilgili farklı bilgiler yer almaktadır. Said Nefisî, Mir Seyyid Şerîf'in Şiraz'da doğduğu ve Seyyid Şerîf Cürçânî'nin oğlu Emir Şemseddin Muhammed'in öğrencisi olduğundan bahseder. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Farsça Eserler Bölümü numara 50 de bulunan *Şerh-i Kaside* adlı eserinde ise şair, kendisinin Amüllü olduğunu, Herat'a gittiğini, Horasan'da Amir İshak Sugandî ile görüştüğünü yazmaktadır. Bu iki farklı rivayetten şairin eserinde verdiği bilgiyi dikkate alarak Mir Seyyid Şerîf'in Amüllü olduğunu söylemek gerekir.

Mir Seyyid Şerîf, Hurufîlik görüşüne sahip bir şairdir, Hurufîlik, Fazlullah-ı Hurufî (Esterabadi) tarafından XIV. yüzyılda İran'da kurulmuş, izleri XVII. yüzyıla kadar Anadolu ve Balkanlarda takip edilebilen mistik ve felsefi bir akımdır. Hurufîliği iki döneme ayırabiliriz. İlk dönemi, Fazlullah ve öğrencilerinin yaklaşık yarım yüzyıl boyunca İran ve Azerbaycan topraklarında etkili olduğu dönemdir. Diğer dönem ise Aliyyü'l-Alâ, Mir Seyyid Şerîf, Seyyid Nesimi ve Refi'î gibi Fazlullah-ı Hurufî'nin halifelerinin, onun ölümünden sonra Anadolu ve Suriye'ye geçip XVII. yüzyıla kadar Balkanlara kadar ilerlediği dönemdir.

İki bölüme ayırdığımız bu çalışmanın, birinci bölümünde şairin yaşadığı dönem hakkında genel bilgiden sonra, hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde şairin Divanının, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde bulunan iki nüshasından hareketle hazırlanan tenkitli metni yer almaktadır.

Tenkitli metin hazırlanırken, İstanbul Üniversitesi Farsça Eserler Bölümü Numara 152'de kayıtlı nüsha "İÜA" şeklinde; aynı üniversitenin yine Farsça Eserler

bölümü 130 numarada kayıtlı nüsha ise “İÜB” olarak gösterilmiştir. “İÜB” nüshası eksik olduğu için metin oluştururken “İÜA” nüshası esas alınmıştır.

“İÜA” nüshasında خورشید olarak yazılan kelime, خورشيد olarak doğru şekli ile değiştirilmiş, böylece metinde birçok kez tekrarlanan bu kelime, her defasında nüsha farkı olarak gösterilmemiştir.

Yaptığımız bu araştırmada, göstermiş olduğumuz tüm dikkat ve inceliğe rağmen eksiklikler, hatalar bulunabilir. Bunların da saygıdeğer hocalarımın yapıcı ve eğitici eleştirileri doğrultusunda gidereceğine inanıyorum.

Bu çalışmayı hazırlarken, hastalığını hiçe sayarak, gece gündüz çalışmanın ortaya çıkmasına büyük emek ve özeni gösteren kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Ahad EMİRÇUPANİ'ye manevi desteği, şefkati ve ilgisinden dolayı, teşekkürü bir borç bilirim. Bu çalışmanın çeşitli aşamalarında kaynak ve bilgi desteğinde bulunarak, bana kıymetli vakitlerinin ayıran hocalarım, Prof. Dr. Nimet YILDIRIM Beyefendi ve Yrd. Doç. Dr. Asuman GÖKHAN Hanımefendiye teşekkür ederim. Ayrıca kaynak taramam ve temininde bana yardımcı olan Ahmet Topal kardeşime de teşekkür ediyorum.

Erzurum – 2011

Salih ÖZYURT

GİRİŞ

Büyük Timur İmparatorluğu, 1370 ile 1507 yılları arasında hüküm süren, sınırları Orta Asya'dan İzmir'e uzanmış bir Türk devletidir.

Müslüman bir çevrede doğup büyüyen ve kendisi de Müslüman olan Timur (ö. 1336/1405), eski Türk ve Moğol geleneklerini de yaşatmaya çalışmış yasayı da ihmal etmemiştir. Timur, yasayı şeriata tercih ediyordu ve bu yüzden bazı ulema tarafından kafirlikle suçlanmıştı. Timur dönemi tarihçileri, onun oğlu ve halefi Şahruh'u ise şeriata bağlı, mükemmel bir İslâm hükümdarı olarak anarlar. Uluğ Beg ise babasının aksine, devlet idaresinde dedesi Timur'u taklit etmişti.¹

İlk defa 1360 yılında adından söz edilmeye başlanan Timur, 1370 yılında Mâverâünnehir'e hâkim olarak, Semerkand'da tahta oturmuştu. Bu sırada İran parçalanmış bir durumda idi. Merkezi Herat olmak üzere Horasan'da Kertler, merkezi Sebzar olmak üzere Horasan'ın batı taraflarında Serbedarlılar, merkezi Curcan olmak üzere Bistam, Damgan ve Simnan yöresinde Toga Timurlular, merkezi Şiraz olmak üzere Fars ve Kirman taraflarında Muzafferiler, merkezi Bağdat olmak üzere Irak-ı Arab, Irak-ı Acem ve Azerbaycan'da Celâyirliler hüküm sürüyordu. 1580 yılına gelindiğinde Horasan, Serbedarlılar, Toga Timurlular, Kertler ve Muzafferiler arasındaki mücadeleler dolayısıyla karışık bir durum arz etmekteydi. Bu bakımdan bölgenin ele geçirilmesi Timur için zor olmamıştır.²

Horasan'a seferleri sırasında İran'ın durumunu daha yakından gören Timur, 1386 yılında bu ülkeyi ele geçirmeye karar vererek Semerkand'dan hareket etti. Timur'un, Kuzey İran ve Azerbaycan'ı ele geçirmesi, vaktiyle Cuci (Coçi) ulusu ile İlhanlılar arasında olduğu gibi, bu bölgede yeni çatışmaların başlamasına yol açacaktı. Zira Timur'un desteğiyle Altın Orda'da (Altınordu) hâkimiyeti ele geçiren Toktamış, artık Timur'a kafa tutmaya başlamıştı. Ne Timur'un, ne de Toktamış'ın zengin Azerbaycan'ı kendi arzuları ile terk etmeyecekleri muhakkaktı. İlk Altın Orda hanları zamanında olduğu gibi, şimdi de Toktamış, Memlûk sultanına bir elçilik heyeti göndermişti. Timur'un İran'da kuvvetlenmesi ihtimaline karşı, Altın Orda ile Mısır arasında bir ittifak hazırlandığı daha sonraki olaylardan anlaşılmaktadır. Zira taraflar, aralarında bir savaş çıkacağını biliyor ve buna hazırlanıyorlardı. Nihayet iki taraf 1391 tarihinde karşılaştı.

¹ Aka, İsmail, “*Timurlular*”, Türkler Ansiklopedisi, Ankara 2002, VIII, 517.

² Aka, İsmail, 517.

Timur bu savaşı kazanarak Bağdat ve Anadolu kapılarına kadar gelmiş oldu.³ böylece Timur, 1370-1405 yılları arasında yaptığı seferlerle, Harezm, Doğu Türkistan, İran, Azerbaycan, Hindistan Delhi Sultanlığı, Irak, Suriye, Altın Orda Devleti ve Osmanlı Devleti'nin de içinde bulunduğu muazzam büyüklükteki topraklara hâkim olmuştur.

Timur çoğu zaman karşısında yenik düşenleri, İslâm'ı kabul ettikleri için affederdi. Bu devirde din, sosyal yaşamın çeşitli alanlarına hâkim oldu. Timurlu devletinin resmi mezhebi Sünnilik idi. Dönemin âlimleri ve halkın çoğu bu mezhepten idi. Bu dönemin dini hayatının özelliklerinden birisi de tasavvufun ve dervişliğin yayılması ve tekkelerin çoğalmasındır. Bu dönemde irfan zevkinden nasibini almamış ve bu yolda mesafe kat etmemiş çok az şair ya da bilgin bulunabilir. Ayrıca Timurluların emirleri, şehzade şeyhlerini, arifleri ve mutasavvıf alimleri aşırı derecede himaye ve teşvik etmeleri, bu dönemde tasavvufun ilerlemesi ve gelişmesi için çok müsait bir ortam hazırladı.⁴

Timur, saltanatı boyunca dünyanın tek hükümdarı olma hevesi ve felsefesinden hareketle İmparatorluğun topraklarını genişletmek için hep savaş halinde ömrünü geçirmiştir. Her ne kadar savaşlar esnasında fethedilen yerleri yakıp yıksa da, sanatçılara ve şairlere değer verir, bunları Semerkant'a toplardı. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi bilginleri, alimleri, şairleri, mutasavvıfları koruyup kollamıştır. Dini de kendi hükümdarlığının çıkarları için kullandığından çeşitli kargaşalar olmuş ve bu dönem, çeşitli akımlar ve mistik düşüncelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur

Hurufîlik de Timur saltanatı döneminde, XIV. yüzyılın ikinci yarısında, devrin bu tür akımlar için müsait havasından faydalanan Fazlullah-ı Hurufî (ö. 796/1394) tarafından (758 /1357) yılında kurulmuş, harflerin esrarına dayanan mistik ve felsefî bir akımdır.

Hurufîliğin temeli, eski çağlardan gelen ve harflerle sayıların kutsallığını kabul edip bunlara çeşitli sembolik anlamlar yükleyen anlayışa dayanır. Çok eskiden beri tabiatla varlığı kabul edilen gizli güçler şekil ve harflerle ifade edilmeye çalışılmış, sonuçta tabiat bilimlerinden önce efsun, tılsım, sihir gibi tekniklerle "Huruf" ilmi adı altında sözde ilimler ortaya çıkmıştır. Hurufîliğin ne zaman ve nasıl doğduğu kesin

³ Aka, İsmail, 517.

⁴ Ahad Emirçüpani, *İsmet-i Buhârî ve Gazelleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1993.

olarak bilinmemekle birlikte gerçek anlamıyla M.Ö. IV ve III. yüzyıllardan itibaren Ortadoğu'daki Helenistik-Gnostik karakterli dinlerde ortaya çıktığı görülmektedir.⁵

İslâm dünyasında harflerin bazı gizli özelliklere sahip olduğu düşüncesi hayli eskidir. Çeşitli İslâmî gruplar arasında ilgi görmüş, özellikle İbnü'l-Arabî'nin katkılarıyla daha fazla ilgi çekmiştir. İbn Haldûn ve Kâtib Çelebi gibi âlimler bile bu anlayışın etkisine kapılmışlardır. Fakat İslâm dünyasında bâtinî düşüncelerin ışığında Hurufîliği bir sistem şekline sokan ve bir fırka halinde yayan kişi Fazlullah-ı Hurufî olmuştur.

Fazlullah-ı Hurufî, bâtinî şeyhlerinden olan ve Serbedârîler'le birlikte Horasan'da isyanlara karışan Şeyh Hasan-ı Cûrî (ö. 743/1342-43) ve onun halifelerinin tesiriyle sistemini kurmaya, akidesini yaymaya çalışmıştır. Hurufîliği kurarken bâtinîler'in te'vil usullerini başarılı bir şekilde kullanan Fazlullah, rüya yoluyla gerçeği bulduğunu, bazı sırların kendisine bu yolla bildirildiğini ileri sürerek Arapça'daki yirmi sekiz harf ve bunlara ilâveten Farsça'daki dört harf ile sayılar arasında çeşitli ilişkiler kurmak suretiyle Hurufilik sistemini yerleştirmiştir.⁶

Kendisini mehdi olarak ilan eden Fazlullah-ı Hurufî'nin çevresinde yaşlı bir zat olan Fahrüddin, Burucerdli Celal, Horasanlı Fazlullah, Hüseyin, İsfahanlı Abdul, Nayinli ve Daştî (*Rast*) iki kişi ve "Hacnâme" sahibi Mir Seyyid Şerîf'ten (ö. ?), ibaret yedi kişi Fazlullah'a inanan ilk kişiler olmuşlardır.⁷

Timur Döneminde Kültür ve Edebiyat

Bilim, kültür ve sanatta Timuroğulları'nın gerçekleştirdiği Türk Rönesansı ile XIV. ve XV. yüzyıllarda üç kıtada konuşulan Türkçenin Çağatay lehçesinde şaheserler yazılmıştır.⁸

Timur, Orta Asya ve İran'da büyük bir imparatorluk kurmuş, kendini, İlhanlıların Anadolu üzerindeki egemenlik haklarının mirasçısı ilân etmişti. Anadolu beylikleri ve bunlardan biri gözüyle baktığı Osmanlı Devleti, onun için kendine tabi olması gereken küçük uç devletlerinden biri olarak görmüş. Bir taraftan bütün Sünnî İslâm âleminin koruyucusu ve hâkimi olmak, diğer taraftan Türk-Moğol kağanlık

⁵ Hüsamettin, Aksu, "*Hurufilik*", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1998, XXVIII, 408.

⁶ Aksu, Hüsamettin, 408.

⁷ Abdülbaki Gölpınarlı, *Hurufilik Metinler Kataloğu*, TTK Basımevi, Ankara 1989, 7.

⁸ Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları İstanbul 2004, 154.

geleneğini canlandırmak emelinde olan Timur'a, Osmanlı Sultanı meydan okumuş, ancak 28 Temmuz 1402'de Ankara Savaşı'nda bozguna uğrayıp ona tutsak düşmüştür. Timur'un Ankara Savaşı'nda Osmanlıları yenmesi Türk tarihi için büyük bir felaket olmuştur. Savaşın sonra Timur, Anadolu Beyliklerini yeniden canlandırarak, Osmanlılar da dahil olmak üzere hepsini kendine tabi kıldı. Timur, Ankara Savaşı'ndan sonra sekiz ay kadar Anadolu'da kaldı.⁹

XV. asırda Türk edebiyatının, Horasan ve Maverâünnehir'de de büyük bir gelişme gösterdiği görülmektedir. Timur fethettiği yerlerde bilim adamlarını, sanatkarları, edipleri toplar, başkente (Semerkant'a) götürür, himayesine alırdı. Her türlü imkânı sağlar, eser vermeleri için büyük ödüllerle onları teşvik ederdi. Kendisinden sonra hükümdar olan oğulları ve torunları da aynı şekilde hareket etmiş, Aynı ayrı merkezlerde hüküm süren hanedan mensupları bu konularda adeta birbirleriyle yarışarak Türk tarihine bilim, sanat ve kültürde yeniden doğuş hamlesinin en güzel meyvelerini armağan etmişlerdir.¹⁰

Timurlu hükümdarlar süsleme sanatına da çok önem vermişler, duvar resmi, minyatür, kitap kapağı yapanları ve hattatları himaye ve teşvik etmişlerdir. Minyatür sanatı en yüksek devrini Timurlular zamanında yaşamış, mimarlık ve minyatür İran'da ve Osmanlılarda etkisini sürdürmüştür. Bu dönemde halı ve kumaş desenlerinde büyük ilerleme olmuş, konuları dinî olmayan resimler çoğalmış ve ilerlemiştir.

Musiki, Timurlular'da çok gelişmiş ve besteciler de büyük himaye görmüşlerdir. Bunun en güzel örneği, büyük Türk bestecisi Abdülkadir Meragî'ye gösterilen ilgi, verilen ödüdür. Timur zamanında Semerkant, Timur'un oğlu Şahruh zamanında Herat ve daha sonra Osmanlı Sultanı II. Murad zamanında Bursa saraylarında baş tacı edilen Meragî gibi, daha başka besteciler de yetişmiş ve himaye görmüşlerdir. Timur'un bir vasfı da, Orta Asya ve Hindistan'da "din yayıcı" olmasıdır. Ancak Timur İslâmiyeti yaymak için zaman zaman zor da kullanmış, başka dinden olanlara Müslümanlığı zorla benimsetmeye çalışmıştır.

Timurlular devrinde matematik, astronomi ve tıp bilimleri de çok ileri idi. Kendisi de bir astronom olan Timur'un torunu Uluğ Bey, Semerkant'a dünyanın en büyük medresesini (üniversitesini) ve rasathanesini kurmuştu. Çevresine Ali Kuşçu (ö.

⁹ Aksu, 408.

¹⁰ Aksu, 408.

15. yy.), Gıyaseddin Cemşid (ö. 1437), Selâhaddin Musa Rûmî (ö. 15. yy.), Mesud Kâşî (ö. 1474) gibi meşhur bilim adamlarını toplamış. himaye etmişti.

Tarih ve edebiyat sahasında Timurlular devri Türk tarihinin en parlak devirlerinden biridir. Tarih, matematik ve astronomi kitapları Farsça yazılmışsa da, edebî eserler "Çağatay Lehçesi" de denilen Orta Asya Türkçesi ile yazılmıştır. Büyük edib ve şairler Türkçe yazmakla kalmamış, Türkçenin Farsçadan üstün olduğunu hem ilmî araştırmalarıyla, hem de verdikleri edebî eserlerle ispat etmişlerdir. Asıl rönesans bu alanda olmuş ve Çağatay edebiyatını gelişmesinin en yüksek derecesine ulaştıran Ali Şîr Nevâî (ö. 1501) gibi edibler bu devirde yetişmiştir.

Bu asırda Herat ve Semerkand merkez olmak üzere Timur'un çocuklarının ve torunlarının hüküm sürdükleri bu yerlerde Doğu Türkçesi ile çok parlak bir edebiyat meydana gelmiştir. Özellikle Timur'un çocuklarının Türkçe şiir ve eserlere büyük rağbet göstermeleri Türk edebiyatının bu gelişmesinde büyük etken olmuştur. Timur'un oğlu Şahruh, hükümet merkezini Semerkand'dan Herat'a getirmiş, Oğlu Uluğ Bey'e de Semerkand'ın idaresini vermiştir. Bunlar zamanında; Herat ve Semerkand, doğunun en ileri medeniyet merkezleri hâline gelmiştir.¹¹

Hurufîlik

Fazlullah-ı Hurufî tarafından XIV. yüzyılda İran'da kurulmuş bir akımdır. Hurufîlik öğretisinin etkisi XVII. yüzyıla dek takip edilebilmektedir. Fazlullah-ı Hurufî (ö.796/1394) ve Aliyyü'l-Alâ (ö.822/1419), Şeyh Ebul Hasan (ö.XIV yy.), Mir Seyyid Şerîf, Seyyid İshak (ö.771/1369-?), Emir Gıyâseddin (ö. XV yy.), Mir Fâzılî gibi Fazlullah'ın halife ve çağdaşları, İran ve Azerbaycan topraklarında yaşamış, eserlerini de Farsça kaleme almışlardır. Bu Hurufî düşünürlerden, Fazlullah'ın halifesi Seyyid Nesimî (ö.748/1418) ile Nesimî'nin öğrencisi Refîî eserlerini Türkçe yazmış ve Hurufîliğin geleceğini belirleyen önemli düşünürlerden olmuşlardır.¹²

Hurufîler, tüm felsefelerini harfler üzerine kurmaları nedeniyle, harflerden bir şekilde bahseden diğer felsefi-mistik akımlar ve harfçilerden ayrılırlar. Bu açıdan bakıldığında Hurufîlik İslam dünyasında, hatta dünya kültür tarihinde ayrıcalıklı ve eşsiz bir konumdadır.

¹¹ Atilla Şentürk, Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları İstanbul 2004, 154.

¹² Fatih Usluer, *Hurufîlik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2009, 27.

Mevcut harflerin tümü 32 tanedir. Bu harfler yaratılışın temel araçları olmasından ziyade tüm varlığın ve mevcudatın temelini oluşturmaktadır. Aynı harfler namaz, oruç, hac, kısacası tüm ibadetlerin temeli ve gayesi olarak görülmüştür. Bu geniş yorum yelpazesinde Hurufîler, harfler aracılığıyla İncil ve Tevrat yorumları bile yapmışlardır.

Harfler Allah'ın ezeli ve ebedi kelamı olarak O'ndan ayrılamaz. Bu açıdan bakıldığında Hurufîler harflerin varlığını varlıkta müşahade ederek aslında varlıkta Allah'ın varlığını müşahade etmişlerdir. Dolayısıyla harfler araştırılması gereken ilahî bir zuhur olarak karşımıza çıkmaktadır. Harflerin bizzat kendilerindeki zuhurunu müşahadeleriyle de, Hurufîler aslında Allah'ı kendilerinde müşahade etmektedir.¹³

Bu sisteme göre kâinat ve tüm varlıklar yedişer çizgiden oluşan iki görünüşle açıklanır. Bu görünüşlerin insan yüzünde de bulunduğu ileri sürülür. Bütün dinî hükümler 28 ve 32 sayısına uygulanarak tüm dinî hükümlerin insan yüzünde temsil edildiği söylenir.

Kur'ân'da geçen bütün “fazl” kelimelerinin Fazlullah'a işaret ettiğine inanarak onu Allah'ın cisimleşmiş hâli olarak görürler. Fazlullah'ın Hurufîlik inancını sistemleştirdiği “*Câvidannâme*” adlı eserini ilahî kitap olarak kabul ederler.¹⁴

Kur'ân ayetlerini ve bütün dinî hükümleri 28 veya 32 harfe uygulayarak te'vile tabi tutarlar. Söz gelimi Kelime-i Şahâdet'te geçen “Allah” sözünü oluşturan harflerin “adlarının yazımından” on dört harf ortaya çıkar. (Söz gelimi, kelimenin ilk harfi olan “elif”te e,l,i,f olmak üzere dört harf var); yine Kelime-i Şahâdet'te geçen “Muhammed” lafzını oluşturan harflerin “adlarının yazımından” da on dört harf elde edilir. Böylece ikisinin toplamı 28 eder. Buna Kelime-i Şahâdet'in ilk kelimesindeki dört harf eklendiğinde 32 sayısı ortaya çıkar. Buradan da “Demek ki Kelime-i Şehâdet, Arap ve Fars alfabesinin tamamını ve bunların içerdiği Hurufî manaları ihtiva etmektedir.” düşüncesine ulaşırlar.¹⁵

Hurufîlik akidesinde evren yorumlanırken merkezî anlam daima insana verilir. Bu fırkanın inancında ruhun bedeni terk ettikten sonraki durumu ile âhiretin varlığı, cennet ve cehennem önemli bir tartışma konusudur. Anadolu ve Bağdat Hurufîleri'nin önemli bir kısmı ölümden sonra hayat olmadığına, birleşik varlıkların tekrar basit hale

¹³ Usluer, 11.

¹⁴ Usluer, 30.

¹⁵ Aksu, 411.

dönüşeceğine, insanın Hurufiliğin esasını oluşturan otuz iki kelimenin bilincine varınca kendisinden yükümlülüklerin kalkacağına inanırlar. Bazı Hurufîler'e göre ise "sâhib-i te'vîl" dedikleri Fazlullah-ı Hurufî bütün dinî sorumlulukları yerine getirmiştir. Cennette sorumluluk yoktur; buna göre yaşanan an veya zaman da cennetteki an veya zaman gibi düşünülmelidir. Hurufîliğe dair eserlerden edinilen bilgilere göre bu akımda âhiret ve dinî mükellefiyetlerin çoğu inkâr edilmektedir.¹⁶

XIV. yüzyılın ikinci yansında bâtinî yorumları sayesinde gün geçtikçe taraftar kazanan Fazlullah-ı Hurufî, düşüncelerinin şeriata aykırı olduğu yönünde ulema ve fukahanın görüş bildirmesi üzerine Timur tarafından takibata maruz kaldı ve Timur'un oğlu Miran Şah tarafından yakalanıp Alıncak Kalesi'nde hapsedildi. Yargılama sonunda Şirvan hâkimi Şeyh İbrahim'in kadısı Bayezid'in fetvasıyla öldürüldü. Doğum yeri olan Esterabad'ın dışında Horasan, İsfahan, Tebriz ve Şirvan gibi yerleri dolaşıp buralarda inancını yayan ve halifeler yetiştiren Fazlullah'ın idam edilmesinden sonra başta en önemli adamı ve baş halifesi Aliyyü'l-Alâ olmak üzere çok sayıdaki mürid ve halifesi şiddetli baskılara rağmen Horasan, İsfahan, Suriye, Azerbaycan ve Anadolu gibi yerlerde Hurufîliği yaymaya çalıştılar; inançlarını bazı alim, şair, sanatkar ve devlet adamlarıyla seyyidlere benimsettiler; yetiştirdikleri şairler aracılığıyla halk arasındaki konumlarını güçlendirdiler. Zaman zaman saraylara ve sultanlara da nüfuz eden Hurufîler "dervîşân-ı helâl-hör ve râst-gûy" (helâl yiyen ve doğru söyleyenin dervişleri) diye tanındılar; Seyyid, Hoca, Derviş, Emir ve Mevlana unvanlarını kullandılar.

Anadolu'da ve Türklerde Hurufilik

Genel olarak kabul edilen bir görüşe göre Anadolu'da Hurufilik, Fazlullah-ı Hurufî'nin önde gelen halifelerinden damadı Aliyyul A'lâ vasıtasıyla yayılmıştır. Bu zat genç yaşta Fazlullah'a bağlanmış, onun idamından sonra Timurlular tarafından Hurufîler'e uygulanan baskıdan kaçarak kardeşiyle birlikte Suriye'ye gitmiş. Suriye ve Anadolu'da çeşitli yerleri dolaşarak Hurufî inançlarını yaymış, Fazlullah'ın, *Câvidânnâme'sini* esas alıp *Tevhîdnâme* ve *Kıyâmetnâme* gibi çeşitli manzum eserler yazmıştır. Bu arada Kırşehir'e de giden Aliyyü'l-Alâ bir müddet Hacı Bektaş-ı Velî (ö.1388) tekkesinde kalmış, kimliğini gizleyerek Bektaşî gibi görünmüş buradaki dervişlere *Câvidânnâme'yi* Hacı Bektaş-ı Velî'nin düşünceleri gibi sunmuş, kitapta yer

¹⁶ Aksu, 411.

alan ve dinî hükümleri gereksiz sayan bazı ifadelerin birer ilahî sır olduğunu söyleyerek bunları gizli tutmalarını istemiştir. Hoca İshak Efendi, Hurufîliğin Anadolu'ya bu şekilde girdiğini söyler.¹⁷ Eski kaynaklarda Aliyyü'l-Alâ Anadolu'daki faaliyetleri hakkında bilgi mevcut değildir. Bazı araştırmacılar, Hurufîlik hakkında en güvenilir kaynak olan Emîr Gıyâseddin'in *İstivâname*'sinde Aliyyü'l-Alâ'nın Anadolu'ya gittiğine dair bilgi bulunmamasını ve bizzat Aliyyü'l-Alâ'nın eserlerinde bu yönde bir işaretin mevcut olmamasını göz önüne alarak onun Anadolu'ya geldiğine dair bilgileri şüpheli bulmaktadırlar.¹⁸

Abdülbaki Gölpınarlı, Mîr Seyyid Şerîf'in *Hacnâme*'sinde kardeşiyle birlikte Anadolu'ya gittiğini, Hurufîliğe dair bazı kitaplarla Fazlullah'ın kitaplarını da yanında götürdüğünü söylemesini yine Fazlullah'ın halifelerinden şair Nesîmî'nin (Ö. 1418) Hacı Bayram-ı Velî (Ö.1388) ile görüşmek üzere Ankara'ya gelmesini, Anadolu'da çeşitli yerleri gezmesini, halifeler yetiştirmesini, *Beşâretnâme* adlı eserin yazarı Ref'î'nin onun önde gelen halifelerinden olmasını, Bektaşîler'in Nesîmî'yi kendilerinden saymalarını, Alevîlerin onu yedi büyük ilahî şairden biri olarak tanımalarını delil göstererek Hurufîliğin Anadolu'da yayılmasında ve Bektaşîliği etkilemesinde Mîr Seyyid Şerîf ile Nesîmî'nin rol oynamış olabileceğini ileri sürer.

Hurufî halifelerinin XV. yüzyılın başından itibaren Tebriz ve Halep yoluyla Anadolu'ya gelerek propagandaya başladıkları; İnançlarını tasavvuf, "Vahdet-i Vücûd" ve "İlm-i Esrâr-ı Huruf" gibi daha önce mevcut olan fikir ve inançlar içinde gizleyerek yaymaya çalıştıkları; Horasan, Azerbaycan ve İsfahan'da olduğu gibi Anadolu ve Balkanlar'da da hem halk hem yöneticiler arasında bir çevre edindikleri ve nihayet Kalenderîler'in arasına sızdıkları bilinmektedir. Sultan Mehmed Çelebi ve oğlu Sultan Murad zamanında başlayan Hurufî etkisi, Fâtih Sultan Mehmed döneminde saraya kadar ulaşmış, Taşköprüzâde'nin ifadesine göre genç padişah bile bir ara bu harekete meyletmiştir.¹⁹ Hurufîler; Herat, İsfahan ve Tebriz'de uyguladıkları taktikleri Osmanlı ülkesinde de uyguluyor, bir yandan yeniçeriler arasında taraftar bulmaya, bir yandan da padişahı etkileyerek Hurufîliği devletin resmî mezhebi haline getirmeye ve iktidarı ele geçirmeye çalışıyorlardı. Durumun vehametini gören vezir Mahmud Paşa'nın ulemayı

¹⁷ Aksu, 410.

¹⁸ Gölpınarlı, 28.

¹⁹ Taşköprüzâde Hayrettin Halil, *Eş-Şekâik'un Nu'maniye fi Ülemâid-Devleti Ali Osmaniye*, İstanbul, 120.

uyarması üzerine Fahreddin-i Acemî, Hurufîler'in cezalandırılması konusunda padişahı ikna etmiş, bunun üzerine yakalanan Hurufîler, Edirne'de öldürülmüştür.²⁰

Hurufîler, Kanunî Sultan Süleyman döneminde de Osmanlı topraklarından sürülmüştür.²¹ Buna rağmen XVI ve XVII. yüzyıllarda Hurufîlik Osmanlı toplumunu etkilemeye devam etmiş, bir yandan Bektaşîliğin temel inançları arasına girerken öte yandan Bektaşîlikten bağımsız temsilciler yetiştirmiştir. Anadolu ve Balkanlar'da Hurufîliğin yayılmasında ve yaşamasında Abdülmecid Firişteoğlu ile Nesimî gibi şairlerin büyük etkisi olmuştur. Muhtelif kayıtlardan, XVI. yüzyılda Anadolu ve Rumeli'deki çeşitli bölgelerde "ışık" (Tâife-i Işıkı-yân) adı verilen Hurufîler'in takip edilmesine, tutuklanıp cezalandırılmasına dair emirnameler gönderildiği anlaşılmaktadır.²²

Bektaşî görünen Hurufîler, giderek sayıca azalmalarına rağmen daha sonraki asırlarda da faaliyetlerini gizlice devam ettirmişler, ancak hiçbir zaman devlete karşı ayaklanma gücünü elde edememişlerdir. Horasan, Irak-ı Acem, Azerbaycan ve Suriye'deki Hurufîler ise daha erken dönemlerde etkinliklerini yitirmişlerdir. Halep, Bitlis, Sivas, Akçahisar, Eskişehir, İstanbul gibi merkezler yanında Balkanlar'da Deliorman, Arnavutluk, Ergirikaşn, Filibe, Varna. Tatarpazarcığı ve ayrıca İskenderiye, Hurufîler'in zaman zaman varlıklarını duyurdukları merkezler olmuştur.

Osmanlı kültürü ve sanatı, içtimaî ve siyasî hayatı üzerinde Hurufîler'in önemli tesiri vardır. Hurufîlik inançları bir yandan Bektaşîler aracılığıyla yeniçeriler üzerinde etkili olmuş, öte yandan Kalenderîler ve Bektaşîler aracılığıyla halk arasında yayılmıştır. Hurufîlik, bilhassa İslamiyet'i yeni kabul eden Balkanlar'daki halk içinde de taraftar bulmuştur. Bazı Osmanlı devlet adamları ile şairlerin bu harekettten etkilendikleri, özellikle Nesimî'nin pek çok Bektaşî ve Alevî şaire tesir ettiği bilinmektedir.²³

²⁰ Taşköprüzade, 120.

²¹ Küçüknişancı Mehmed Paşa, *Tarihi Nişancı*, İstanbul 1279, 234-238

²² Aksu, 411.

²³ Aksu, 411.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİR SEYYİD ŞERİF

1.1. HAYATI VE EDEBİ ŞAHSİYETİ

Kaynaklarda, Mir Seyyid Şerîf'in doğum-ölüm tarihleri, ailesi ve künyesi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Mir Seyyid Şerîf'in yine aynı şekildedir. Şiirdeki mahlası Şerîf'tir. Bu adla tanınmıştır. Yaşadığı dönem XIV. yy sonları ile XV. Yy başlarıdır. Yaşadığı yer ile ilgili elde ettiğimiz tek bilgi ise kendisinin yazmış olduğu ve yine kendisinin şerh ettiği kasidesinde Babul ya da Amül'lü²⁴ olduğundan bahsetmektedir.

Fazlullah'ın defin edildiği zaviyede şerh ettiğini de belirttiği *Şerh-i Kaside* adlı eserinde kendisinin Amül'lü olduğunu, Herat'a gittiğini yazmaktadır.²⁵

Said Nefisî, Mir Seyyid Şerîf'in Şiraz'da doğduğu ve Seyyid Şerîf Cürçânî'nin (ö. 816/1413) oğlu Emir Şemseddin Muhammed'in öğrencisi olduğundan bahseder²⁶. Şerîf, Fazlullah'ın Halep'te derisi yüzülerek öldürülmesinden sonra, yanlarına Fazlullah'ın ve bazı Hurufîlerin eserlerini alarak kardeşiyle birlikte Anadolu'ya geçmiştir. Bu iki bilgiden hareketle Mir Seyyid Şerîf'in kendi kasidesindeki bilgiyi temel alarak Amül'lü olduğunu söyleyebiliriz. Herat'a daha sonra Anadolu'ya seyahatinin dışında yeterli bilgi olmamakla birlikte Şerîf'in yazmış olduğu *Hacnâme* adlı eserinin son beyitlerinden anlıyoruz ki hac vazifesini yerine getirmiştir.

چون براہ حج شد این نامہ تمام
کردم اورا زان جہت حج نامہ نام

*Bu mektup hac yolunda tamamlandığı için
Bundan dolayı Hacnâme adını verdim.*

“Şerîf'in, ilk eğitimini nerede ve kimlerden aldığına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Gerçekten de bilgide büyük bir ihatası olduğu *Beyânü'l Vâki*' adlı eserinden anlaşılmaktadır. Bu eserinde, eski Yunan filozoflarından Eflâtun (ö.m.ö. 347) ve Aristo'nun (ö.m.ö. 322), İsrâklerin, Ruvâklerin, Meşşâilerin, Tabîûnun, İslâm

²⁴ Şerif, Mir Seyyid, *Divan*, İstanbul Üniversitesi Nadir eserler Kütüphanesi F152, İstanbul, 42

²⁵ Şerif, Mir Seyyid, *Şerh-i Kaside*, Millet kütüphanesi, İstanbul, 16. Beyit.

²⁶ Nefisi, S., *Tarihi Nazm u Nesr der İran der Zeban-i Farsi*, I, Tahran 1343, 327.

mütekellimleriyle Hukemânın, ve daha birçok kimselerin kitaplarından, sözlerinden, istişhadlarda bulunmaktadır.

Mir Seyyid Şerîf'in mezhebi ile ilgili herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak şairin *Divan*'ında rastladığımız bazı beyitlerden ve Şii inancı içerisinde yer alan imamları öven methiyelerden yola çıkarak Şii Mezhebi'ne mensup olduğunu söyleyebiliriz.

Şairin eserlerinin ana kaynaklarını ise, Fazlullah'ın *Câvidân*'ı, *Muhabbetnâme*'si ve diğer kitapları ve şiirleridir.

Mir Seyyid Şerîf, bizimde esas nüsha olarak kullandığımız divanın 25. sayfasının sekizinci beyiti ile başlayıp ondördüncü beyte kadar yazılan kısımda hayatını ve Hurufîliğe geçişini şöyle özetler.

مدتی در جهان سیر و سلوک	بوده ام در مقام زهد شکوک
گاه در ظاهر علوم بدم	یار غار جماعت مفلوک
گاه در طمطراق صوفیه	بوده ام باحث از فصوص و فکوک
رو بهر فن که کردمی بودی	پر ز قول و مسایل مشکوک
علت غایبی از علوم نبود	خبر تقرب بیار گاه ملوک
ناگهان فضل ایزدی بنواخت	بر مثال ملوک این مملوک

*Bir müddet seyr u sûluk aleminde
Züht ve şüphe makamında idim*

*Bazen zahir ilimlerde
Zavallılar cemaatine dost idim*

*Bazen de sufilerin tantanalari içinde
Füsûs ve fükûktan bahseder idim*

*Hangi ilme yöneldiysem
Hep şüpheli sözlerle dolu buldum*

*İlim tahsilinde nihaî hedef,
Sultanların saraylarına yaklaşımdan başka bir şey değildi*

*Ansızın Fazl-ı ilah sultanlar gibi
İmdadına koştı, muradına ulaştırdı.²⁷*

Gazel ve kasidelerinde aşk ve tasavvufu işleyen şairin sözleri çoğunlukla coşturucu ve gönül okşayıcıdır. Şiirlerinde aşka çok önem verdiğini, aşkı adeta hayatın bir parçası olarak gördüğünü anlayabiliriz.

Şairin şiiri akıcı ve güçlüdür. Seçtiği her mana ve nükteyi akıcı ve anlaşılır bir şekilde işlemiş, kapalı terkipler kullanmaksızın düşüncelerini dizelere aktarmıştır.

Kişileri övmek yerine tasavvuf ve aşktan bahsederek bizlere, bir aşk ve tasavvuf adamı portresi çizmiş oluyor.

²⁷ Şerif, Mir Seyyid, 18.

Şairin gazellerinden birkaç örnek:

ما که سرمست زمیخانه جان می آیم	فارغ از سرزنش پیر و جوان می آیم
تا سرا پای بسوزیم چو پروانه ز شوق	در بر شمع جمال تو ازان می آیم
کرده بودیم ز می تو به و از شوق رخت	باز در کوی خرابات مغان می آیم
تا شود سر خدا بر دل بیچاره عیان	همچو آینه بر ویت نگران می آیم
گفت با بنده خیالت که مخور غم ز فراق	که چو طاوس برت جلوه کنان می آیم
از تجلی جمال تو که مهر از لست	دایماً ذره صفت رقص کنان می آیم
تا نسیمی ز گلستان تو آورد صبا	چون گل از غنچه برون جامه دران می آیم
در پناه لب تو همچو شریف آمده ایم	تا بدانی که ز شوق تو بجان می آیم

Biz sarhoş olarak can meyhanesinden,

Yaşlı ve gençlerin serzenişinden kurtulmuş geliyoruz.

Senin güzelliğin ışığının yanına pervane gibi

Şevkle baştan ayağa yanalım diye geliyoruz.

Biz şaraba tövbe etmiştik, Ancak senin yüzünün güzelliğinden

Dolayı yine meyhanelerin olduğu sokağa geliyoruz.

Allah'ın sırrı biçarelerin gönlünde açığa çıktığında,

Ayna gibi merakla senin yüzüne doğru geliyoruz.

Hayalin benimle olduğu sürece ayrılıktan dolayı gamlanma dedi,

Tavus kuşu gibi yanına nazlanarak geliyoruz.

Ezelden beri güneş gibi olan yüzünün tecellisinden dolayı,

Daima yavaş yavaş ve raks (dans) ederek geliyoruz.

*Saba senin gülistanından bir esinti getirince,
Gülün goncadan çıktığı gibi, biz de elbiselerimizi çıkararak geliyoruz.*

*Senin şu şevkinden dolayı canla başla geldiğimizi bilmen için,
Senin dudağının yanına Şerîf gibi geliyoruz.*

محروم اگر باشد کسی از وصل دلداری منم	در عاقبت در عاشقی میرد دل افکاری منم
یابد ز خوبان گر کسی صد بار غم بر جان و دل	آن کس درین ایام اگر جوید کسی باری منم
وخون روز و شب از زلف و رخت گر بیدلی در خاک	افتد بجان خسته و چشم گهرباری منم
مجروح اگر باشد کسی از ناوک مژگان تو	واندر بلای عاشقی باشد گرفتاری منم
یادی بعشق یار خود گر سر بشیدایی کشد	وز گلبن وصلش رسد آخر بدو خاری منم
راحت رسان عالمی آمد لب جان پرورت	باین همه ازوی کسی گر یابد آزاری منم
از خود چه دورم افکنی باآنکه میدانی یقین	کز عاشقان روی تو قانع بدیداری منم
ناید ز من کار دگر جز عشقت ای عمر شریف	وانکو ندارد در جهان جز عاشقی کاری منم

*Eğer sevgiliye kavuşmakta mahrum biri varsa o, benim
Sonunda aşıklık içerisinde gamlı bir şekilde ölen benim.*

*Eğer biri güzellere dolay yüzlerce kez gamlanırsa
Bu zamanda böyle biri aranır o da benim.*

*Gece gündüz senin zülfün ve yüzünden dolayı,
Aşıklar gibi göz yaşı döküp yorgun toprağa düşen biri varsa o benim.*

*Eğer senin kirpiklerinin okundan birisi yaralanmış
Ve aşıklık belasına tutulmuşsa o benim.*

*Eğer biri sevgilinin aşkının hatırası ile deli divane olur,
Ve onun kavuşma nihalinden dolayı sonunda kötü ve rezil olan benim.*

*Cana can katan dudağın alemi rahatlatırsa,
Bütün bunlarla eğer birisi incinirse o benim.*

*Senin yüzünün aşıklarından sadece yüzünü görmekle yetinen
Kesinlikle ben olduğumu bildiğin halde neden kendinden beni uzaklaştırıyorsun.*

*Benim elimden aşıklıktan başka bir iş gelmez.
Dünyada aşıklıktan başka bir işi olmayan sadece benim Şerîf.*

وز تیغ غمت سینۀ مجروح دو نیم است	عمریست که در دل غم عشق تو مقیم است
زیرا ز تو دشنام و جفا لطف عظیم است	لطفی کن و بنواز بدشنام و جفایم
از سر زنش تیغ رقیب تو چه بیم است	یک ذره گر امید وصالم بود از تو
چون با تو مرا عاشقی از عهد قدیم است	شد با تو مرا عهد که عشقت نکنم ترک
شاید که دل ماه و شان سخت رحیم است	آه من اگر در دل تو کرد اثرها
امید بالطفاف خداوند کریم است	هر چند سروصل شریف نبود لیک

*Uzun süreden beri gönülde aşkının gamı yerleşmiştir,
Gamının okundan yaralı göğüs ikiye bölünmüştür.*

*Lütfet ve beni küfür ve cefayla da olsa sev,
Çünkü senin küfründe cefanda bir lütuftur.*

*Eğer sana kavuşacağıma dair bir ümit verseydin,
Senin rakibinin okundan korkar mıydım hiç.*

*Aşkını terk etmeye ahd ettim,
Çünkü ben sana çok eskiden beri aşığım.*

*Eğer benim ahım gönlünde bir etki yaptıysa,
Belikli senin ılık saçan gönlün çok merhametlidir.
Her ne kadar da Şerîf'inin sana ulaşması mümkün değilse de,
Yüce Allah'tan ümidimi kesmiyoruz.*

1.2. ESERLERİ

1.2.1. Beyânü'l Vâki' (Risâle-i Ma'âdiyye)

Millet Kütüphanesi Ali Emirî, Farsça 1027 numaralı bölümdeki bu eser hakkında teknik bilgi şöyledir.

Nüshanın Özellikleri:

- * Nüshanın ebadı: 18,5 x 11,8 (11,7 x 6,6)
- *Üstü kalın kâğıt kaplı, koyu kırmızı mıklaplı meşin ciltli
- *Kenarı zencirekli ve cetvelli
- *113 yaprak ve her sayfasında 17 satır bulunmaktadır.
- * Güzel bir talik yazı ile yazılmıştır.
- * Ayet ve hadisler surh mürekkeple yazılmıştır.

Başlangıç;

بسم الله الرحمن الرحيم
حمد حمید و شکر مجید مر آن مبدئ معید را که مبدأ و معاد سالکان مسالک معرفت مولی...

Son:

هر کرازین گونه نبود اعتقاد اندر معاد
گر همه خود بو علی سیناست بی شک خبط کرد تمت بالخیر

Yukarıdaki metinden de anlaşıldığı gibi “Ma’âdiyye” adıyla da anılan bu kitabın asıl adı, “Ferîhât’ül-kitâb” bölümünde “ اکنون شروع کنیم در تحریر مقصودی کی سبب انشاء این رساله که ”

”مسماست به بیان الواقع“ cümlesinde bildirildiği gibi “*Beyân-ül Vâki*” dir. Hoca Şeyh Ali Zeyneddin adlı birinin adına yazılmıştır.²⁸

Bu eser *Risâle-i Ma'âdiyye* olarak da isimlendirilir Hoca Şeyh Ali Zeyneddin'e ithaf edilmiştir. Said Nefîsî ise Zeyneddin Ali Vezir'e ithaf edildiğini söyler.²⁹

1.2.2. Dîvân

İki nüshası tespit edilen eserle ilgili detaylı bilgi ikinci bölümde yer almaktadır.

1.2.3. Hacnâme

M.K. Ali Emiri, Farsça, no. 1035, vr. 1b-89a (cd 02-89)

M.K. Ali Emiri, Farsça, no. 1052. vr. 6a-6b (cd 30376-30377)

Mesnevi nazım biçimi ile yazılan eseri, Mir Seyyid Şerîf hacca giderken yazdığı için *Hacnâme* olarak isimlendirmiştir. Bu isimlendirmeyi eserin sonlarına doğru yazmış olduğu şu beyitlerden anlıyoruz.

چون براه حج شد این نامه تمام

کردم اورا زان جهت حج نامه نام

Bu mektup hac yolunda tamamlandığı için

Bundan dolayı Hacnâme adını verdim.

2492 Beyitten oluşan *Hacnâme*'nin başlangıç beyti şöyledir.

جاودان نامه و عرش نامه را کرد ظاهر از قلم اول خدا

Son beyti ve ketebesini ise şu şekildedir.

چون زرو شد سنت سر حجاز رو بروی فضل کن وقت نماز

²⁸ Gölpınarlı, 80.

²⁹ Nefisi, 327

تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب
 حنامة شريف عن يد حقير الفقير قطب محمد ابن احمد
 ابن كاظم ابن على روسياه پر گناه..... سنه ۱۲۱۵

Son beyitten ise şu beyitler eserin yazılmış olduğu yazı ile yazılmıştır.

هست تمنای عاشقان محترم چون به بیند خط زشت احقرم

بنگرند با چشم عیب پوش از کرم
 چون بسرعت امداست اندر قلم

Ayrıca bu beyitlerin kenarına kaydı düşülmüş.³⁰

Nüshanın Özellikleri:

- * Ters taraftan mıklaplı, yumuşak ciltli üstüne kağıt kaplanmış
- * Nüshanın ebadı: 14 x 11 (11 x 7,4)
- * 89 yaprak. Her sayfada 14 satır yer almaktadır.
- * talik yazı ile istinsah edilmiştir.

1.2.4. İsm u Müsemmâ

M.K. Ali Emiri, Farsça, no. 993

İ.Ü. Kütüphanesi, Farsça, no. 1132

1.2.5. Şerh-i Kasîde

İ.Ü. Kütüphanesi, Farsça, no. 50

Nüshanın Özellikleri:

- *Sırtı ve kenarları meşin, üstü kağıt kaplı, mıklaplı cilt.
- *Nüshanın ebadı: 53.2 x 17 (15.3 x 15)

³⁰ Gölpinarlı, 88.

*196 yaprak, her sayfada 25 satır bulunmakta yazı şekli ise nesihtir.

* “قطع-بیت-دیگر” gibi dikkati çekmesi gereken yerler surhla yazılmış. Ayet ve hadislerin ve bazı sözlerin üstlerine kırmızıçizgi çekilmiş.

*Kağıt fligransız ince, az aharlı samani renkte.

Son sayfası olan 196'da ketebeyi muhtevi kısmı kesilmiş. Yazıya, cilde göre muahhar bir nüshadır. Ancak yer yer, kenarlara nüsha farkları kaydedilmiş bundan dolayı anlıyoruz ki başka bir nüsha ile karşılaştırılmış. Ayetler de dahi yanlışlar olmakla beraber bu yanlışlar, düzeltilemeyecek ve metni bozacak derecede değildir. Nüshada Hz. Ali ve diğer Ehlibeyt imamlarının adlarından sonra yazılan “عليهما السلام - عليهم السلام” gibi sözler, nüshayı temellük eden birisi tarafından surhla silinmiştir. Heralde ketebede de Fazlullah hakkında, Huruffîlerin inancına göre onu te'lih eden sözler bulunduğu için ketebe kesilmiş.³¹

Bu kitap, Mir Seyyid Şerîf'in

زاهل مدرسه و خانقاه جمله دیار

سوآلها ست مرا بر طریق استفسار

Medrese ve ibadet yerleri hakkında bütün yerler

Bana soru yoluyla çok sorular vardır.

beyti ile başlayan kasidesinin, yine kendisi tarafından yapılan şerhinden oluşmaktadır. Baştaki iki yaprakta, şerh edilen kaside yazılı. Bu yapraklara numara konmamış. Her beyitin yanına, şerhin hangi yaprakta olduğunu gösteren numaralar surhla yazılmış. Kaside 77 beyit.

“کردد در نزد اصحاب فضل و ارباب تدقیق...” sözleri ile gençliğinde Fazluulah'ın halifesi Aliyyü'l-Alâ (ö. 822/1419) ile görüşüğünü bildirmekte ve bu kasideyi yazdığını anlatmakta, Aliyy'ul-A'lâ'nın ölümünden, yani hicri 822 sonra, kasideyi, Fazlullah'ın medfûn olduğu zaviyede şerh ettiğini açıklamaktadır. Kendisinin Âmül'İü olduğunu yazmaktadır.³²

Başlangıç:

³¹ Gölpınarlı, 127.

³² Gölpınarlı, 128.

هذا شرح قصيدة سيد شريف عله الرحمه

بسم..... ستایش بر کمال لایق ذات کریمست که سوءالات سایلان و تقاضاً محتجان در

خزاین موهبهء وجود او هیچ تنقیص و تنفیضی پیدا نمی کند که.....

Son:

بدانکه هر جا که در قرآن بحث لقا حق میکند بر طریق تشیع و تقریب است که نسبت با

منکرانش می باشد همچنانکه قد خسر الذین کذبوا بقاء الله آیات که مشتمل برین بحث و صلی الله علی

سیدنا محمد وآله الطاهرين و سلم تسلیما کثیرا.^{۳۳}

1.2.6. Mahşer Nâme

M.K. Ali Emiri, Farsça, no. 1019

Nüshanın Özellikleri:

*191 yapraktan oluşan eser, her sayfada 21 satır bulunmaktadır.

*Nüshanın Ebadı: 16.10 x 13 (14.2 x 7.3).

*Üstü ve altı lale, çiçek ve dal motiflerini havi şemselidir.

*Kenarları düz cetveli koyu kırmızı Osmanlı cildi.

*Yazı talik, cümlelerin, şiirlerin, mısraların içerisinde dikkat çekmesi gereken sözlerin baş taraflarına ve son taraflarına surhla büyük birer nokta konulmuş.³⁴

³³ Gölpınarlı, 128.

³⁴ Gölpınarlı, 78.

Başlangıç:

بسم.....یا کھیعص ذات حق کہ وجود / کلمہء حضرت فضل حق است جہ مجموع موجودات و
مکونات را ازان / کلمہء اصل در وجود آورد کہ....

Son:

از حضرت فضل علام و خداوند کلام
این کہ این مسئلہ ہم در ماہ رجب در چاشتگاہ سہ شنبہ بعد از اوراد نماز صبح ظہور کرد و از براء ارشاد
خلایق از حضرت فضل خالق

در سلک کتابت آمد بیدگار بماناد والسلام علی من اتبع الهدی و خشى عواقب الردى تمت تم الكتاب
بعون الله الد اور فى ليلة الجمعة من اواخر ربيع الاول المبارك من شهور سنہ ستہ و ثمانین و تسعمائہ علی
يد العبد الضعيف النحيف الفقير الحقير درویش نبی فلورنوی و ذلک فى ملازمت قسطنطنیہ...

Millet kütüphanesi Farsça No: 1043'te kayıtlı İşkurt Dede'nin (ö.?)
"Salatnâme" sinde "Mahşernâme"nin, Şerîf'in olduğunu açıkça bildirilmektedir.³⁵

Farklı yazma eserlerdeyse Mir Seyyid Şerîf'e ait iki *terci*,³⁶ bir *şii*³⁷ ve iki
mektup³⁸ bulunmaktadır.

³⁵ Gölpınarh, 79.

³⁶ M.K. Ali Emîrî, Farsça, no. 186.

³⁷ M.K. Ali Emîrî, Farsça, no. 186.

³⁸ Konya Mevlana Müzesi Yazmalar Kataloğu, II, 224.

İKİNCİ BÖLÜM

MİR SEYYİD ŞERİF DİVAN'ININ TENKİTLİ METNİ

2.1. DİVANIN YAZMA NÜSHALARI

Mir Seyyid Şerîf'e ait iki adet divan nüshası bulunmaktadır. Bu nüshaların ikisi de İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Farsça Yazma Eserler bölümünde bulunmaktadır. Bir nüshası 152 numarada diğer nüshası ise 130 numaralıdır.

Bu çalışmamızda bu iki nüshanın gazellerini karşılaştıracakız. Esas olarak alacağımız nüsha İ.Ü. Kütüphanesi 152 numaralı yazma eserdir. Çünkü diğer nüsha eksik olarak yazılmıştır.

Bu divanları aşağıda iki başlık altında teknik özelliklerinden bahsederek vereceğiz.

2.1.1. “İÜ-A” Nüshası

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nadir Eserler Kütüphanesi Farsça Yazma eserler Bölümünde, No:152.

Çalışmamızda bizimde esas aldığımız bu nüshadır.

Nüshanın özellikleri:

- * Bu nüshada 35 Kaside – 61 Gazel ve 2 adet de Tercii bulunmaktadır.
- *94 yapraktan oluşmakta ve her sayfasında 16 satır bulunmaktadır.
- * Kalın kâğıt üzerine deri yapıştırılmış, mıklaplı, yumuşak adi ciltleme yapılmış.
- * Sahife kenarları ve mısra ortaları iki surh cetvelle çerçevesi.
- *Ta'lıyk bir yazı ile yazılmış. Başlardaki “وله ايضا” gibi yazılar, bazı terci'ilerdeki mükerrer veya bent beyitleri surh yapılmış³⁹

Beyti ile başlıyor

فی توحید باری سبحانه و تعالی و تقدیس جل جلاله و عم نواله و عز اسمه

ای در وجود واجب تو محو کاینات
وز مقتضای جود تو موجود ممکناست

³⁹ Gölpınarlı, 130.

Son beyti ve ketebesi ise şöyle bitmektedir;

اسرار خدا بر تو نگردد روشن
تاره در جست و جو حروفی نشوی

تمت الديوان الشريف بعون الله الملك الطيف
عن يد عبدالضعيف على بن محمد عن ستاكين
بقچه لق من محلات اسکندريه
فی ماه جمادی الاخرسنة
اربع و عشرين و مائة
والف

2.1.2. “İÜ-B” Nüshası

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nadir Eserler Kütüphanesi Farsça Yazma eserler Bölümünde, No:130

Nüshanın Özellikleri:

*Divanın baş tarafı eksiktir.

*77 yapraktan oluşmaktadır, satır sayısı ise sabit bir şekilde değil muhtelif sayılardadır.

*17.7 x 13 cm ebatlı ölçüde, yazı kısmı ise 12 x 9.5cm ebadındadır.

*Ortası basit şemseli, kenarları zencirekli ve cetvelli siyah meşin ciltlidir.

*Yazı kötü bir ta’lıyk ile yazılmıştır. Şiirler kafiye göre düzenlenmemiştir.

Bu nüshanın başlangıç beyiti

گر چه نقاش ازل کرد بسی نقاشی
خوشتر از دایره روی (تو) نقشی نکشد

Son beyiti ise bu şekilde tamamlanmaktadır.

صیت و صدای ما بجهان در معارفست
نی در طریق بخشش سیم است یازرست

Divan nüshaları hakkında şairin eserleri kısmında bu şekilde sadece teknik özellikleri hakkında bilgi sunduk.

Farsça Kısmında ise esas aldığımız nüshanın gazellerinin tenkidini yaptık.

SONUÇ

Hurufî hareketinin kurucusu ve önderi Fazlullah-ı Hurufî, İran'ın Esterabad kentinde doğmuş ve hayatının erken yaşlarında tasavvufa ilgi duymuştur. Hallac ve Mevlana Celaleddin Rumi'den etkilenen Fazlullah 1370'lerde tüm Azerbaycan bölgesinde öğretisini yaymaya başlamış Tebrizde ana eseri "*Câvidnâme'sini*" yazmıştır. Emir Timur'un emriyle 1393'te Nahçıvan'da o zamanın yöneticisi olan oğlu Miranşah tarafından, kendini Tanrı ilan ettiği gerekçesiyle idam edilmiştir. Daha sonra yönetim tarafından Hurufîler kovuşturmaya uğramış ve dağıtılmışlardır. Ancak tarikat farklı kılıklar altında popülerliğini korumaya devam etmiştir.

Bu çalışmanın temeli olan Fazlullah-ı Hurufî'ye ilk inananlardan ve onun ilk halifelerinden Mir Seyyid Şerîf olarak bilinen Hurufî Şairin, hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Şairin, tespit edilebilen eserlerinden hareketle onun, XIV yy'da yaşadığı, Amüllu olduğu, hurufiliği benimsediği, Fazlullah'ın öldürülmesinden sonra Anadolu'ya geldiği ve burada hurufî faaliyetler yürüttüğü anlaşılmaktadır.

İki bölümden müteşekkil bu çalışmada; Mir Seyyid Şerîf'in, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde bulunan iki yazma nüshası üzerine bir tenkitli metin çalışması yapılmış, öncesinde şairin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Yapmış olduğumuz bu çalışmada Mir Seyyid Şerîf'in edebiyat tarihimizdeki yerinin tam anlamıyla belirlenebilmesi için yeterli değildir. Şairin hayatı ve diğer eserleri üzerine yapılacak detaylı araştırma ve incelemelerle bu eksiklikler giderilmelidir.

KAYNAKÇA

- Aka, İsmail, “*Timurlular*”, Türkler Ansiklopedisi, Ankara 2002, VIII.
- Aksu, Hüsamettin, “*Hurufîlik*”, İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2001, XXVIII.
- Emirçüpani, Ahad, *İsmet-i Buhârî ve Gazelleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1993.
- Gölpınarlı, Abdalbaki, *Hurufîlik Metinler Kataloğu*, TTK Basımevi, Ankara 1989.
- Gökhan Asuman, *Fesihî-yi Herevî Divanı ve Tenkitli Metni*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2009
- İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Farsça, No. 130.
- , Farsça, no. 152.
- Mevlana Müzesi Yazmaları, Konya , No. 1723.
- Nefisî, Said, *Tarihi Nazm u Nasr, der İran der Zeban-i Farsi ta Payan-ı Karn-ı dehom-ı* H., C I, Tahran 1343.
- Şentürk, A. A., Kartal, A., *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul 2004.
- Şerîf, Mir Seyyid, *Tercii*, M.K. Ali Emîrî, Farsça, No. 186.
- Usluer, Fatih, *Hurufîlik*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2009.
- Taşköprüzâde Hayrettin Halil, *Eş-Şekâik’un Nu’maniye fi Ülemâid-Devleti Ali Osmaniye*, İstanbul, 120.
- www.msxlab.org/.../tarihi...devletleri/24152-buyuk-timur-imparatorlugu.html (Erişim Tarihi 19.01.2011)
- Kanar, Mehmet, *Farsça Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2010.

DİZİN

A

Abdülkadir Meragî, 4
 Abdülmecid Firişteoğlu, 9
 Ali Kuşçu, 4
 Ali Şîr Nevâî, 5
 Aliyyü'l-Alâ, V, 5, 7, 20
 Altın Orda, 1
 Amir İshak Sugandî, V
 Amül, 10
 Anadolu, II, V, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 25

B

Babul, 10
 Bektaşî, 7, 9
 Beyânü'l Vâki', I, 10, 16
 Burucerdli Celal, 3

C

Câvidân, 11
 Câvidannâme, 6

Ç

Çağatay Lehçesi, 5

D

Derviş, 7
 Dîvân, I, 17

E

Emir, V, 5, 7, 10, 25

F

Fahredden-i Acemî, 9
 Fahrüddin, 3

Fâtih Sultan Mehmed, 8
 Fazlullah-ı Hurufî, II, V, 2, 3, 5, 7, 25

G

Gıyaseddin Cemşid, 5

H

Hacı Bektaş-ı Velî, 7
 Hacnâme, I, 3, 8, 10, 17
 Herat, V, 1, 4, 5, 8, 10
 Hoca, 7, 8, 17
 Horasanlı Fazlullah, 3
 Hurufî, V, 3, 5, 6, 7, 8, 25
 Hurufîlik, II, V, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 26
 Hüseyin, 3

İ

İsfahanlı Abdul, 3
 İsm u Müsemâm, I, 18

K

Kalenderîler, 8, 9
 Kanunî Sultan Süleyman, 9
 Kıyâmetnâme, 7

M

Mahmud Paşa, 8
 Mahşer Nâme, I, 20
 Mehmed Çelebi, 8
 Mesud Kâşî, 5
 Mevlana, 7, 21, 25, 26
 Mir Fâzılî, 5
 Mir Seyyid Şerîf, II, V, 3, 5, 10, 11, 17,
 19, 21, 22, 25

Miran Şah, 7

Muhabbetnâme, 11

N

Nefisî, V, 10, 26

Nesimî, 5, 8, 9

O

Osmanlı Devleti, 2, 3

R

Refi'î, V, 5

Risâle-i Ma'âdiyye, I, 16

S

Selâhaddin Musa Rûmî, 5

Semer kand, 1, 5

Seyyid, II, V, 3, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 17,
19, 21, 22, 25, 26

Seyyid Nesimî, V, 5

Sultan Murad, 8

Ş

Şahruh, 1, 4, 5

Şerh-i Kasîde, I, V, 10, 19

Şeyh Hasan-ı Cûrî, 3

T

Tâife-i Işık-yân, 9

Tevhîdnâme, 7

Timur, II, V, 1, 2, 3, 4, 5, 7, 25

Timurlular, 1, 4, 5, 7, 26

Timuroğulları, 3

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Salih ÖZYURT
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum – 1979
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	Farsça - İngilizce - Arapça
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Özel Sektör – Fenomen Yayıncılık
İletişim	
E-Posta Adresi	salihozyurt@hotmail.com
Tarih	30.06.2011

دانشگاه آتاترک ارضروم
انستیتوی علوم انسانی
گروه ادبیات و زبانهای شرقی

صالح ازیورت

شرح حال میر سید شریف، مقابله، تصحیح متن

رساله فوق لیسانس

راهنما

دکتر احد امیرچوپانی

ارضروم - ۲۰۱۱

بسم الله الرحمن الرحيم

فی توحید باری سبحانه و تعالی و تقدیس جل جلاله و عم نواله و عز اسمہ

ای در وجود واجب تو محو کاینات	وز مقتضای جود تو موجود ممکنات
برهان روشن است و دلیلی چو آفتاب	بر آفتاب ذات تو ذرات کاینات
بر مصحف جمال بتان ار کمال فضل	بنوشته دست صنع تو آیات بینات
آیینۀ جمال و جلال تو آمده	رخسار دلفریب بتان در تجلیات
از منبع صفات و ینایع ذات تو	جاری شده بهر طرفی چشمۀ حیات
از عین جمع و مرتبۀ وحدت وجود	در کثرت ظهور نموده تنزلات
از غایت کمال تجلی ذات تو	ظاهر بمفردات شدی و مرکبات
اسماء جمله ار احدیت شدی و باز	از فیض آمده فضل آمده عین مسمیات
گاهی نموده چهره ز سیار بی نقاب	گاهی نقاب چهرۀ خود کرده ثابتات
کی هر کسی بگنج کلام توره برد	چون کرده طلسم کلام از مقطعات
بهر ظهور قدرت و اظهار نفی غیر	کردی کلام خویش مصدر بمفردات
عالم چو عین نطق و کلام تو شد ازان	مشهور عین جمله شدی از همه جهات
جز صورت تو نقش نبندد ضمیر پاک	مفهوم و ماصدق چو تو بی از تصورات
مستغرق شهود و کمالات بی بدل	شد هر گدا بعین رضا کرد التفات
آن واحدی که نیست بجزو وحدت عیان	اشیا اگر الوف نمایند و کرمات
چون نیست خواهش تو که غیر بدانند	بر پای جمله است شکالی ز مشکلات
سیراب گشت مزرع ذات و صفات کون	کردی روان چو نهر حقایق ز بحر ذات
جز منطق تو نیست قضایای صادق	منفیست غیر تو بجمیع مقدمات
هر لحظه از بحور تجلی ذاتیت	پیدا شود عروض مفاعیل و فاعلات

مدهوش قدرت تو عقول مقدسه	حیران حکمت تو نفوس مجردات
در مرکز طبعی و اجسام عنصری	امر تو شد مفیض فیوض مفارقات
هر طاعتی که نیست موشخ بفضل تو	گردد برو ز عرض مبدل بسیات
در مظهر نبی و ولی میکنی ظهور	هر لحظ از طریق کرامات و معجزات
توحید تا عیان شود و شرک مرتفع	کردی تجلی احدی در همه ذوات
بالذات در همه است مؤثر وجود تو	اندر میان واسطه آبا و امهات
بهر صعود بر در جان نجات خویش	معراج جان جمله جهان ساختی صلات
بی التفات سابقه فضلت از ازل	کس را نباشد از در کات ابد نجات
در یک وجود از اثر درک خیر و شر	موجود کرده وصف خبیثات و طیبات
از بهر دفع تلخی کام مریض عشق	پیدا کنی ز شکر مه پیکران نبات
از سر حد جمال تو تا مرکز جماد	مجموعه ایست از متشابه و محکومات
چون در همه وجود تو باشد عیان چرا	مقبول گشت کعبه و مردود سومنات
چشم شریف از نظر فیض فضل تو	انوار ذات دیده در آینه صفات

فی نعت النبی صلی الله علیه وسلم

تا شد جهان فروز ز حق نور مصطفی	شد طالع از سمای ازل کو کب لقا
آن فخر کاینات که گوید بصد زبان	روح القدس ز اوج سما در ره ثنا
کای منتظم بسلک وجود تو انبیا	وی مفتخر بذات شریف تو اولیا
جز در تو منتهی نشد انوار ذات حق	از ابتدای خلق جهان تا به انتها
بر خاک آستان تو تا تافت آفتاب	گردد ز فیض تربیتش جاک کیمیا
در مجمع رسل بجمیع صفات لطف	نامد مثال ذات تو در عزت و علا
بود از ازل چو ذات تو مستجمع صفات	زان بر تو ختم شد همه اسرار کبریا

ذات خدا بتو متعین شد از کمال
 محبوب حق حبیب الله از ره قبول
 چون مرکز دوایر هستی تویی بحق
 خورشید آسمان حقایق علی العموم
 بحریست مظهر تو و یک قطره کاینات
 شد ناسخ جمیع ملل شرع کاملت
 مست از شراب حضرت تو گشته اند پاک
 ز اشراق آفتاب جمال و جلال تو
 منشق شد از تجلی مهر رخ تو ماه
 از تاب آفتاب قیامت گزند نیست
 رایات کفر و زندقه گردید سر نگون
 مقصود آفرینش کون و مکان تویی
 از شربت کلام و حدیث تو یافته
 محبوب جان جمله که بد در نقاب غیب
 گرنی غرض وجود تو بودی کجا شدی
 مبعوث بر مرکب و مفرد چو گشته ای
 چون گشت هستی تو محیط سما و ارض
 در محفل دنی فتدی وجود تو
 شد مجتبیای حضرت حق آدم صفی
 بی امثال امر او مجری نمیشود
 در مکتب شهود بغیر از تو کس نخواند
 این بود از ازل که کند به ظهور تام
 ذات مع التعین ازانی تو از خدا
 مطلوب خلق عالم و منظور اصفیا
 زانی محیط دایره نقطه هدا
 ذات تو گشت و جمله ذرایر برین گوا
 شهرست حضرت تو و یک گوشه ما سوا
 نسخ آمد آنکه کرد بغیر تو اقتدا
 اشیا چوهست ذات تو جام جهان نما
 روشن ز ماورای ثریاست تا ثرا
 از نور تست جوهر خورشید را ضیا
 در زیر سایه کرمی هر که یافت جا
 ز آیات صدق تا که بر افراستی لوا
 بل کآفرینش از تو عیان گشت ز ابتدا
 دل خسته گان کوی ضلالت دو صد شفا
 بگشاد از جمال تو رخسار دلگشا
 ذات قدیم قاصد انشاء مایشا
 ذاتت ازان بود متفرد ز انبیا
 غیر ترا نشد از ارض بر سما
 ارواح قدس را شده در فیض مقتدا
 تا ساخت در انابت خود ملتجا ترا
 احکام برلغ قدر از منشئی قضا
 سبع المثانی از رخ خوبان دلربا
 جز مظهرت نگشت چنین حال را سزا

سرّ خدا که بود نهان از همه جهان
شد بر همه عیان ز بیانت بجمله جا
مرآت ذات حق چوتویی یافت بی سخن
آیینۀ وجود ز ذات تو انجلا
الحق عیان مشاهده ذات حق نمود
هر دیده ور که در تو نظر کرد از صف
تا شد شریف خاک درت از ره نیاز
پی برد چون خضر بسر چشمۀ بقا

فی منقبت امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب

غیر تو کس نیست سخن گو بحق
در همه عالم بزبان همه
نیست کسی مثل تو چون بر گزید
ذات ترا حق ز میان همه
مظهر علمای و معانی ازان
هست عیان بر تو بیان همه
گر چه فرستاد رسولان خدا
جز تو نبند روح و روان همه
با همه همراه تو بودی و بود
از تو منور دل و جان همه
کس نشود مظهر قهر خدا
گر شوی از لطف ضامن همه
نیست بجز لطف تو و قهر تو
در ره تأویل کلام مجید
گفت محمد که منم آفتاب
کاشف اسرار و دقائق تویی
ماه بود حیدر عالیجناب
جمله تولا بتو آورده اند
واقف اطوار حقایق تویی
در چمن معرفت ذات حق
جمله انواع چو فایق تویی
نفس خودت خواند رسول خدا
گلبن تحقیق و شقایق تویی
ذات تو ممسوس بذات خداست
در ره حق عاشق صادق تویی
ز آنکه کلام الله ناطق تویی
بختی در راه خدا نفس و مال
وز همه کس آمده سابق تویی

دائره نقطه ام الكتاب دعوت ارشاد نبی و ولی ای ز تو بر پا علم فضل و علم گرنبدی رأیت ارشاد تو از دم شمشیر تو دست رسول جز تو کسی را نشد افراشتن خصم شدی محو چو دیدی عیان بر درت از بهر ظهور کمال در برت از قوت و قدرت شدی از کف کافی تو در روز دین زیر لوی تو بود کاینات بر همه عالم ز تجلیء تو آمده در قید وجود از عدم ای دل پاک تو ز عین کمال گشت جدا از اثر تیغ تو نیست چو ذات صمدی فی المثل از سر همت که ترا بود شد آن مه و مهرست وجودت که هست چون تو بتحقیق کلام حقى آنکه پس از احمد مرسل کسی بر تو کسی را چه فضیلت رسد هست مثل آنکه خوارد آب شور

قصود و مقصود خلایق تو یی بود در اثبات وجود علی وز تو مطراً علم فضل و علم کی شدی بر پا علم فضل و علم برد به بالا علم فضل و علم در صف هیجا علم فضل و علم کوکبه ات با علم فضل و علم بود مهیا علم فضل و علم رأیت دین با علم فضل و علم گشت معلا علم فضل و علم هست ترا تا علم فضل و علم شد متجلی علم فضل و علم از بر حق بهر تو سیف و قلم مظهر انوار جمال و جلال نقش بد از نیک و حرام از حلال ذات ترا در احدیت مثال مال جهان در کف تو پایمال گشته مبرراً ز خسوف و زوال ذات ترا شد صفت لایزال چون تو بود هست خیال محال در بر گوهر چه نماید سفال مرغ که آگه نبود از زلال

پادشاهها بنشد زبان شریف هست در اوصاف کمال تو لال
تا شود از فضل تو عالی مقام یک نظری کن ز کرم و السلام

و لیه ایضاً فی السؤالات

ز اهل مدرسه و خانقاه جمله دیار سؤالهاست مرا بر طریق استفسار
هر آنکه گفت جوابش مطابق حکمت توان شمردنش الحق ز زمره ابرار
و گر چنانچه نگوید چه او و چه مرده که زنده خلق بفضلند در همه اطوار
سؤال من بکس از حکمت فلاسفه نیست نه از دوایر و همی و هیأت اطوار
نه از اصول و کلام و قواعد طبی نه نحو و صرف معانی و منطق و اشعار
نه آنکه غافل از ینها که گفته ام باشم و یا ز راه تعصب بدین کنم انکار
که هست بر طرف از شرع انبیا اینها براه اهل خدا هست این همه خس و خار
بشرع فرض نباشد که عاقل و بالغ بداند این همه را که تا که خوانیش دیندار
ز محدثات اموری که منهی است بشرع بغیر از این نبود در طریقه اخیار
تو ای عزیز که خود را محقق شمری اگر ز زمره طآنه باستکبار
مثال کفشگر و چرخ ساز و پالان دوز مساز خرقة خود علم و جهل را بگذار
میان باطل و حق نیست هیچ واسطه چنانچه نیست میان موحد و کفار
اگر چنانچه حق واقف از کلام خودی که از چه گشت محیط و محاط و دور و مدار
و گر تو باطلی الحق بفتوای تو مرا سزد که بر تو کشم تیغ از ره پیکار
چو بر حقیقت امر اطلاع نیست مرا چه سود خواندنت از قدوه صفار و کبار
چو نیستی تو بیک موی خویشتن عارف ز اهل معرفت و علم خویش را مشمار
مثال دیو سراز قول حق به پیچانی برای عام فریبی کلان نهی دستار
هر آن عمل که کسی را بدان نباشد علم بود ضلال بقول محمد مختار

مرا مباحثه با تو ز نص قرآنیست
 بیک قرینه که بر مدّعی خود آری
 ز جهل خویش که داری نمیشوی تسلیم
 قراین سخن از نص محکم قرآن
 نخست گوی که خود را چه گونه دانستی
 باصلاح خدایی چه چیز باشد نفس
 چه حکمنست که هفتست آسمان بر حق
 بقول حق همه را وصف گشته وهی دخان
 مرکبست دخان از عناصر اربع
 بچل صبح خدا گفت خاک آدم را
 زمین و هفت سما را بمدت شش روز
 بیک اشارت کن از ره قضا و قدر
 چهل چه قید بود با صبح بهر چه گفت
 چو کائنات بیک امر کن کند موجود
 اگر تو این سه سخن را بهم دهی تطبیق
 چه فهم کرده ای از استوای حق بر عرش
 مثال مستوی و اعتبار مستولی
 اصابع و قدم و ساق و جنب و عین و یدین
 اگر بظاهر الفاظ و معنیش کردی
 اگر مؤید تاویل گشته ای بالفرض
 کدام صاحب تأویل از لغت کردی
 تو کسی که یدین را بقدر تین شمردی
 گذار جهل و ره حق جواهر علم سپار
 درون پوست ننگجی مثال دانه نار
 بیک دو مسئله گر بشنوی قرینه هزار
 اگر چنانچه نیاری نکردی از احرار
 که حق شناختن اینست در همه اطوار
 که هست عارف او واقف از حقیقت کار
 منیر گشته برین هفت کوکب سیار
 مقررست که باشد دخان ز لازم نار
 مجردست به پیش تو آسمان زین چار
 بهر دودست سرشتم چو طینت فخر
 بیافردم و کردم کمال خود اظهار
 هر آنچه خواهش من هست میشود ناچار
 دودست چیست تو با من بگوی این اسرار
 چه حاجتست بتعین مدت و مقدار
 تویی مبین تحقیق و کاشف اسرار
 بفرش بینش تو گر نشسته نیست غبار
 چنان بود که با اظهار معنی اضمار
 که در کلام و حدیث است و قصه و اخبار
 بجسم بودن حق میکنی یقین اقرار
 بر اصل وضع لغت می گیری از چه قرار
 جز این چه باشد و تحریف ای کزین دیار
 ترا چه زهره این گفتن است شرم بدار

رسول گفت که قرآن مثله معه	عطیه کرد بمن فضل خالق جبار
حدیث قدسی و قول محمد امی	چو مثل معه شد بر اولو الابصار
چه حالتست که منهی بود اگر شخصی	کند بدین دو نماز مهیمن غفار
چه گفتن است که در قید باشد و سبّحین	بروز حشر کتاب و صحیفه فخر

نَبَضُ مُحْكَمٍ تَنْزِيلٍ وَ مَبْرَمٍ تَأْوِيلٍ

ترا چو خیر امم خوانند ایزد جبار

اگر به پیش تو آید کشیشی از سر صدق	که من ز کافری خویش می‌شوم بیزار
بگویدت که بقانون علم و قول مسیح	بخیر بودن خود یک دلیل و برهان آر
اگر بضابطه من مرا دهی الزام	شوم بجملة یاران خویشتن اغیار
چو جزیه می دهد او گشتنش نمیشاید	چگونه می‌کنی اثبات خیرت ای یار
چو عاجز آیی ازو خواه او خواه توئی	که طیلسان مقلد بود کم از زنار
چه نکبت ایست که گویند ناقه صالح	ظهور پیکر خود کرد از دل احجار
فریب خلق بگوساله سامری ز چه داد	چرا نه اسب و شتر بود و استر رهوار
رسول پیش تو خواننده و نویسنده	نباشد و نبود این بغیر عیب و عوار
و گر نه معنی امی بیایان فرما	بغیر ازین تو سر خویشتن بجهل محار
چه جای آنکه ندانش نیز عارف روح	تو تا بکی بخطاها نمودن این اسرار
بیان قول قل الروح پیش تو آنست	که در سراق او نیست هیچ کس را یار
جواب از عرضی در سؤال ذاتیات	بنزد اهل حقیقت نمی بود جز عار
نبی به پیش تو وقتی که اینچنین باشد	چگونه بر همه انبیا بود سالار

بیان سبع مثانی چنانچه هست بگو

اگر بر اسب معانی شدی بد هر سوار

چرا به سبع مثانی و نیز ام کتاب	شدست فاتحه را نام در جمیع دیار
مثانی ارز برای نزول میگویند	چه فایدست نگویی نزول را تکرار
و گر مثانیش از راه رکعتین خوانی	مثانیش نتوان خواند خوانی ار یکبار
بگو که طی سماوات و انشقاقش چیست	چو میکنی ز قیامت بهر کسی اخبار
سما چو طی شود از بهر چه زمین نشود	و گر شود ز چه در نص نکرد حق اشعار
بطی نکاشف اجزاش گر مراد بود	بدان صفت که عیانست در طی طومار
چو طی شوند سماوات و مهر و مه ز بنیان	دران زمان نبود خود وجود لیل نهار
چگونه نام نهی روز رستخیز آن روز	نعوذ بالله ازین اعتقاد و این گفتار
بجای دیگر بگوید که طی شود بیمین	چه پی بری که ندانسته ای بیمین زیسار
چه سر بود حجر الا سودست یمین الله	اگر ترا باحادیث هست استحضار
چه فهم کرده ای ز الله نور تا آخر	اگر شدست بتو روشن آیت انوار
چو پیش تو همه اسم خداست توفیقی	رواست عاشق و معشوق و ... مکار
بقرب ساعته شق قمر چه عطف بود	اگر ترا بعیار سخن بود بود معیار

چرا بسورة طه خدا بیکجا گفت

صلوت و ساعته و ذکر و عصا و موسی و مار

ندای انی انا الله چو آمد از آتش	چرا ز مردم آتش پرست داری عار
بنار امر برودت اگر نکردی حق	کجا شدی بیراهیم گلشن و گلزار
چو نفی خاصیت از ذات چیزها کفرست	بیا بگو که چه باشد درخت احضر نار
بطور نور تجلی براء چه موسی	چو کرده بود تمنای رویت و دیدار

ان استقر مکانه خطاب یافت ز حق
 چرا حروف مقطعه بنون شدست تمام
 نه منتهی چو الف بی به بی شده یا خود
 چو هست متصل اندر کبایت این حرف
 الف چو مبداء حرفست از چه باب به بی
 چو خواندست نبی خویش را مدینه علم
 رسول رفت کنون از مدینه و در او
 چو این مدینه او را تو در نمی یابی
 کلام معجز و لفظ فصیح آن باشد
 بیان حمد و نزول کتاب حق چون کرد
 توار بدیع معانی بیان کنی دعوی
 من از هزار سؤالت یکی نپرسیدم
 فکنده دام ز شید و نهاده دانه ز زهد
 اگر کسی بتو رمزی ز سر حق گوید
 طلوع شمس حقیقی ز مطلع حق شد
 سؤالهای شریف از معنیات خداست
 هزار نکته بهر حرف مندرج یابی
 طریق حل معمایان چو کرده شود
 چو در مدینه علم است این معماها
 درین مدینه علی را اگر تو دریابی
 علی عالی علی کزو جواهر فضل
 علی که جنگ بتأویل میکند اینست
 چه حالتست که شد شرط رویت استقرار
 درون مصحف مجدای مفسر مکثار
 مثال تخته اجد بعین سپرده کنار
 چراست مفصل اندر قرأت و تذکار
 کنند مبتداء این مصحف مهیم بار
 در مدینه خود خواند حیدر کرار
 بجز کلام و حدیثی چه مانده است بیار
 برون شهر از انی چو روستایی خوار
 که بر طرف بود از جنبی که راصدار
 چه ربط می دهی او را بقصه سگ و غار
 درین رموز ترا کونتا یج افکار
 که هستی از می پندار و جهل خود بختار
 بجهل گشته سوار و ز علم کرده سوار
 چو ملحدش بسر آیی بخنجر خونخوار
 چرا ز خواب جهالت نمیشوی بیدار
 که فیض فضل حقش کرد بر جهان ایشار
 سجود فضل خدا گر کنی ملایک وار
 چو روبه از بر بیریشان مجوی فرار
 تو تاز در نه در آیی کجا شوی در دار
 ز باب علم شود بر تو سهل هر دشوار
 ز راه فیض بر ارواح انبیاست نثار
 برین هزار و هزارش شواهد و آثار

مثال صعوه در اوج همای فضل و لیست مدام در طیران صد چو جعفر طیار

غرض بکننت مع الانبیاء سرا اوست
که هست واقف اسرار و کاشف استار

اساس خیمه مبعاد حق که بود خراب	بجز قواعد فضلش کسی نشد معمار
بهر دیار بعنوان یرلغ و صفش	نوشته منشی حق لیس غیره دیار
چو شد محیط مدار وجود نقطه صفت	بسر مسخر او گشت دهر چون پر کار
زهی بگلشن و گلزار مدحت و وصف	چو جبرئیل امین هر طرف هزار هزار
دعای ناد علی را مجیب ذات تو شد	که هست جمله جهانرا بعونت استظهار
هر آنکسی که نداند ترا امام بحق	بمرگ و زنده کی خویش بود مردار
چو نکته لمن الملک را تو میگویی	بجز تو کیست در آفاق واحد قهار
چونام حصم تو آمد یقین عدو الله	بزهرمار بر آورد ازو زمانه دمار
مهمنا غرض کلهم ازین تک و پوی	نه منصب است و نه مال و نه در هم و دینار
برای گوهر مقصود مدتیست که من	به تر و خشک جهان دایرم فلک کردار
گاهی بمسجد و محراب و گنج صومعها	گاهی مدرسه و خانقاه و گه بمزار
چو دیدم آن در مقصود بود ذات شم	چو گشتم از می پندار خویشتن هشیار
بریدم از همه اختیار چون دیدم	که بر شریف و وضعی تو فاعل مختار
اگر چه نیستم اندر شمار هیچ کسی	شمارم از صد دبنندگان و خدمتکار
بجای انی انا الله صدای انت الله	که این بود برابر از مذهب مختار

این قصیده مشتمل است بر اثبات وجود که از پیر تاج گیلانی پرسیده شده است

باصطلاح حکیم و بعرف اهل شهود	عزیز من بچه نوعست حد و رسم وجود
معرفش شواگر عارفی بدین معنی	که هر چه هست معرف شود برسم و حدود

هر آنچه بی حد و رسمست و جنس و فضل و قیود
 ظهور او بچه چیزست باز فرما زود
 یکی چه و همگی غیر نیست چون موجود
 مؤثر و متأثر یکی چگونه نمود
 و گر بود دو محال آید از عدم بوجود
 هرآنکه حل کند این خاطرش ز غم آسود
 نقیض را بنقیضش احاطه ار ره بود
 ز چیست ذات یکی ساجد و دگر مسجود
 یکی چراست مطیع و دگر سفیه و عنود
 یکی قدیم و دگر حادث از چه شد مشهود
 چرا بقوم نصاراست اختلاف یهود
 طریق شبهه بکلی نمیشود مسدود
 و گرنه کس بعدم امر و نهی کی فرمود
 چگونه منهی و مأمور میتواند بود
 ز چیست تقوی شارخ ز لحن و نغمه عود
 کراست منع کزین فکر خاطر مفرسود
 و گر بحر مت بی حرمه گشته و مردود
 که اینست مبداء غایبات و غایت مقصود
 تنزلات حق از انبیا کسی نشنود
 و اگر بود چه زیانم چو باشد از حق سود
 بیاد داده همه آب لولؤ منضود
 ز فضل خالق معبود و واهب ذی الجود

مرارسد که بگویم چگونه دانستی
 دگر ظهور همه شیئی بضد آن باشد
 یکیست در همه ساری چه باشدش معنی
 مراد از سربان گر بود اثر در غیر
 وجود از چه نه موجود باشد و معدوم
 یکی تسلسل و باز انصاف شی بنقیض
 چگونه است محیط عدم وجود چو نیست
 چو نیست غیر یکی در مقام وحدت صرف
 وجود چونکه بسیط است و زاختلاف خدا
 یکی وجود بود واجب و دگر ممکن
 چو در حقیقت ذات وجود نیست خلاف
 گراز وجود حق مطلق اراده بود
 گر امر و نهی بمأمور باشد و منهی
 وجود واحد چون گشت آمر و ناهی
 ز چه سبب شده منهی ترانه طنبور
 چو هست صوت و مصوت یکی و سامع یک
 یکی بجلیه خلّیت است گشته قبول
 معاد چگونه است خلق خود چه بود
 معاد حق بحق از جمله محالاتست
 ازین سوال دو سه قصدم امتحان شود
 زهی سوال که از جوهر شریف بیان
 ترا شریف عجب بخششست در ره فضل

و لـه ايضاً فـى التـرجـيـع الاول

ربنا من عنده علم الكتاب	باليان الحق و النهج الصواب
فى سيوف الفضل يا اهل التقى	اقتلوا الكفار و اهل الارتباب
حاسبوا اعمالكم عن أنفسكم	اذا تبكم بغتاً يوم الحساب
اشرقت شمس الهدى عن غربها	ان هذا فى الورى شئ عجاب
جمله اشيا مبدل شد بحرف	زانكه آمد حرف مبداء هم مأب
هر صواب و هر خطا را اصل اوست	پيش حق والله اعلم بالصواب
مفردات او مركب تا نشد	نقش كى بست از صواب و از عذاب
نست جز حرف آنچه جارى شدى بجو	گر توصونامش كننى يا مأو آب
اى شريف از ظاهر و باطن ترا	گر كسى پرسد بگو اندر جواب

جز حروف اندر نهان و آشكار

نست چيزى گر تو مى يابى يار

ذات باقى و وجود بر دوام	نست غير از نطق ايزد و السلام
حق بود قايم بذات خویش و هست	جمله اشيا را بذات حق قيام
ميم چون قايم بميم و بى به بست	پس چه باشد حرف اى صدر انام
معنى حى ميم و عين و سين و قاف	فهم كن از كشف فى و ضاد و لام
گر هميخواهى بدانى اين يقين	تا نباشى در ره حق نا تمام
كن نظر در مفردات حرف و بين	بر طرف از انصارام و انقسام
نست محذورى اگر گويى بحرف	گاه نطق و گاه حرف و گه كلام
كى شدى وحدت عيان گرنامدى	حرف عين باده و ساقى و جام
از كه مى ترسى شريف اكنون بيا	فاش كن اين نكته را بر خاص و عام

جز حروف اندر نهان و آشکار
 ذات کی معلوم گردد از صفات
 قل تبارک اسم ربک ذو الجلال
 هر چه موجودست باشد در جهت
 حق بود قادر بهر چه ممکن است
 گر ظهور از آب و خاک و حرف و صوت
 اسفل سافل چو خوانی خاک را
 بیشک آمد از حروف مفرده
 دان از و تحریک سیارات چرخ
 نیست غیر از وی محرک جمله را
 چون شریف از فیض فضل ذوالجلال
 جز حروف اندر نهان و آشکار
 چون الف دارد دلالت بر احد
 نیست بیرون هیچ از سوشئی
 چون نظیری نقطه غیر از نقطه نیست
 والد و مولود شد ام الکتاب
 منکر حرفی و غیر از حرف نیست
 اعتقادی کرده ای حق را که هست
 ای سیه رو کی خلاصی باشدت
 از تجلی حروفست ای شریف
 ذات حق آمد بیان خویش کرد
 جز حروف اندر نهان و آشکار

نیست چیزی گر تو می یابی ییار
 گر نمی دانی صفت را عین ذات
 و افهم اسرار المسما و الذوات
 پس خدا چونست بیرون از جهات
 ای شده پا بسته هر ترهات
 می کند شاید چو هست از ممکنات
 پس مگو گشا حروفا عالیات
 انقباض و انبساط کاینات
 آنچنان کز وی مسکون ثابتات
 خواهی از حیوان و خواهی از نبات
 خیزد رده این نداد کاینات
 نیست چیزی گر تو می یابی ییار
 جز احد چیزی نیابی در عدد
 خواه یک خواهی هزار و خواه صد
 لم یکن للنقطه کفواً احد
 زاده هم خود باشد و زاینده خود
 آنچه جانرا می رسد از وی مدد
 خارج از حرف و کلام معتمد
 از عذاب الله با این معتقد
 آنچه ظاهر میشود از نیک و بد
 از ازل این بود قولش تا ابد
 نیست چیزی گر تو می یابی ییار

تا بجهل از علم حرفی بر طرف
 هر طرف از حرف کو چیزی دگر
 در همه اطراف غیر از حرف نیست
 ای گرفتار مجاز و مشترک
 کی سلف را بود ازین سان اعتقاد
 ناخلف فرزند آدم چون تو نیست
 منکر حرفی و غیر از حرف نیست
 تا کنی اظهار کشف ای شیخ شهر
 چون شریف این نکته اندر شهر یزد
 جز حروف اندر نهان و آشکار
 تا کی ای نادان محاکا می کنی
 تا مسما را ندانی عین اسم
 چونکه اسم خدا غیر خداست
 گر تو اسما را ز اشیا در کشی
 تو اسم خدا را چون مدام
 پس همه اسما مسماش بود
 عین شئی آنست کز وی دور نیست
 ح از مسما نیست منفک هیچ اسم
 م نیست جزت حرف لایزال
 چون شوی عاجز درین بحث شریف
 آنچه محتاج الیه عالم است
 جز حروف اندر نهان و آشکار
 کی شوی عارف بسر من عرف
 ای بهر زه عمر خود کرده تلف
 حرف ازین ره در لغت آمد طرف
 باطنست تیره ز قول مختلف
 ای سلف بیزار از تو ناخلف
 چون نه ای تابع باقوال سلف
 خواه مفرد گیر و خواهی موتلف
 می کشی سردر گریبان چون کشف
 گفته ام روزی بمولانا شرف
 نیست چیزی گر تو می یابی یار
 خویش را از جهل رسوا میکنی
 صد هزاران شبهه پیدا میکنی
 پس تو چون ذکرش باسما میکنی
 از چه رو درک مسما میکنی
 اسم هر شئی را ز اشیا میکنی
 این سخن حقست هر جا میکنی
 گر تو او را زیر و بالا میکنی
 اندرین معنی چه غوغا میکنی
 هر سخن کز حق تعالی میکنی
 می روی صد فتنه انشا میکنی
 دیده معنی اگر وا میکنی
 نیست چیزی گر تو می یابی یار

حرف در نزدیک ارباب هدی
 مشمر از کیفیتش زیـرا که او
 بلکه گر خوانی عرض در جوهرش
 مفردات نطق را قول السـت
 واقف حق کی شوی بی علم حرف
 این سخن از خانقاه و مدرسه
 حیف کز تحقیق ما بس غافلند
 کی کنی ای حوجه فهم این حدیث
 چون کری از استماع قول حق
 کی شوی عارف بسر حج چو تو
 پیش از صد معرفت افزون تر است
 گر برین نظم شریف ای مدعی
 هر زمان بر رغم جان منکرت
 جز حروف اندر نهان و آشکار
 کی شوی واقف ز حرف و سرّوی
 هستی هر شئی و قیوم همه است
 هر کجا خاصیتی بخشیده است
 گر کنی بالفرض زاشیا خار خش
 فیض حکمت داد جـالینوس را
 ناگزیر بر جمله اشیاست حرف
 عار داری از حروفی گفتنت
 هر صدا و صوت کآید در ظهور

نیست چیزی جز الف بی تی و ثی
 فارغ است ازین و از کیف و منی
 هیچ از بنهایی که گویی نیست نی
 هست ترکیباً ترا قول بلی
 کر کنی اندر طلب صد جان فدی
 کی شود معلوم طالب ای فتی
 مستعدان سـمـر قند و هـری
 چون تویی سر گشته بیع و شری
 کی کند با تو سخن گفتن کری
 میری از سودای بازار منی
 قصه بو بکر ربابی و حجبی
 میشوی شیطان صفت منکر ولی
 میرسد از ملک معنی این ندی
 نیست چیزی گر تو می یابی یار
 یا بیش الحق محیط کل شئی
 خواه میّت گیرانرا خواه حیّ
 همچو شیرینی به نی مستی بمی
 نی بود ارض و سمانی نور و نی
 فرّ و شوکت را بکیکـاوس و کی
 تا کیش از نگار کردنی تا بکی
 شادمان از نسبت یزدی و ری
 از ثناتر نا و از یائی بلی

چون شریف آنرا مدان غیر از حروف نامه انگار خود راساز طی
در حسینی نی چو نایی ساز کرد فهم کن این نکته از آواز نی
جز حروف اندر نهان و آشکار نیست چیزی گر تو می یابی ییار

الترجیع الثانی

ای مسافر بمسکن مألوف هست در راه ور طهای مخوف
گر طلبکار وحدت حرفی مگذر از اصل ذاتیات حروف
گه یکی جمله گفت و جمله یکی از چنین مشرب آنکه یافت وقوف
عین وحدت شمار کثرت را فرع آحاد دان مآت والوف
جز بدین طور متحد نشود صفت و ذات و واصف و موصوف
زاهد از هد را حجاب مساز صوفیا دور کن مرصع صوف
بشنو این نکته از شریف که هست نزد اصحاب فضل این معروف
که رؤفست اصل هر موجود خواه در غیب گیرد و خواه شهود
حرف نزدیک اهل فضل و کمال فارغ از صورتست و شکل و مثال
نه در آید بوهم هیچ کسی که برون از توهم است و خیال
لیکن از عالم تجلی ذات که عبارت کنند از اجمال
طالب مظهر و قوابل شد جمله در کسوت جمال و جلال
بظهور آمد این همه کثرت بوجود آمد این همه اشکال
هر کرا حال گشت این معنی وارهید از تغیر احوال
چون شریف این قدر کند معلوم جمله از فضل ایزد متعال
که رؤفست اصل هر موجود خواه در غیب گیر و خواه شهود
ای طلبکار تو بشنو رمز تحقیق مو بمو بشنو

سر منه بدی الیه یعود	هم عبارت بود ازو بشنو
سه تجلی و سه ظهور بدوست	از من ای یار خوب رو بشنو
اولش در دل و دوم بزبان	در سه اعیان و خط نکو بشنو
جمله اشیا بحرف و صوت مدام	ناطق اند از خدا نکو بشنو
ظرف و مظهر و عین یکدگرند	روانا الخمر از سبو بشنو
چون شریف از کسی نمیرسد	هر که در عالم است گو بشنو
که رؤفست اصل هر موجود	خواه در غیب گیر و خواه شهود
هر که از اصل کاینات ترا	پرسد از ذات و از صفات ترا
گویدت چیست سیارات	یا چه چیزست ثابتات ترا
کشف چون گشت در مقام شهود	سراپا و امهات ترا
جان حیوان چگونه شد معلوم	اندرین نشأت حیات ترا
بچه با شد توجه خاطر	اندرین عرصه جهات ترا
صفت و ذات جمله چیست بگو	در جهان صفات و ذات ترا
تاندانی حقیقت هر شیئی	نشود رفع مشکلات ترا
گوش کن از شریف این معنی	تا ز هر غم شود نجات ترا
که رؤفست اصل هر موجود	خواه در غیب گیر خواه شهود
مدتی در جهان سیر و سلوک	بوده ام در مقام اهل شکوک
گاه در ظاهر علوم بدم	بار غار جماعت مفلوک
گاه در طمطراق صوفیه	بوده ام باحث از فصوص و فکوک
رو بهر فن که کردمی بودی	پرز قول و مسایل مشکوک
علت غایی از علوم نبود	جز تقرب بیار گاه ملوک
چون دلم از همه گرفت ملال	وز همه قیل و قال یافت حدوک

بر مثال ملوک این مملوک	ناگهان فضل ایزدی بنواخت
شدم آگه ز قصد اهل سلوک	گشته ام واقف از حقیقت امر
گشته ام شهره در جمیع بلوک	چون مشرف شدم بعلم و حروف
داشتم این طریقه را مسلوک	بر شریف و وضع جمله جهان

که رؤفست اصل هر موجود

خواه در غیب گیر و خواه شهود

بد ز نامحرمی خلق جهان	حرف چندین هزار سال نهان
شدی از چشم این و آن پنهان	با وجود تجلیات عظیم
نتوان کرد سالهاش بیان	ناسزاها کز اهل علم شنید
وز بزرگی محیط کون و مکان	ذات پاکش که جوهر فردست
گفته اند از جهالت و نقصان	عرض غیر ثابت الذاتش
از شرف همچو جان و بل خود جان	همه قایم با و وجود همه او
حاشا لله از چنین هربان	قایم او را بجسم میگفتند
ناگهان از نقاب غیب عیان	در خط و خال دلبران گردید
هردم از فرحق بصد برهان	شد عیان بر شریف این معنی
خواه در غیب گیر و خواه شهود	که رؤفست اصل هر موجود
بیقین خال و خط چهره محبوب شماست	نقطه و حرف که سر دفتر دیوان قضا ست
هر کرا دیده با نوار حقیقت بیناست	خواند از لوح رخت سر خدا حرف بحرف
نتوان خواند وجیهش بمثل گر عباس است	روشناس ار نشود در ره عشق توفقیه
سجده روی تو الحق عمل خوش باداست	سخن عشق تو قولیست بقانون اصول
دعوی معرفت عشق ازو ناید راست	هر کرا سبع مثالی رخت کشف نشد
سجده خلق بدان سوی ازین روی رواست	چون که آیات رخت میکند از کعبه ظهور

سوره کنز که شد فاتحه مصحف عشق
 تا شدم مست ز جام می عشق تو مدام
 گرچه در روی چو ماه تو سخن بسیارست
 در صفات رخ محو تو بود ذات شریف
 نور رویت بمثل پرتو انوار ازل
 مالک مملکت عز و شرف زین علی
 پادشاه صورت درویش صفت آنکه ز حق
 درگهش کعبه صفت قبله اصحاب کمال
 مطلع شمس حقیقی دل فیاضش شد
 پیش انوار دل صاف جهان افروزش
 سبب نظم جهانی سخن آمد نظمش
 متخلق چو با خلاق الهی آمد
 ای شهنشاه فلک رتبت و خورشید ضمیر
 هر که در راه و فای تو نشد پست چو خاک
 وجه باقی چون شود جلوه گر از پرده غیب
 چون شود منفجر از عین خرد فیض وجود
 هر کرا علت تقلید ز قانون انداخت
 بطریق تو هر آنکس که رود در همه حال
 خصم هر چند شود مه صفت انگشت نما
 همه ذرات زبانند بصد گونه بیان
 هر که از مهر تو چون ذره هوادار نشد
 هر که بنشست بصد مشکل دل در پیشست
 صورت خال و خط آمد و باقی سود است
 از من دل شده بر هر سر کو صد غوغاست
 هر که شد عارف ما هیت او از عرفاست
 زانکه رویت بصف آینه ذات نماست
 همچو آرای ضمیر شه دین شهر آراست
 که قضا تابع او از سر تسلیم و رضاست
 مجلس عالی او سجده که شاه و گداست
 حضرتش مورد لطف ازل از عین صفاست
 همچو خورشید بر اهل نظر این پیدا است
 جو هر تیر اعظم بصف کم ز سهاست
 بلکه چون منطق عیسی خواص احیاست
 دل فیاضش ازان عارف کل اشیاست
 که حدیث چو کلام ازلی روح فراست
 منصبش در ره اصحاب خرد کی بالاست
 مظهر کاملست از روی حقیقت مجلاست
 دل دریا صفت ذات تو او را مجراست
 الحق او را ز اشارات کلام تو شفاست
 حاصلش جمله مقاصد بطریق اولاست
 چون ز مهرت نبرد فیض بر آید کم و کاست
 متعلق بهواداری ترا از چپ و راست
 ذره سان عمر عزیزش شده بر باد هواست
 از صفای دل پر نور تو مشکل بر خاست

متفق گشت بحکم تو ارادات قضا	زانکه هر چیز دلت خواست قضا هم آن خواست
در همه حال قضا تابع امر تو بود	گر چه گویند که هر حال حواله بقضاست
گر چه گوهر بود اندر دل دریا اما	در دل هر گهری از سخت صد دریاست
تا که باشد بجهان عارف کل اشیا	هر که از فضل خدا عارف کل اشیاست
باد بر تحت حقایق متمکن ذاتت	چون دلت واقف اسما و صفات حسناست

در مدح حضرت صابیل

هر کرا فایده از ما بده فضل خداست	چون کلیم از اثر نور تجلی بصفاست
خواند اسرار قدم از رقم لوح وجود	هر کرا دیده یا نوار حقیقت بیناست
نشود عارف ما هیت حق یکسر مو	هر که این گفت که اسما ز سَمّاش جداست
چون حروفست منزّه ز کم و کیف و منی	گر عرض نام نهی جوهر ذات تو خطاست
ظاهر و باطن اشیا چو بود پیش تو حق	پس با نصاب بگو حرف برون از اشیاست
آنچه حق نام نهی حرف چو نبود چه بود	تا بگو ییم که آنست طریق حق و راست
اسم چون عین سَمّا بود اندر همه حال	پس ترا هر زه چرا با من بی دل غوغاست
چون تویی پیر و هر و هم بد از فکر رکیک	گر ازین نوع بود حال تو ای خواجه رواست
تا که اعراض بقانون نکنی از اغراض	کی نجاتیت ز اعراض و ز امراض شفاست
گر ترا ذوق تر قیست بمعراج کمال	تا بمر شد نرسی منصب تو کی با لاس
گر شود بر صفت مو بر یا ضت سالک	تا سری را نکند پی روی اندر سوداست
متعلق بهوا داری خورشید دلی	هر که چون ذره نباشد ز تعلق در داست
همچو فرزین نهد رو بره کج هرگز	بسطا روش آنرا که شهی راه نماست
دایر نقطه قطیست چو دایره یقین	هر که پر کار صفت در ره حق پا بر جاست
بسر خویش رود هر که درین ره چون کوی	از کف شاه و گدا سر زنش سخت سزااست

هر که مانده شب مشث بتاریکی زد
 مکن اوقات شریف ای دل مسکین ضایع
 اهل فضلند یقین مطلع سر وجود
 ای دل ار هادی و مهدی بحق میطلبی
 عین دین فضل احد صاحب تأویل که دهر
 کاشف سرّ ازل واقف اسرار وجود
 موج زن خاطر فیاض وی از جوهر علم
 از اشارات کلامش که بود منطق حق
 همچو ادریس بتدریس حقایق ز خدا
 هر کرا ماده فاسده جهل و ضلال
 گو بیا وجه کریمش نگر از عین یقین
 شاهد حال از و چهره خود باز گشود
 ای علیمی که ز فیض تو ینا بیع علوم
 اسم اعظم تویی امروز بهر حال که هست
 جوهر تیرا عظم ز تو می یا بد نور
 کرد اسرار ربو بیت حق از تو ظهور
 گر نه مقبول قبول تو بود روح قدس
 از تو حقبت اشیا چو محقق گردید
 کردی اثبات حقی بر همه اشیا بکلام
 فاضل آن نیست که شد واقف تمثیل و قیاس
 خلق ظاهر همه در ظاهر خلقت نگران
 سر تسلیم پیای تو هر انکو نهاد
 هست روشن که چو شب رفتن او بر عمیاست
 هر که ضایع کند اوقات سزاوار جفاست
 غیر از ایشان همه را ضابطه بر باد هواست
 بجز از حضرت محدود جهان گو که کجاست
 میتوان گفت که از جوهر ذاتش بر پاست
 کز بیانش همگی مشکل قر آن بر خاست
 بر مقیمان سرا پرده حق چون دریاست
 راز باشد همه گر حکمت پور سیناست
 نص قدرش در فغناه مکاناً علیاست
 کرد بیمار طبیعت سخنش عین خطاست
 هر کرا دیده جان باز با مبدا لقاست
 نیست حاجت به بیان شاهد این حال خداست
 بر مجاری دل اهل حقیقت مجراست
 زانکه بالذات وجود تو محیط اسماست
 همچو خورشید بر اهل نظر این پیدااست
 اینچنین منصب عالی که ترا هست کراست
 طاعت او همه چون طاعت ابلیس هباست
 پس بحقبت تو جمله اشیا گویاست
 پس بود حق تو هر چیز که در ارض و سماست
 هر که شد عارف خاک در تو از فضلاست
 جمله غافل که ترا کشف غطا عین عطاست
 میتوان گفت که در راه خدا بی سر و پاست

مظهر کل کمالات چو آمد ذاتت	نسبت تو بجهان نسبت کل با اجزاست
خلق را دیده اگر باز شود در یا بند	که وجود تو معاد همه و هم مبداست
هست مرأت حق این عالم و ذات تو درو	از ره صورت و معنی بحقیقت مجلاست
گر شود جمله اشیا همه با لذات هلاک	ذات تو وجه خدا آمد ازان مستشاست
در جهان ذره ای از حکم قضا بیرون نیست	تا بجان و دل خود تابع امر تو قضاست
هست مأمور بجان منشی دیوان قضا	دراموری که ز مستوفی امرت امضاست
دهر باقی ببقای تو بود و الباقی	هر که فانی نشود در تو سزاوار فناست
متمشی نشود حکم قضا در امری	که نه بر پرلغ حکمش ز تو منشور قضاست
راستی را به علم و علم فضل تو بود	آن لوا کا دم و ما دونش دران تحت لواست
گر خدا نیست مرید تو چرا در همه حال	هر چه رأی تو بران رفت خدا هم آن خواست
پادشاهها بشای تو سخنهای شریف	محض تو حید چو آمد بشرف زان یکتاست
مقتبس گر نه ز خورشید ضمیر تو بود	روشن است این که نماید چو مه نو کم و کاست
خاک از فیض شما یافت شرف بر افلاک	من خاکی بفلک فخر گر آرم ز شماست
تا که از تو حرف از لی کون و مکان	گشت موجود برین جمله ذرات گویاست
ذات پاکت که بود ماده موجودات	باد پاینده و خود هست چه حاجت بدعاست

و لـــــــه ایضاً

هر که از فضل الهی ز ازل گشت سعید	دارد از خال و خط و زلف سیاه تو سه عید
عهدت این بود که قربان خودم گردانی	مگذر ای دوست از امروز که عهدیت بعید
بر نگردم ز درت صدره اگر بر خوانی	بر من سوخته دل ان عذا بی شدید
چو شوم مرده ز حیل شهدایم شمرد	ز انکه من مات من العشق فقد مات شهید

خوشر از دا یره روی تو نقشی نکشید ^۱	گرچه نقاش ازل کرد بسی نقش عیان
که خجل گشت ازان حقۀ پر مروارید	غنچه تا دید دهانت ز سخن لب بر بست
مست شد بلبل و گلبانگ بر وی تو کشید ^۲	سرو قدت چو خرامان بگلستان بگذشت
آنچه می بود ز اسرار بقران مجید	کشف شد از خط و خالت بدل وجان شریف

و لـه ایضاً

منشی حسن تو خط بر ورق ماه کشید ^۳	تا که بر برگ گلت سنبل سیراب دمید
باز نوک قلم صنع یکی قطره چکید	زیر لب خال تو چون نقطه ای بی زیر لبست
حقۀ لعل و عقیقست پر از مروارید	دهن تنگ تو بارستۀ دندان بمثل
گویا مار سیاهیست که بر گل پیچد	پیچش خلقۀ زلفین تو بر رخسارت
غنچه در پوست نگنجید و ز شادی ترکید ^۴	غنچه را با دهن تنگ تو نسبت کردم
بارک الله بجان گفت روان هر که شنید	لب بار یک ترا وصف بجان کرد دلم
چارۀ طالع ما چیست که ما را نرسید	ذقنت سیب رسید ست بنزد همه کس
در لب عیش مزیدست خوشا هر که مزید ^۵	در رخت نور خدا بیست خوش آن دیده که دید
لوح محفوظ خدایست بقران مجید	صفحه نسخۀ رخسار تو در چشم شریف

و لـه ایضاً

بمصحف رخ تو ختم گشت آیت حسن	بحکم آنکه تویی شاه در ولایت حسن
ز قامت تو برا فروختند رایت حسن	چو پادشاه ازل خواست تا برون آید

^۱ روی نقش IÜB روی تو نقشی IÜA^۱

^۲ بگلستان می رفت IÜB بگلستان بگذشت IÜA^۲

^۳ به برگ گل IÜB بر برگ گلت IÜA^۳

^۴ ترکید IÜA ترکید IÜB^۴

^۵ دیده که یافت IÜB دیده که دیر IÜA^۵

شکست رونق طوبی و زینت فردوس	قدت ز غایت لطف و رخت ز غایت حسن
سزد که جمله جهانت ز جان شوند غلام	چو شاه جمله بتان گشتی از بدایت حسن
شوم غلام تو گر بنده کسی گردم	کنم ز روی تو گر میکنم روایت حسن ^۶
ز حسن دیده خدا بین و حق شناس آمد	زهی عنایت حسن و زهی هدایت حسن ^۷
هزار گونه حکایت اگر کند واعظ	بنزد ما همه هیچ است جز حکایت حسن
شکایتیست بهر جاز حسن و شکر که هیچ	شریف را نرود بر زبان شکایت حسن

و لـه ایضاً

عشاق ترا کافیۀ عشق تو کافیست	بیمار ترا یاد لبث شربت شافیست
شد دیده ز دیدار تو رخساره مقصود	دیدار شود دیده در آینه که صافیست
هر چند که بیمارم ازان چشم ولیکن	هم چشم تو ام کافی و شافی و معافیست
آنرا که بتیغ غم تو ناف بریدند	جر عشق ترا هر چه بود مانع و نافیست
داریم کرامت زرقیت که کراحت	معروف چنین گشت که ادراک منافیست
جز عشق جمال تو که عشقیست حقیقی	باقی بجهان هر چه بود امراضا فیست
بشکاف مرا سینه اگر غیر تو جوید	چون شیوۀ تیغ مژده ات سینه شکافیست
هر چند بود کم بشریف از تو وفا لیک	المنه لله که کر مهیای تو وافیست

و لـه ایضاً

تو که شمشاد قد و لاله حد و مشک خطی	آفرین بر تو و شا باش که شاب قططی
غیر تسلیم و رضا نیست مرا چاره دگر	گر تو ظاهر بمن از راه رضا و سخطی

^۶ İÜB این بیت موجود نیست

^۷ İÜB این بیست موجود نیست

همچو ماهی که نماید ز کبودیِ فلک آنچنانی چو ملبس بلباس شمطی^۸
 سقطی گر سری میطلبی ای صوفی گر تو معروف جهان همچو سری سقطی
 گفتمش یک دو سه بوس از دو لب میطلبم زیر لب خنده زد و گفت بهر شش غلطی
 آخر ای منکر ازین رمز چه واقف کردی چون تو پیوسته در انکار ز روی شططی

جز خط و خال بتان نیست بنزد یک شریف

گر طلبکار از و سر حروف و نقططی

ای ز ابر زلف توفی الصّدر غم و ز مه رخسار توفی القلب هم
 زان لب شیرین دهی دشنام تلخ تا بکی آمیختن بالشهد سم
 میل تو کم با من و پر با رقیب تا بکی این جور پر و المیل کم
 چشم تمنّا کم نه جای تست خیز در دل و جانم نشین فی العین نم
 شمه ای از نکهت زلفت وزید بر گلستان شد عیان فی الور دشم
 دمبدم از چشم خون پالای من عالمی شد بحر غم و البحر دم
 بحر غم در چشمه چشم به بین گرچه می باشد عجب فی العین یم
 شد تمام از عاشقی کار شریف چند گویی ناصحا فی البحریم^۹

ولله ایضاً

جمال ذات از مرآت موجودات پیدا شد چنان کانوار ذات شمس از ذرات پیدا شد
 حق از آدم تجلی کرد و بر هر دیده شد ظاهر که از وی جمله اسما و صفات ذات پیدا شد
 بغیر از نطق حق چیزی نه بینی قایم و دایم کزواعیان کلیات و جزئیات پیدا شد
 جمال آدم خاکبست مرآتی که وجه حق زروی صورت و معنی درین مرآت پیدا شد^{۱۰}

^۸ ملبس İÜB چو ملبس İÜA^۸

^۹ بالخیرتم İÜB فی البحریم İÜA^۹

^{۱۰} ذات حق İÜB وجه حق İÜA^{۱۰}

عجب مشکوت انوار است سر تا پای انسانی	که مصباح الوهیت درین مشکات پیدا شد ^{۱۱}
بیان کنت کنزاً مخفیاً فاجبت آن اعرف	ز خال و خط خوبان از ره اثبات پیدا شد
بلوح هستی از وجه یقین ذات بیچو نش	با شکال حروف و نقطه و اصوات پیدا شد
نقاب حسن عالم سوز خود که از ثوابت کرد	که از روی ظهور خود ز سیارات پیدا شد
چه اوقات شریفست این زمان گر فضل حق ما را	هر آنچه بود پنهان در همه اوقات پیدا شد

و لـه ایضاً

هر کرا یار نواز بتجلی جمال	فلکش سجده برد از ره تعظیم و جلال
و انکه شد عارف اسما و صفات ذاتی	میتوان گفت که شد غرقه دریای وصال
می برد راه موحد بنکار بی مثل	افکند چون نظر خویش بهر شکل و مثال
نشود کامل و در جزء نقصان ماند	انکه در مظهر ناقص نکند فهم کمال
دارم از دولت دلدار بس اوقات شریف	سینه پر عشق و محبت دل و جان صاحب حال

و لـه ایضاً

ای که هر لحظه سؤالم کنی از نقطه ذات	نیست جز خال رخ آن بت شیرین حرکات
گو برخساره خوبان نگر از عین یقین	هر که خواهد که به بیند بخدا جلوه ذات ^{۱۲}
صوفیا چند زنی باد بکز چونکه ترا	رفت بر باد کنون خرمن زهد و طامات ^{۱۳}
جاودان نامه تحقیق چو دیدی بس کن	سخن از گلشن و از دایره و از لمعات
تا که شد دایره وجه بتان گلشن فضل	می رسد صد لمعاتم بدل از جمله جهات ^{۱۴}

مشکات IÜB مشکوت IÜA^{۱۱}

روی یقین IÜB عین یقین IÜA^{۱۲}

خرمن شطح IÜB خرمن زهد IÜA / چونک IÜB چونکه IÜB^{۱۳}

گلشن فیض IÜB گلشن فضل IÜA^{۱۴}

ای وجودی بحروفی چه زنی دم ز فصوص
چند لافی ز فکوکب بشکوک شبها
بجز از تو حرف ازلی چیست بگو
آنچه عین همه شد از ره اسما و صفات
هست سر مست ازل تا بابد همچو شریف
هر که نوشید ز فرّ احدی جام حیات^{۱۵}

و لـه ایضاً

سرّ خدا که بود نهان از همه جهان
شد آشکار از کرم فضل غیبدان
افشانند فیض فضل بدا مان روز کار
چندین جواهر ازل از کان کن فکان
کشف غطا عطا شده ارباب فضل را
بر رغم ذریات شیاطین و انس و جان^{۱۶}
اشیا تمام شد متکلم بنطق حق
ور نیست باور انطقنا الله را بخوان^{۱۷}
ارض و سما همه مبتدل بنطق گشت
این بود وعده همه در آخر الزمان
کس و اقف از بدیع سموات کی شود
تا غافلست از نظر صاحب زمان^{۱۸}
چندین هزار نفس مقدس بزیر خاک
رفتند ز آرزوی چنین روز نا توان
امروز کرد جلوه جمال عروس غیب
و امروز آمد آن مه کل چهره در میان^{۱۹}
بد مختفی جمال حقیقت ز هر نظر
گردید دیده از نظر حق درین زمان
شکر خدا که یافت شریف از بیان فضل
درّی که بود در صدف بحرلا مکان

^{۱۵} فضل İÜB فرّ İÜA

^{۱۶} اصحاب İÜB ارباب İÜA

^{۱۷} که نیست İÜB ور نیست İÜA

^{۱۸} صاحب بیان İÜB صاحب زمان İÜA / بدیع السموات İÜB بدیع سموات İÜA

^{۱۹} عروس جمال İÜB جمال عروس İÜA

و لــــه ایضاً

خدای گفت عطا و غدا ب من سختست	که روح نیک و بد و جان مرد وزن سختست ^{۲۰}
مگو که از دهن آید برون سخن زانرو	که خلق و کام وز بان و لب و دهن سختست ^{۲۱}
هر آنچه مقصد و مقصود خلق عالم بود	کسی که فهم سخن کرد بی سخن سختست
بجز سخن نبود هیچ قایم و دایم	بحکم ذات چو قیوم بر بدن سختست
بمکر و فن چه شوی منکر سخن هردم	چو اصل مسئله جمله علم و فن سختست ^{۲۲}
سخن شناس بود حق شناس در تحقیق	چو عین ذات خداوند ذوالمنن سختست ^{۲۳}
بدوق و شوق سخن صرف گشت عمر شریف	از آنکه گلبن تحقیق را چمن سختست ^{۲۴}

و لــــه ایضاً

آمد حق از رهی که کسی را کمان نبود	واورد قصه ای که بکس در میان نبود
چندین هزار مردم صاحب وجود ازو	دادند صد نشان و یکی آنچنان نبود
سرّ قد استدار الزمان را کسی که جست	جز در بیان مهدی صاحب زمان نبود
اسرار کنت کنزاً و انوار ذات پاک	جز در جمال چهره خوبان عیان نبود
قال و مقال مدرسه و خانقه نماند	زیرا معاد و مبدأشان جز کمان نبود
تحقیق اسم با سط و اجزاء مفردات	جز در حساب ضابطه کن فکان نبود
این نکته در بیان انا لد هر روشن است	وین را بجز شریف کسی تر جمان نبود
گردید چون زمان و مکان عین نطق حق	حق را بدین قیاس زمان و مکان نبود
گنجی که مهدیش بخلائق عیان کند	جز منطق شریف و معانی بیان نبود

^{۲۰} که جان نیک و بد و روح مرد IÜB که روح نیک و بد و جان مرد IÜA

^{۲۱} کام و خلق IÜB / آید سخن IÜB / آید برون سخن IÜA

^{۲۲} مردم IÜB هردم IÜA

^{۲۳} سختست وجود ندارد IÜB

^{۲۴} مقصود IÜB تحقیق IÜA

و لـه ایضاً

الحق محیط بر همه ذرات ذات ماست	زانرو که که ذات وصفات ماست ^{۲۵}
عین کلام و نطق آلهی چو گشته ایم	تا ذات واجبست و دوام و ثبات ماست
چیزی که در وجود نمی آید از عدم	میدان یقین که از عدم التفات ماست ^{۲۶}
سرچشمه خضر که ینایع زندگیست	یک قطره ای ز رشحۀ عین الحیات ماست
اوقات ما شریف ازان شد که روی دوست	بر عین دل عیان ز جمیع جهات ماست ^{۲۷}

و لـه ایضاً

دوای تلخی عیش مرا شراب کند	علاج ضعف دل خسته ام کیاب کند
بجز شراب فرح بخش کی کند معمور	دل شکسته آنرا که غم خراب کند
زخوف عامه بود نی ز ترس روز جزا	که صوفی از می و معشوق اجتناب کند ^{۲۸}
طریق منع می از شرع دان گرنه بعقل	که اجتناب ز شرب شراب ناب کند ^{۲۹}
چو محتسب می پنهان ز جمله بیش خورد	کجا سزد که بمیخواری اجتناب کند ^{۳۰}
خوش است فصل گل اما بشرط آنکه کسی	چو باده نوش کند بر کنار آب کند ^{۳۱}
مکن ز باده و آغوش دلبران منعم	کسی کجا بکسی منع خورد و خواب کند
شوم چو سبزه پژمرده سر فکنده ز غم	دلم چو یاد ز سر سبزی شبا کند ^{۳۲}
چه بیم می کنیم وا غطا ز روز حساب	چو حق عطا بشریف احرب حساب کند

^{۲۵} محل نقطه چین خوانده نشد İÜA ve İÜB

^{۲۶} زنده کیست İÜA زند کیست İÜB

^{۲۷} روی یار İÜB روی دوست İÜA

^{۲۸} بیم İÜB ترس İÜA

^{۲۹} شرع دان و گرنه İÜB شرع دان گرنه İÜA

^{۳۰} بیخوار İÜA بمیخواری İÜB / رسد İÜB سزد İÜA

^{۳۱} وقت İÜA فضل İÜB

^{۳۲} به پیش İÜB زغم İÜA

و ل ه ایضاً

خواهم کسی که تحفه می چنم آورد	تا بهر دفع رنج می چنم آورد ^{۳۳}
شی ایست می که هر گه دمی می خورم ازو	در دم فراغت می زش می چنم آورد ^{۳۴}
خواهم به پنج ناخن غم نی فرو برم	مطرب کجاست تا که نی چنم آورد
زان سان شدم خجل ز رخ می که کرد می	بینم رخس ز شرم حوی چنم آورد ^{۳۵}
از رنج دق روزه برم جان شریف وار	ساقی اگر بعید می چنم آورد

و ل ه ایضاً

امروز نشین خرم و خوش با می و معشوق	چون هست یقین وعده فردا می و معشوق
دانی بجهان دولت جاوید که دارد	آنها که ز بختست مهیا می و معشوق
زاهد که دلش مرده شد از علت پر هیز	تا زنده شود هست مداوا می و معشوق
بر عشرت و عیشی که توان گفت بعالم	زان هیچ نخواهد دلم الا می و معشوق ^{۳۶}
هر چند نیارم بزبان لیک شب و روز	دارد دل بیچاره تمنّا می و معشوق ^{۳۷}
در جنت ماوا بود آنکس که بیستان	در موسم گل رفت چو ماوا می و معشوق
یابیم حیات از می و معشوق همانا	دارد بمثل معجز عیسی می و معشوق
وقتست که رندانه در آیم بخرابات	تا کی کنم از دور تماشا می و معشوق
از حبث فقیه است که اوقات شریفم	شد صرف و نشستن نتوان با می و معشوق

^{۳۳} رنج قی IÜB رنج می IÜA

^{۳۴} گه گه دمی IÜB هر گه دمی IÜA

^{۳۵} خجل شدم IÜB شدم خجل IÜA

^{۳۶} نجوید IÜB نخواهد IÜA

^{۳۷} لیل IÜB لیک IÜA

در موسم گل توبه شریف از توبه عید است

کی ترک کند خاطر دانا می و معشوق^{۳۸}

ساقی بیار می که بروی تو در کشیم	باشد که پرده از رخ معشوق در کشیم ^{۳۹}
بادم مدام ساغر دل پر ز خون چو جام	گر چون صراحی از می گلرنگ سر کشیم ^{۴۰}
بهر ادب بخدمت پیر مغان سبو	گر دیگری بدوش کشد ما بسر کشیم
چون با قمر و شی می گلگون توان کشید	تا چند بار غصه زدور قمر کشیم
چون حرص زر بزهده و ریاضت ز سر نرفت	آن به که در دواش می از جام زر کشیم
صد میکده شراب نسنجد به نیم جو	در گفۀ ترا ز وی عدلش چو بر کشیم ^{۴۱}
در کوی زا همدان چو ندیدیم هیچ چیز	خواهیم رخت گرم بکوی دگر کشیم
می گفت با شریف مسیحا دمی بدیر	در کش صراحی که چو عیسیست بر کشیم ^{۴۲}

و لـــــــه ایضاً

می صفات خیر و شر را همچو انسان جامع است	هم مقوی هم مقیی هم مضر هم نافع است
واجب الدفع است سود از آنکه محض وسوس است	وین مرض را باده سودا شکن بس نافع است ^{۴۳}
گرچه باده ناصب رایات فسق است و فجور	لیک عفو حق خطاها را بکلی رافع است ^{۴۴}
واقعاً اندر بیان حرمت می هرچه گفت	صاحب شرع از کتاب حق بیان واقع است
مانع و جامع بود بخل و عطا را شرب می	آفرین بر می که حد مانع است و جامع است
بی حضوری نیست غیر از بی می و ای عمر من	عمرکان در بیحضوری صرف گردد ضایع است

^{۳۸} بدیع İÜA بعید İÜB

^{۳۹} مقصود İÜB معشوق İÜA

^{۴۰} بادم چو جام İÜB بادم مدام İÜA

^{۴۱} فضلش İÜB عدلش İÜA

^{۴۲} پیاله İÜB صراحی İÜA

^{۴۳} صفا İÜB سودا İÜA

^{۴۴} حق بکلی خطایا را İÜB حق خطاها را بکلی İÜA

خواهی اربری بکلی از علایق ای شریف اندرین دعوی می صافی دلیل قاطع است^{۴۵}

و لـه ایضاً

در حق ما فقیه گمانهای بد برد	حد بایده زدن چو حباثت زهد برد
منع میش ز بهر خدا نیست بلکه او	بر باده نوش کردن رندان حسد برد
دانی زواحدیت و وحدت که واقف است	آن زنده دل که فیض ز فضل احد برد
یابد ز ساقی از لی جام بی عدد	آن عارفی که راه بسر عدد برد
مشنو حدیث کس که ز خود دور شد که مرد	آن دم کی شود که نشانی بخود برد
در صد هزار سال نیابد بجز یکی	گر کس هزار گوید و گر نام صد برد
هر کس که مستند بکلام است همچو ما	راهی بسوی آن سند مستند برد
خم عشق شد مدد عاشقان راه	خرم کسی که پی بسوی این مدد برد
عشق تو از ازل چو نصیب شریف شد	خواهد بخویش تحفه بملک ابد برد

و لـه ایضاً

سعادتست جمال تو هر زمان دیدن	رخت مشاهده کردن صفای جان دیدن
یقین بود که در آفاق چون تو محبوبی	بحسن و صورت و معنی نمیتوان دیدن
در آن زمان که خرامد صنوبر قد تو	نه راستیست بشمشاد بوستان دیدن
یکی بروی تو هر کسی که میشود نگران	نشایدش بمه و مهر آسمان دیدن
چها که میرسد از ناوک بلا هر دم	شود چو چشم ترا رای عاشقان دیدن ^{۴۶}
لبت چو در سخن آید دهانت از ره لطف	توان چو حقه یاقوت در فشان دیدن ^{۴۷}
بناز کی چو وجود لطیف تو هرگز	کسی ندید و عجب باشد ار توان دیدن ^{۴۸}

^{۴۵} گواه IÜB دلیل IÜA

^{۴۶} چهان IÜB چها IÜA

^{۴۷} دهان تو بمثل IÜB دهانت IÜA

^{۴۸} شریف IÜB لطیف IÜA

یگانه ذات شریف تو آمد اندر حسن چو در رخ تو توان نور حق عیان دیدن

و لـه ایضاً

هر چند که دور یم بظا هر ز جمالت غایب نشود یک نظر از دیده خیالت
دارم همه دم آرزوی دیدنت اما ترسم رسد از درد دلم در تو ملالت
محوند چو ذرات بر پر تو خورشید ارباب جلالت ز تجلی جمالت
شاید که چو مجنون ورق عقل کنم طی زانروی که دیوانه ام از شوق و صالت
خون در جگر لعل فتد از سر غیرت چون در سخن آید لب یاقوت مثالت
روزی بچمن رفتی و در چشم تو نر کس چون دیده سر افکنده شد از عین خجالت
ای عمر شریف ارشمی بنده حاصم پا بر سر گردون نهم از قدر و جلالت^{۴۹}

و لـه ایضاً

مدتی شد که دل از عشق تو بی خویشتن است سو خته شمع صفت از تو بهرانجمن است
یک ره از عین عنایت بمن خسته نگر تا به بینی که ز عشق تو چه بر جان من است
رومتاب ار بجمالت نگران گشت دلم زانکه میل دل عشاق بوجه حسن است
حاجتی کان بدعاها ز خدا می طلبم سخنی زان لب جان پرورشگر شکن است
سر و در قامت اگر چند که بالا دست است کی چون آن قامت رعنا تو رشک چمن است
نکند نسبت گلبرگ بروی تو شریف که رخت رشک گل و غیرت برگ سمن است

و لـه ایضاً

بیا که با تو دلم را تعلق جانست ز فرقت تو گرفتار صد پریشانست
مدار منتظرم در فراق خود چندین که انتظار عزیزان عذاب روحانست
چگویم این که ملاقات دو ستان عزیز هزار بار به از صد هزار سلطانست

کونین İÜB گردون İÜA^{۴۹}

دو روزه عمر همان به که در حضور رود چه اعتماد برین پنج روزه فانیست
در آرزوی حضور شریف مخدو می چه بی حضور که اوقات مخلص جانیست

و لـه ایضاً

ما که سر مست زمیخانه جان می آییم فارغ از سر زنش پیر و جوان می آییم
تا سرا پای بسوزیم چو پروانه ز شوق در بر شمع جمال تو ازان می آییم
کرده بودیم ز می تو به و از شوق رخت باز در کوی خرابات مغان می آییم^{۵۰}
تا شود سر خدا بر دل بیچاره عیان همچو آینه بر ویت نگران می آییم
گفت با بنده خیالت که مخور غم ز فراق که چو طاوس برت جلوه کنان می آییم^{۵۱}
از تجلی جمال تو که مهر از لست دایماً ذره صفت رقص کنان می آییم^{۵۲}
تا نسیمی ز گلستان تو آورد صبا چون گل از غنچه برون جامه دران می آییم^{۵۳}
در پناه لب تو همچو شریف آمده ایم تا بدانی که ز شوق تو بجان می آییم

و لـه ایضاً

دلا بیا که ز قید غمت گشاد دهیم بعشق بازی خوبان رویم داد دهیم
کجا مراد بکف آوریم چون هردم عنان دل بکف بخت نا مراد دهیم
بحسن معتقدیم آنچنانکه جان و جهان بدلبران زره حسن اعتقاد دهیم
کجاست حاصل قارون و گنج افریدون که تا بخاک ره دلبران یاد دهیم
بغیر صورت آدم ندانی ای صوفی اگر ترا خبر از مبدأ و معاد دهیم^{۵۴}
صلاح کار چو در پاک بازیست شریف کجا خیال باندیشه فساد دهیم

^{۵۰} لب İÜB رخت İÜA

^{۵۱} می آییم وجود ندارد İÜB

^{۵۲} می آییم وجود ندارد İÜB

^{۵۳} می آییم وجود ندارد İÜB

^{۵۴} ترا دو دفعه نوشته شده İÜB

و لـه ایضاً

چون قامتت بنواز شود در چمن چمان	گردد چو سر و بنده او نا روان روان ^{۵۵}
چون با توهست همت پاکان بدان سبب	دورند از هوای تو ای گل بدن بدان
شیر و شکر بوقت سخن بارد از لب	چون ساختت خدای ز شهد و لبن لبان
گل گر چه هست غنچه دهن در چمن ولی	نگشاید از حیای تو شکر دهن دهان
چون عاشقان هلاک نکردند گو مرا	جلاد عشق زود بدار ورس رسان ^{۵۶}
خواهم شریف وار ببوسم رکاب تو	نستاند ارعنان ارادت ز من زمان ^{۵۷}

و لـه ایضاً

شد روشن از تو چشم دلم ای سیاه پوش	ای آفتاب روی تو در جلوه ماه پوش
کردم اگر گناه که عاشق شدم ترا	شکر خدا که لطف تو آمد گناه پوش
چون داد کس نمیدهی از جور غمزه ات	باری جمال خوشتن از داد خواه پوش ^{۵۸}
آینه ایست روی تو و آه عاشقان	تا ناگهان غبار نگیرد ز آه پوش ^{۵۹}
روش شد این حدیث که النور فی السواد	تا بر مثال مردم چشمی سیاه پوش

تاره بری بگو هر مقصود ای شریف

رو خرقه ارادت مردات راه پوش

کباب شور و می تلخ و دلبر شیرین	چو جمع گشت همین است عیش را آیین
زرننگ مردکی و رنج ظاهر و باطن	علاج نیست بجز شرب باده رنگین

^{۵۵} آن IÜB او IÜA

^{۵۶} دوست IÜB زود IÜA / چون IÜB گو IÜA

^{۵۷} عنایت IÜB ارادت IÜA

^{۵۸} راه خواه IÜA داد خواه IÜB

^{۵۹} روی تو ز آه IÜB روی تو و آه IÜA

ز حرص سیم و زر آن دم رهی که نوش کنی	شراب همچو عقیق از پیاله زرین ^{۶۰}
بود ز روی زمین به تقدّ حی که رود	چو نیست چاره کس عاقبت ز زیر زمین
بهر صفت که توی باده آن کند ظاهر	کجاست مسّی وجود ترا محک به ازین ^{۶۱}
نشین بدلبر حوری و شی و باده ناب	ز حق چو و عده اهل بهشت نیست جز این
کلید مخزن در های کنت کنزاً را	ندیده اند بغیر از شراب اهل یقین
کند شروع چو در نظم خمریات شریف	ز هر شریف و وضعش رسد دوصد تحسین

و لـه ایضاً

فدای جان تو بادا هزار عمر شریف	که همچو عمر عزیزی و چون حیات لطیف
اگر بحلقه وصلت مشرفم سازی	زهی عنایت فضل خدا زهی تشریف
طیب درد دلم را دوا نیست فرمود	چو کرد رنجه قدم در علاج جان ضعیف ^{۶۲}
منم که مهره دل با ختم بنزد غمت	ازانکه باختن آمد چو غالبست حریف
هر آن بلا که رسد از تو نعمتی شمرم	لأنّ کلّ جفاءٍ من الظریف ظریف
خرابم از غمت اما نمی کنم اظهار	چو عارفی بضمیرم چه حاجتست تعریف ^{۶۳}
از آستان وفای تو رو نگردانم	اگر رسد بمن از هر دری دو صد تحویف
ترا ز درد دل خود نمی کنم آگاه	که بر مزاج لطیف تو میشود تکلیف
وصال همچو تویی کی رسد بمثل منی	که با لطیف بسی مشکل است قرب کثیف

^{۶۰} زانکه رهی IÜB آن دم رهی IÜA

^{۶۱} تویی IÜA توی IÜB

^{۶۲} لب IÜB نیست IÜA

^{۶۳} بضمیرم IÜB بضمیرم IÜA

نمی رود ز خیال شریف نقش رخست

تویی چو مقصد و مقصود هر وضع و شریف^{۶۴}

کی بود جاننا وصال روزی ما کی بود	از ترنج غبغت به روزی ما کی بود
بوسه عیدی گر دهی نوروز سلطان نی کنم	از لبانت عیدی و نور و زی ما کی بود
هر کسی از دولت لعل لببت فیروز بخت	گشت تا خود زان میان فیروزی ما کی بود ^{۶۵}
گر چه هر شب شمع گریانست و سوزان تا سحر	اندرو این رقت و دلسوزی ما کی بود
بر درت هر چند آموزد ترانیکی رقیب	لیک در بابت به نیک آموزی ما کی بود ^{۶۶}
گشت دل صد پاره و از سوزن مژگان تو	آخرای عمر کسی به روزی ما کی بود ^{۶۷}
مال ما سواد ای خوبانست و مهر دلبران	کس بضبط ما و مال اندوزی ما کی بود
از سر خوان و صالت هر کس ای عمر شریف	گشت روزی مند جز غم روزی غم کی بود

و لــــه ایضاً

از جمله دلبران چو تویی دل نواز ما	باشد ب خاک راه تو روی نیاز ما ^{۶۸}
تا ساختیم قبله طاعت رخ ترا	مقبول حضرتست نماز و نیاز ما ^{۶۹}
از لطف خویش چاره ما ساز چون ز عشق	بیچاره ایم وصل تو شد چاره ساز ما ^{۷۰}
گر جا دهی بسایه وصل تو بس بجاست	ما را ز روی مرحمت ای سر و ناز ما
تسکین آتش دل ماده بآب وصل	زان پیشتر که عشق کند فاش راز ما
از تاب آتش رخ زیبات همچو شمع	بس روشن است بر همه سوز و گداز ما

^{۶۴} هر IÜB هر وضع IÜA

^{۶۵} کی بود از قلم افتاده ای IÜB

^{۶۶} آموزت IÜB آموزد IÜA

^{۶۷} دل روزی IÜB به روزی IÜA

^{۶۸} کی بود از قلم افتاده است IÜB

^{۶۹} این بیت وجود ندارد IÜB

^{۷۰} لطف IÜA وصل IÜB

جز در رخ لطیف و حضور شریف تو ناید بخویش باز دل عشق باز ما

و لـه ایضاً

اهل اخلاص چو در فاتحه لب بگشایند در بروی همه از حضرت ربّ بگشایند
 دردمندان گره از کار فرو بسته خود بدعای سحر و ناله شب بگشایند^{۷۱}
 شد کلید در هر کار فرو بسته دعا بدعا باش که ابواب طرب بگشایند^{۷۲}
 جام عیشست لبالب بکسانی که مدام در حق اهل خدا لب بادب بگشایند
 هر که پا بسته ظلم است چو گیسوی بتان از فرو بستگیش پای عجب بگشایند
 مطربان فلک آنرا که مخالف نبود بحسینی نسیبان راه طرب بگشایند^{۷۳}
 شد گرفتار بلا جان شریف ای یاران همتی تا کش ازین قید و تعب بگشایند

و لـه ایضاً

زیر لب خال تو چون نقطه ای بی زیر لبست ناظر خال لب ت هر که شود در طرب است
 بی سبب هیچ دلی واله و حیران نشود عشق رخسار تو حیرانی ما را سبب است
 ادب آنست که در خاک رخت سر بنهنم عاشقی کو نهد سر برهت بی ادب است
 از تجلی جمال تو مرا شب روزست وز تمنای وصال تو مرا روز شب است
 گر چه مطلوب دل خسته بود از تو محال لیک تا هست ز جان یک رمقی در طلب است^{۷۴}
 سرو را قامت رعنا ز قدت عاریت است ماه را روشنی از مهر رخت مکتسب است
 زاتش پرتو رخساره عالم سوزت دمبدم جان من سوخته در تاب و تب است
 تا که منسوب بعشق تو شدم همچو شریف نام من در بر عشاق شریف الّلقب است

^{۷۱} از کار فرو بسته IÜA از کار فرو بسته IÜB

^{۷۲} کار فرو بسته IÜA هر کار فرو بسته IÜB

^{۷۳} این بیت وجود ندارد IÜB

^{۷۴} نفسی IÜB رمقی IÜA

و ل ه ایضاً

تا که در مملکت حسن رخت سلطان است	بنده فرمان تو شد هر که درین دوران است
یا سمن گرچه گل اندام و سمن بوی شدست	تن و اندام تو در لطف دو صد چندانست
گل ز تاب تب عشق تو بود غرق غرق	وز هوای قد تو سر و سهی لرزانست
روز شب بی گه و گه دمبدم از آتش شوق	دیده گریان و جگر خسته و دل بریانست
شایدت پادشه صورت و معنی گفتن	زانکه بر مملکت جان و دلت فرمانست
آرزومند تو تنها نه من مسکینم	بلک هر نقطه که در دایره امکانست ^{۷۵}
هر که سر بر خط فرمان تو از دل ننهاده	چون قلم باطن او تیره و سر گردانست
گر چه خوبان بصفت پادشهانند ولی	همه را پیش تو درویشی درویشانست
با تو اینست گزان عمر شریف همه	کانچه دل می برد ازین وهم از آنست ^{۷۶}

و ل ه ایضاً

جز رخت مجمع بدایع نیست	بلکه چون او کتاب جامع نیست
نظر ما بچهره خوبان	جز تماشای صنع صانع نیست
واقعاً صورتت بیان حق است	وین سخن جز بیان واقع نیست
طمع وصل دلبران خواریست	آفرین بر کسی که طامع نیست
دور باشی رسد ز شمه عشق	جز بدیدار هر که قانع نیست
گشته حسنی ای شریف ترا	طالع حسن و حسن طالع نیست
نظر وصل دلبران خواریست	آفرین بر کسی که طامع نیست ^{۷۷}

^{۷۵} IÜB مسکینم IÜA

^{۷۶} IÜB کانچه دل می برد IÜA

^{۷۷} IÜA این بیت موجود نیست

و لـه ایضاً

ای بکوی تو کرده کعبه طواف	بتو رو کرده جان و دل ز اطراف
نامداز کاف کن فکان برون	چون لبـت هیچ جوهر شفاف
می نماید رخ تو روی مراد	رو نماید چو هست آینه صاف
بر من اثبات جرم عشق مکن	زانکه عاشق مسلم است معاف ^{۷۸}
از چه ننگ آیدت زمن هر دم	کس چه دارد ز عاشق استکفاف
چون الف را ستم بتو هر دم	یابد از غم دلم شکاف چو کاف ^{۷۹}
گر نظر سوی ما کنی در قتل	یک سر موی نسپریم خلاف
نبرم از درت گرانی خود	گر بصد باب یابم استحقاف
هست رخسارت ای حیات شریف	مظهر ذات و مجمع او صاف

و لـه ایضاً

پادشاه حسن و ماییم درویشان تو	هر چه فرمایی بجان استاده در فرمان تو
گر چه خوبان پادشاهانند لیک از روی لطف	آیت سلطانی ایشان بود در درویشان تو
تیر یاران قضا یابد چو ترکش آن دلی	گو نشد از جان بکیش عاشقی قربان تو
نقطها از مشک تر بر برگ گل دانی که چیست	خالهای عنبرین بر چهره تا بان تو
هر چه گردد پاره دوزندش بسوزن وین عجب	کین دلم صد پاره گشت از سوزن مژگان تو
می زنم دندان حسرت را پیش دست خود	از غم جر می که می بوسد لب و دندان تو
رنگ و بویی می برد تیماج و بلغار از رخت	از لب چون لعل و از انفاس درافشان تو ^{۸۰}

^{۷۸} بر اثبات IÜA بر من اثبات IÜB

^{۷۹} هر چند IÜB هر دم IÜA

^{۸۰} بلغاری کنون IÜB بلغار از رخت IÜA

چون تماشای بهشت عدن و رضوان بایدم از سر بازار آیم تا در دکان تو
می گدازد شمع سان در آتش خجلت شریف از کمال التفات و لطف بی پایان تو^{۸۱}

و لــــه ایضاً

چشم فنانست که برد از ساحر بابل سبق گو بیا در حق اوست العین حق السحر حق^{۸۲}
باغبان تا کرد گل را روبرو با عارضت گه بر آید سرخ از شرم و گه افتد در عرق
هر کرا خورشید رویت گشت غایت از نظر می سزد چشمش که گردد غرقه خون چون شفق
شد خلق آنکس که در عشقت نشد رسوای خلق بلکه آمد منکر عشقت ز شر ما خلق
هر که شد مقتول تیغ عشقت ای معشوق جان شد شهید و ثابتست این از حدیث متفق
چون رخت را سوره سبع مثانی نشمرم چون تویی جانانه اصحاب فضل و اهل حق
می زنم طال بقای قد چون سر و سهیست تا که باقی باشد از عمر شریفم یک رمق

و لــــه ایضاً

گفتم که بما روی نما جور و جفا چیست گفتا که بنزیک تو گو روی نما چیست^{۸۳}
گفتم که دو ابروت ز هر گوشه دلم زد گفتا نبرد گوشه کمانهای که جا چیست
گفتم بخطت مشک خطا هست مشابه گفتا که چنین نسبت و تشبیه و خطا چیست
گفتم که رضا دادمت ار می کشیم زار گفتا چو شدی گشته ترا غیر رضا چیست

گفتم که شریف از رخ تو یافت بقای

گفتا که بقا را سببی غیر لقا چیست

ای از لطافت گل سیراب منفعل وز حسن عارضت سمن و یاسمن خجل

^{۸۱} در بوته محنت IÜB در آتش خجلت IÜA^{۸۱}

^{۸۲} گوی اندر IÜB گو بیا در IÜA^{۸۲}

^{۸۳} این غزل موجود نیست IÜB^{۸۳}

سر بر زمین ز مهر رخت ماه آسمان	سروسهی ز قامت تو مانده پا بگل
ما را هوای قامتت ای سر و خوش خرام	شد ساز کار از آنکه هواییست معتدل
گفتی بحل کن از زنمت تیغ بی دریغ	دورم ز روی خویش مهمل تا کنم بگل
ظاهر ز آب و گل چو شود نور روی تو	بر آسمان هزار شرف دارد آب و گل
خوانم اگر کتاب مبین صفحه رخت	زیبید از آنکه بر همه اسماست مشتمل
گر مصحف مجید شریفست روی تو	حق است و نیست واقف این غیر اهل دل

و لـه ایضاً

برای خویش بهشت معینی جوید	کسی که بر سر کوی تو مسکنی جوید
کنم بدامن تو پاک دیده را ز اشک	از آنکه پاک نظر پاک دامنی جوید
شکست قلب مرا گر طلب کنی ز رقیب	روان ز غمزه تو ناوک افکنی جوید
بغیر کنج خرابات عشق جایی نیست	ز حادثات هر آنکس که مأمنی جوید ^{۸۴}
دلیم بغیر مقلد کسی نمیداند	اگر بقصد سر و مال دشمنی جوید
بجز حکایت زنگین شیخ شهر مدان	اگر براه خدا سخن ره زنی جوید ^{۸۵}

زهد ز ما و منی سالک طریق شریف

اگر ز باده گلرنگ یک منی جوید

بتحفه پیش چشم مست او خواهیم جان بردن	ولی گر چشم مست اینست مشکل جان توان بردن
ز خوف آنکه ناگه خاطر نازک کند رنجه	حدیث بوسه ای زان لب نیارم بر زبان بردن

^{۸۴} هر آن دل IÜB هر آنکس IÜA^{۸۴}

^{۸۵} این بیت موجود نیست IÜB^{۸۵}

چو هر دم قصد خون ریزی جانان توان دارد	نشايد پيش تيغش نام جان مشکل توان بردن ^{۸۶}
بياد آن میان خواهيم خود را از کنار غم	برون افکندن و بخت و سعادت زان میان بردن ^{۸۷}
حکایت تا ازان قند لبان در هر زبان افتاد	نیارد کس دگر قند و شکر را در دهان بردن ^{۸۸}
بهشت هشت در آمد چو کویت زان دلم در وی	گواي عشق خواهد برنز از هفت آسمان بردن
اگر پیری هر پیر و جوان خواهی همی باید	ز دانش خوشها از خرمن پیر و جوان بردن
بجز جان گرامی چیست بهتر از همه چیزی	شریف ارتحفه ای خواهی بآن جان جهان بردن

و لــــه ایضاً

ز فیض انجم و افلاک و قابلیت خاک	چها که دیده ای دراک میکند ادراک
نمود از صفحات جمال انسانی	هر آنچه بود نهان در صحیفه افلاک
جمال ذات عیان خواست تا شود از غیب	نبود قابل این خواست غیر جوهر خاک ^{۸۹}
ز پای تاسر خود هر که نفس ناطقه دید	ز پای بند فنا باز رست و قید هلاک
بقابلیت انسان و جامعیت او	نبود در صدف غیب هیچ جوهر پاک
چو ره بگوهر دندان خود نبرد فقیه	چه سود سودن دندان بجوهر مسواک
نشدمقلد کس چون شریف هر که ز حق	شریف گشت بتشریف خاطر دراک ^{۹۰}
آنرا که از ازل غم عشقت حوالست	او را کجاست طعن و ملالت ملالتست

نام جان ناتوان IÜB نام جان مشکل IÜA / جان ناتوان IÜB جانان توان IÜA^{۸۶}

بردن از قلم افتاده است IÜB^{۸۷}

دهن IÜB زبان IÜA^{۸۸}

غصر IÜB جوهر IÜA^{۸۹}

چو IÜB چون IÜA^{۹۰}

وانکس که در رخ تو نه بیند جمال حق	نریک اهل معرفت اندر جهالتست ^{۹۱}
شد از تو حالت همه کس خرم و مرا	غم می رسد بسینه ندانم چه حالتست
کی راه کم کند ز سرا پرده وصال	آنرا که از نهایت لطف دلالتست
رفتن براه عشق تو محض هدایت است	آنرا که هر دم از کرم استمالست ^{۹۲}
کی شرح شمه ای ز جمالت کند شریف	که در بیان حسن هزارش رسالتست ^{۹۳}

و لـه ایضاً

جانا ترا که منصب جاه و جلالت است	ما را توقع از کرم استمالت است
درحسن آن مهی که ز شرم تو آفتاب	اندر نقاب ابر ز عین خجالت است
عشقت مرا بمقصد و مقصود می برد	هر ره که راه عشق نباشد ضلالت است
زاهد که در رخ تو نبیند جمال ذات	در عین غفلتست و کمال جهالت است ^{۹۴}
با خال و خط دلکشت ای پادشاه حسن	کس را وقوف نیست که مارا چه حالت است
زان سان شکر دهانی و شیرین زبان که خلق	حیران بران لبست که چه شیرین مقات است ^{۹۵}
می دان یقین که هیچ دگر گون نمیشود	هر چیز کز ازل بکسی آن حوالت است
عاقل ملول کی شود از انقلاب دهر	از عقل نیست آنکه کسی در ملالت است
از راه مستقیم کجا کم شود شریف	چون هر دمش ز فضل الهی دلالت است ^{۹۶}

^{۹۱} در عین غفلتست کمال IÜB نریک اهل معرفت اندر IÜA / ذات IÜB حق IÜA^{۹۱}

^{۹۲} کرم IÜA کرم IÜB^{۹۲}

^{۹۳} گر IÜA که IÜB^{۹۳}

^{۹۴} از IÜA در IÜB^{۹۴}

^{۹۵} حیران بر لب IÜB حیران بران لبست IÜA^{۹۵}

^{۹۶} شوی IÜB شود IÜA^{۹۶}

و لــــه ایضاً

به بنده تیغ ستم زان دو چشم مست مکش	بدست بوس تو قانع شدیم دست مکش
کشی کمان جفا بر من فکنده سپر	دلم ز لشکر عشق تو چون شکست مکش
همیشه دامن مهر از کفم کشی و دلم	پای بوس تو چون خاک ره نشست مکش ^{۹۷}
دلا چو یار ز نادیدنت ملول شود	خموش و آه به پیشش بلند و پست مکش ^{۹۸}
بلی شریف چو مخمور باده عشقی	پیاله جز ز کف ساقی الست مکش

و لــــه ایضاً

من از بیداد حسن او نخواهم از خدا دادی	که هرگز کس نشان ندهد ازین حسن خدا دادی ^{۹۹}
بخاک پای او بر باد می دادم بیک ساعت	هزاران گنج افریدون بدستم گر خدا دادی
ازین شکر لب شیرین زبان محبوبرا زبید	که باشد سنگ بر دل خاک بر سر صد چو فرهادی
بده جانرا بکوی دوست زمانی تا که حی کردی	که بیدادست اگر آبی به پیش دوست به بیدادی ^{۱۰۰}
رقیبا شکر این نعمت که آن مه خاص خویش خواند	مران ما را ز درگاهش اگر داریم فریادی
چه افتادی سوارا از زبان گر روی خود سودی	شریف اندر رخت وانگاه نکاهت بر وی افتادی

و لــــه ایضاً

از نوش لبت بش نکنم ذوق و هوس را	زیرا بشکر ذوق تمام است مکس را
اندر دم صبح از دم نی دم بدم آواز	آمد که غنیمت شمر این یک دو نفس را

قانع شدیم IÜB چون خاک iÜA / دلم IÜB کفم iÜA^{۹۷}

ناله IÜB خموش و آه iÜA^{۹۸}

کس هرگز IÜB هرگز کس iÜA^{۹۹}

بگوی IÜB پیش iÜA^{۱۰۰}

خال تو بحکمت همه سودا زده ام ساخت	خاصیت سود است بحکمت چو عدس را
تا شب بسر کوی تو ایمن گذرم روز	جان رشوه دهم شحنه و شب گرد و عسس را
در واقعه دیدم که فتادی تو بحالم	وہ وہ کہ نیفتاد چنین واقعه کس را
در اشک شریف نظری هست و دور نیست	قدری نبود نزد کهر دیدن حس را

و لـه ایضاً

ای از فروغ مهر تو خورشید تابان ذره ای	صد خرمن گل در بر لطف تنت که پرده ای
ریحان بخت دلکشت گر لاف سر سبزی زند	بر خان حسنت نیستش چون منصب یک تره ای
تا لاله را با عارضت دعوی بزیبایی فتاد	با داغ دل افتاده است شرمنده در هر ذره ای
صد گرت افتادم ترا چون خاک ره پا بوس را	بهر چه ای جان حاجتم بر نامد از تو کره ای
هر چند چشم آهوان در صید دلها شد مثل	اما چو چشمت کی بود در هیچ آهو بره ای
خوبان اگر چه غرّه حسن خودند اما بلطف	ذات شریف آمده سلطان هر خود غره ای

و لـه ایضاً

صد سال اگر بر آید باشد همان که بودی	در دیده مهربان تر بسیار ازان که بودی ^{۱۱}
با تو چنانکه بودیم هستیم و زان زیادت	ای جان چرا نباشی با ما چنان که بودی
گلها شدند رو سرخ در شرم و در عرق هم	در هم چمن که رفتی هر گلستان که بودی
هر چند مهربانی گه گه نمایی اما	هستی همیشه زان سان نا مهربان که بودی
عشق بتان جها نیست پر فیض فضل ای دل	جز این جهان که دیدی در هر جهان که بودی
هرگز زمان نبودست از حسن رخ تو خالی	صاحب زمان وقتی در هر زمان که بودی

^{۱۱} باشی چنانکه İÜB باشد همانکه İÜA^{۱۱}

و ل ه ایضاً

حصم اگر بد میکند در عشق او با من چه باک	چون تو نیکی با من از بد کردن دشمن چه باک ^{۱۰۲}
چون دل از مهر تو بر کنند نباشد ممکنم	گر غرض کو بر کند در کینه سر از تن چه باک
دست اگر زد در گریبانم بعشقت مدعی	پاک دامن را ز دست خصم تر دامن چه باک
چون تو هستی از رگ گردن بما نزدیکتر	دشمنان گر میکشندم از رگ گردن چه باک
جامه جانم چو گل صد پاره شد از خار عشق	گرندرم ظاهرا چون غنچه پیراهن چه باک
هر که اندر راه عشق و عاشقی مردانه رفت	از بد و نیک و بدش وز طعن مرد و زن چه باک ^{۱۰۳}
چون بمقراض غمت صد پاره شد جان شریف	از جفای این و آتش یک سر سوزن چه باک

و ل ه ایضاً

گفتی مسخر تو نخواهم شدن چراست	دلدار و دلبر تو نخواهم شدن چراست
گفتی اگر چه دولت و صلح میسرست	اما میسر تو نخواهم شدن چراست
گفتی بهر که هست شوم رو برو ولی	هرگز برابر تو نخواهم شدن چراست
گفتی بچهره چو مهرم ولی بمهر	خورشید انور تو نخواهم شدن چراست
گفتی مصورم چو پری هر کجا که هست	لیکن مصور تو نخواهم شدن چراست ^{۱۰۴}
گفتی اگر چه روزی اهل حقم ولی	رزق مقدر تو نخواهم شدن چراست
گفتی هزار جامه قبا گر کنی شریف	چون جامه در بر تو نخواهم شدن چراست

^{۱۰۲} IÜB این غزل موجود نیست

^{۱۰۳} IÜA باک از قلم افتاده است

^{۱۰۴} IÜA مصورم IÜB مسخرم

و لـه ایضاً

الحق محیط بر همه ذرات ذات ماست	زان روی که تکه ذات و صفات ماست ^{۱۰۵}
عین کلام و نطق الهی چو گشته ایم	تا ذات واجبست دوام و ثبات ماست
چیزی که در وجود نمی آید از عدم	میدان یقین که از عدم التفات ماست
سر چشمه خضر که ینایع زند گیسست	یک قطره ای زر شحه عین الحیات ماست
اوقات ما شریف ازان شد که روی دوست	بر عین و اعیان ز جمیع جهات ماست

و لـه ایضاً

فیض وجود مطلق در کل مسافر آمد	انوار ذات اقدس در جمله سایر آمد
در یای واحدیت چون رفت در تموج	از عکس در بیضا پیدا جواهر آمد
انسان اکمل الحق شد جامع البرازخ	چون مظهر تماشا علی المظاهر آمد
لیکن فقیه رسمی محروم شد ز فیضش	کز ابتدای فطرت با ذهن فاتر آمد
یک نقطه ایست ذاتش در مرکز مظاهر	بهر مدار هستی پیوسته دایر آمد
سلطان ملک هستی از تحت لاتعین	در موبد مظاهر ناگاه ظاهر آمد ^{۱۰۶}
از پرتو بصیری وز پرتو بصیرت	دیده شریف او را در هر چه ظاهر آمد ^{۱۰۷}

^{۱۰۵} IÜB این غزل موجود نیست

^{۱۰۶} IÜA غرت IÜB هستی

^{۱۰۷} IÜA ورزیده IÜB وز پرتو

و ل ه ایضاً

محروم اگر باشد کسی از وصل دلداری منم	در عاقبت در عاشقی میرد دل افکاری منم ^{۱۰۸}
یابد ز خوبان گر کسی صد بار غم بر جان و دل	آن کس درین ایام اگر جوید کسی باری منم
روز و شب از زلف و رخت گر بیدلی در خاک و خون	افتد بجان خسته و چشم گهرباری منم ^{۱۰۹}
معجروح اگر باشد کسی از ناوک مژگان تو	واندر بلای عاشقی باشد گرفتاری منم
یادی بعشق یار خود گر سر بشیدایی کشد	وز گلبن وصلش رسد آخر بدو خاری منم
راحت رسان عالمی آمد لب جان پرورت	باین همه ازوی کسی گر یابد آزاری منم
از خود چه دورم افکنی با آنکه میدان یقین	کز عاشقان روی تو قانع بدیداری منم
ناید ز من کار دگر جز عشقت ای عمر شریف	وانکو ندارد در جهان جز عاشقی کاری منم

و ل ه ایضاً

هر کسی را بر مالا ف محبت نرسد	هر خسی را بجهان دعوی همت نرسد
دولتی هست بار باب محبت منسوب	هر که دورست ازان هیچ بدولت نرسد ^{۱۱۰}
هان شکایت مکن از خوان کرم زانکه نصیب	نرسد نزد تو تا کار نبوت نرسد ^{۱۱۱}
مدعی چند بانکار بر آیی با ما	که زانکار ترا جز غم و محنت نرسد ^{۱۱۲}
بو لهب داشت چو انکار محمد در دل	در حق او بجز از سوره تبت نرسد
هر که خواند که بود عارف هم خواجه و میر	در حریم حرم عشق وی البت نرسد ^{۱۱۳}

^{۱۰۸} جفاکاری İÜB دل افکاری İÜA

^{۱۰۹} و خون از قلم افتاده است İÜB

^{۱۱۰} این بیت موجود نیست İÜB

^{۱۱۱} به دولت İÜB نبوت İÜA

^{۱۱۲} ز این کار İÜB ز انکار İÜA

^{۱۱۳} خواجه هم عارف İÜB عارف هم خواجه İÜA

چون شریف از همه تا باز نیاید طالب در سرا پرده ذات احدیت نرسد

و لـه ایضاً

یکدم خیالت از نظر ما نمی رود	نقش رخت ز خاطر شیدا نمی رود ^{۱۱۴}
یک لحظه نیست کز هوس قد دلکشت	دود دلم بعالم بالا نمی رود
جای دلم چو خاک درت شد ز جمله باب	گر میکشند خاطرم از جا نمی رود
میدان که با وجود جمالت مراد گر	خاطر بهیچ طلعت زیبا نمی رود
گر تیغ بار دم بسر از طعن دشمنان	از سر هوای روی تو قطعاً نمی رود
شیرینی بکام دل ما نمی رسد	بر یاد ما حدیث لبّت تا نمی رود
دایم دلم مقیم حضور شریف تست	گراز حضور می رود و یا نمی رود

و لـه ایضاً

آنچه جالینوس در صد دفتر حکمت نمود	شمه ای از فیض جام باده گلرنگ بود ^{۱۱۵}
هر کرا آینه دل شد ز دود غم سیاه	زود از می بایشد آینه دل را ز دود
شد سر خم بسته از تشنّیع عام و مشکست	ساقیا بهر خدا می باید این مشکل گشود
آتش بی دود غیر از جام باده کس ندید	خبذا آن آتشی کو را نباشد هیچ دود ^{۱۱۶}
تا که سر مست می صافی نکردی کی کنی	فهم سر نکتۀ انی انالله راز عود ^{۱۱۷}
از وجود باده آمد صحت ذات شریف	کرده شد تشخیص این از مردم صاحب وجود

^{۱۱۴} IÜB این غزل موجود نیست

^{۱۱۵} IÜA دانش حکمت IÜB

^{۱۱۶} IÜA کس ندید آتش بی دود غیر از جام می IÜB آتش بی دود غیر از جام باده کس ندید

^{۱۱۷} IÜA وقوف IÜB وجود

و ل ه ایضاً

ای خدا چون نیست وصل دلبران روزی مرا	بس کن از سود ای ایشان این جگر سوزی مرا
چونکه هر روزی مرا چون روز از خوبان غمت	تا کی از خوبان بود غمهای هر روزی مرا
شمع رخسار ترا پروانه سان گر دیده ام	بر نمی گردم ازین صدره اگر سوزی مرا
من که از لوح ازل خط جمالت خوانده ام	تخفۀ صبر از وصال چند آموزی مرا ^{۱۱۸}
تا شدم مقبل بیمن دولت لعل لب	از سعادت می رسد هر لحظه فیروزی مرا ^{۱۱۹}
دایماً بر چهره چون زرفشانم سیم اشک	این بد از سودای تو سیم و زر اندوزی مرا
چون بمقراض غمت صد پاره شد جان شریف	تا بکی از سوزن مژگان جگردوزی مرا ^{۱۲۰}

و ل ه ایضاً

ای جهانی واله و حیران حسن سرمدت	پادشاه حسنی و تخت دل و جان مسندت ^{۱۲۱}
ناز تو بی غایتست و صبر این بی دل کمست	صبر بی دل را چه حد نزدیک ناز بیحدت
اعتدال قامت و بالای تو تا دید سرو	می زند طال بقای پیش شمشاد قدت
بی خودم از جلوه حسن و جمالت دایماً	خود کجا آنکو ترا دید و نگردد بیخودت

^{۱۱۸} جمالت IÜB وصال IÜA

^{۱۱۹} بیمن دولت از قلم افتاده است ÜB

^{۱۲۰} صد وصله IÜB صد پاره IÜA

^{۱۲۱} ملک IÜB تخت IÜA

گر هزاران بد رسد از خلق نیکت بر شریف
جر دعاجانا نگوید پیش هر نیک و بدت^{۱۲۲}

و لـه ایضاً

ای صفا یافته از لعل لبست جو هر جان	گشته از حسن صفت ذات تو محبوب جهان
جز برویت نشود دیده دلها ظاهر	گر شود چشم بلا دیده بهر سو نگران ^{۱۲۳}
از همه وجه بجز روی تونبود منظور	چون تجلی رخت از همه وجهست عیان
هست در روی تو آنی که بر د آن دل خلق	که نیر زند بیک جو همه خوبان بر آن
طوطی جان کند از شوق شکر ریزها	هر که آرم صفت قند لبانت بزبان
تا صفای در دندان ترا مروارید	دیده بگرفت روان گوش و بسر شد غلطان
خورده صد چوب ز دست لب لعل تو نبات	دیده صد تاب ز زلف سیهت عنبریان ^{۱۲۴}
پیش یاقوت لبان تو عسل حلوا شد	او فتاد از دهن تنگ تو شکر ز دهان
می گدازند بصد شرم چو شکر در آب	پیش یاقوت لبانت همه یاقوت لبان ^{۱۲۵}
سر نه پیچم چو شریف از خط مهر تو اگر	بر سر من رسد از تیغ بلایت فرمان

و لـه ایضاً

لبت بشیشه ناموس لعل سنگ زند	رخ تو طعنه بگلهای رنگ رنگ زند
کند چو قصد دل ریش چشم خونریزت	هزار تیغ بمژگان چون حد ننگ زند ^{۱۲۶}

^{۱۲۲} جان IÜB جانا IÜA

^{۱۲۳} ناظر IÜB ظاهر IÜA

^{۱۲۴} این بیت موجود نیست IÜB

^{۱۲۵} این بیت موجود نیست IÜA

^{۱۲۶} این بیت موجود نیست IÜB

علاج باطن آینه ای که زنگ زند	بجز مشاهده خالهای رنگ تو نیست
چون من پیاپی تو مردم چه سر بسنگ زند	رقیب بر سر من سنگ می زند که بمیر
زمانه سنگ ادب بر دهان تنگ زند	زند اگر بدهان تو تنگ شکر لاف
چو لشکر شمت طبل راه جنگ زند ^{۱۲۷}	گریز عقل مقرر بود بصد فرسنگ
چه پشت پای که بر روی نام و ننگ زند ^{۱۲۸}	به پشت پای سکانت کسی که رو مالید
چو راه زهد تو آن چشم شوخ شنگ زند	شریف دم چه زنی از طریق اهل ورع

و لـــــــه ایضاً

شکست شاخ حزانرا شکوفهای آلو	بهار آمد و بشگفت شاخ شفتالو
چمن بر وضه فروس می زند پهلوی	گذر پهلوی باغ و بین که چون در حسن
بساط باغ چو صحن فلک ز قدر و علو	کواکیست ثواقب شکوفها بمثل
بین بنزد گل او را که چون گرفت گلو	ز بس که بلبل گلبانگ عاشقانه ز دست
بصحن باغچه فراش نامیه ز بلو ^{۱۲۹}	بین که چون ز ریاحین هفت رنگ زمین
گلوههای زر از شاخ سبز زرد آلو	چه صیرفست طبیعت که میکند آونگ
خذوا بامر گلو و اشربو اولاً تغلو	کباب شور و می تلخ و دلبر شیرین
حرام ساخت بخود خلاف امر گلو	چه شد که زاهد مرتاض لقمهای حلال
بران کسی که در انکار حشر کرد غلو ^{۱۳۰}	نما و نشو نباتات خجتیسست شریف

^{۱۲۷} میسر İÜB مقرر İÜA

^{۱۲۸} جام İÜA روی İÜB

^{۱۲۹} فکند İÜB زمین İÜA

^{۱۳۰} ز بهر آنکه İÜB بران کسی که İÜA / شیرین İÜB شریف İÜA

و لـه ایضاً

ای رخت عنبر گل و نسـرین	ای لبـت در سـخن چو جان شیرین ^{۱۳۱}
چشم مسـت بـردن دلـها	مینماید هزار سحر مبین
نشود جز بمحنت عشقت	شادمان خاطر من غمگین ^{۱۳۲}
یک نگاهـی ز گوشـه چشمـت	دل بـرد از هزار گوشـه نشین ^{۱۳۳}
سر بدیوار می زند هر دم	پیش نقش رخ تو صورت چین
غمزه ات را کمین غلام شدیم	گر چه بر جان ما گشاد کمین
جز رخت نیست قبله و دینم	هست کافر هرانکه نیست بدین
سرنه پیچـد ز بنـده کیت شریف	گر کشی در هلاک خنجر کین

و لـه ایضاً

مبتلا شد بغم عشق تو جانم چکنم	چکنم باغم عشق تو ندانم چکنم
یکنفس نیستم از یاد تو غایت شب و روز	گر نه در فکر تو باشد دل و جانم چکنم
راز عشقت ز همه گر چه نهان می کردم	بر همه گشت عیان راز نهانم چکنم
می کنم فکر که گویم بتو حال دل خود	میشود پیش تو دربند زبانم چکنم
یار و غمخوار نباشی چو من غم زده را	گر شود یار همه خلق جهانم چکنم
روز و شب در غم هجران تو ای مونس جان	همدمی نیست بجز آه و فغانم چکنم
از هوای گل رخسار تو سیلاب سرشک	دمبدم میشود از دیده روانم چکنم

وی IÜB ای IÜA / غیرت IÜB عنبر IÜA^{۱۳۱}

مسکین IÜB غمگین IÜA^{۱۳۲}

بود IÜB دل برد IÜA^{۱۳۳}

تا توانم چو شریف از غم و دردا که دمی قصه خود بتو گفتن نتوانم چکنم

و لـه ایضاً

ای کشته تیغ غمت صد نا توان از هر طرف	مجروح تیر غمزه ات پیر و جوان از هر طرف
هر گه گه سرو قامتت با ناز می گردد روان	جانهای مشتاقان فدا گردد روان از هر طرف ^{۱۳۴}
هر جا نشینی فتنها بر خیزد از هر جانبی	خیزد چو بر خیزی ز جاه آه و فغان از هر طرف
از بس که تیر غمزه ات بر هر درون شد کارگر	آیند بیرون عاشقان دل دل کنان از هر طرف
چون کعبه عشاق شد کوی تو از روی صفا	آرند سجده مرد را پیر و جوان از هر طرف ^{۱۳۵}
تا دولت پا بوس تو یابند از راه قبول	گلها بخاک افتاده اند در گلستان از هر طرف
از هر طرف کایی برون بهر تماشا شاه وار	میدانکه می آید برون جان جهان از هر طرف
تا تیر عشقت را نشان آمد دل ریش شریف	داروی جان خسته را دارد نشان از هر طرف ^{۱۳۶}

و لـه ایضاً

جانم خراب از فتنه چشم سیاهش میشود	دل مبتلا از جلوه روی چو ماهش میشود
هر ره که پیش آید مرا خواهد نماید مرحمت	لیکن رقیب سگ صفت شیطان راهش میشود
دل گر چه میدارد نهان از چشم مستش خویش را	اما اسیر صد بلا از یک نگاهش میشود ^{۱۳۷}
تا دولت پابوس تو دستی دهد یکره مرا	صد ره سرم خاک در دولت پناهش میشود ^{۱۳۸}

^{۱۳۴} می آمد IÜB می گردد IÜA^{۱۳۴}

^{۱۳۵} آرند سجده ترا در هر زمان IÜB آرند سجده مرد را پیر و جوان IÜA^{۱۳۵}

^{۱۳۶} در کلمه بیت ها از هر طرف از قلم افتاده است IÜB^{۱۳۶}

^{۱۳۷} نگه IÜB نهان IÜA^{۱۳۷}

^{۱۳۸} او یک ره دهد دستی مرا IÜB تو دستی دهد یکره مرا IÜA^{۱۳۸}

آگه نمی گردد دلش گر صد هزار افغان کنم خوش وقت آن عاشق که یار آگه ز آهش میشود^{۱۳۹}
 دل کرد دعوی عشق او بر خصمی او دیده ام اندر حضور مردمان بر چون گواش میشود

کی روز روشن در غمش بیند شریف از بهر آن
 عالم سیه بر چشم ازان چشم سیاهش میشود

گر شود شاد بوصلت دل غمگین چه شود و بر آید ز تو کام من مسکین چه شود^{۱۴۰}
 گر ببوسیم دمی آن رخ رنگین چه زیان و ر بنوشیم می زان لب نوشین چه شود^{۱۴۱}
 من بیمار که بر بستر مرگ افتادم گر قدم رنجه کنی بر سر بالین چه شود
 کام عیشم که ز زهر غم تو تلخ شدست گر شود زان لب شیرین تو نوشین چه شود
 چون بجز مهر و وفای تو نمی ورزد دل گر کنی ترک جفا و ستم و کین چه شود
 یکسر موی خطا در ره عشقت نروم با من دلشده ابروی تو در چین چه شود
 زین که درسم سمندت رخ خود سود شریف شاه من گر نکنی اسب جفا زین چه شود
 میکنی اسب جفا زین ز پی قتل شریف خود گرفتم که شود کشته ترا زین چه شود^{۱۴۲}

و لـه ایضاً

دیدار بما بهر چه ماهها ننمایی میلی ز سر مهر بماها ننمایی

کنی IÜB کنم IÜA^{۱۳۹}

کلمه شاد اذقلم افتاده است IÜB^{۱۴۰}

کلمه رخ اذقلم افتاده است IÜB^{۱۴۱}

این بیت وجود ندارد IÜA^{۱۴۲}

ما غیر وفاها نتوانیم نمودن	هر چند بما غیر جفاها ننمایی ^{۱۴۳}
گویند دواهاست ترا در لب جانبخش	از درد تو مردیم و دواها ننمایی ^{۱۴۴}
گفتی نمایم ز بلا بر تو دگر هیچ	بنما که کدامین ز بلاها ننمایی ^{۱۴۵}
تا چند نمایی بمن خسته رقیبان	آن به که ازین گونه بلاها ننمایی
تا دل نکنی ساده شریف از همه نقش	چون آینه با جمله صفاها ننمایی

و لـه ایضاً

بر هر که نظر افکنی از عین عنایت	یابد شرف و دولت و اقبال و سعادت
تا دست دهد دولت پا بوس تو ما را	افتیم ب خاک رهت از روی ارادت
دل ذره صفت گشت هوادار تو چون دید	تا بنده ز خورشید رخت نور سیادت
بیماری خود را از خدا می طلبد دل	تا بکه قدم زنجه نمایی بعیادت ^{۱۴۶}
در صومعه جان من سوخته دل نیست	جز طاق دو ابروی تو محراب عبادت
شد سجده کنان روی ترا مه ز سر مهر	زان رو که بحسن از مه و مهرست زیادت
شهد لب تو آرزوی جان شریفست	گر خود همه بر سر بودش تیغ شهادت ^{۱۴۷}

و لـه ایضاً

تا تو شدی از همه خوبان زیاد	با تو مرا شد همه خوبان زیاد
-----------------------------	-----------------------------

^{۱۴۳} جفاها IÜB وفاها IÜA

^{۱۴۴} درد IÜA از IÜB

^{۱۴۵} نفرستم IÜB ننمایی IÜA

^{۱۴۶} از خدا IÜB بدعا IÜA

^{۱۴۷} بودت تیغ ارادت IÜB بودش تیغ شهادت IÜA

رقص کنان قامتت از بانگ نی	بر صفت سرو که رقصد زیاد
جانب ما کن بارادت نگاه	شد چو مرید تو دل نا مراد
لذت قند از لب تو مستعار	نور مه از مهر رخت مستفاد
ما در ایام بحسن و جمال	چون تو بت حور نژادی نژاد ^{۱۴۸}
تا که سرافراز شود مه بحسن	در قدمت چرخ زد و سر نهاد
خاطر غمگین شریف ای صنم	کی شود از دولت وصل تو شاد

و لـه ایضاً

خرابم از غمت اما بکس نمی گویم	حدیث عشق بهر بوالهوس نمی گویم ^{۱۴۹}
اگر چه هر نفس از سوز دل همی نالم	ولی چو نی بکس آن هر نفس نمیگویم ^{۱۵۰}
ز حالت دل پر درد می زنم فریاد	چه حالتی که بفریاد رس نمیگویم ^{۱۵۱}
حکایت لب تو کی کنم بهر بی ذوق	که وصف قند بهر حرمکس نمیگویم
چو هر کسی پس و پیش سخن نمیداند	به پیش کس غم دل زین پس نمیگویم ^{۱۵۲}
اگر چه از تو بسی میرسد ستم بر دل	در آن گه کن ستم خویش بس نمیگویم ^{۱۵۳}
شریف وار اگر بر جگر خورم صد تیغ	بجز تو قصه خود را بکس نمیگویم

^{۱۴۸} بت خوب İÜB بت حور İÜA

^{۱۴۹} نمی گوید İÜB نمی گویم İÜA

^{۱۵۰} بکسان İÜB بکس آن İÜA

^{۱۵۱} می کنم İÜB می زنم İÜA

^{۱۵۲} این بیت وجود ندارد İÜB

^{۱۵۳} در آنک کز İÜA در آن گه کن İÜB

و لـه ایضاً

مدتی شد که مبتلای توایم	کشته چشم دلربای توایم
یک ره از لطف خود بپرداز	ای شه حسن چون گدای توایم
رخ مگردان و رو متاب از ما	چون بجان عاشق لقای توایم
عمر مایی قدم دریغ مدار	ز سر ما چو خاکپای توایم
لب لعل تو جان فزا شد و ما	کشته لعل جان فزای توایم
یکدم از عمر نازنین شریف	باش ما را چو ما برای توایم

و لـه ایضاً

عنایتی ز من مبتلا دریغ مدار	ز بندگان نظر ای پادشه دریغ مدار
لبت چو ساخت دلم را بدرد عشق خراب	بیک دو بوسه ازان لب دوا دریغ مدار
یکی ز لطف قدم رنجه کن بجانب ما	خدایرا نظر خود ز ما دریغ مدار ^{۱۵۴}
شدم ز نرگس بیمار تو جگر خسته	بخستگان ز لب خود شفا دریغ مدار
اگر چه از گل روی تو نیست ما را رنگ	ازان لب شکرین مرحبا دریغ مدار
همیشه خار چو خاک ره تست شریف	جفا همان و طریق وفا دریغ مدار

و لـه ایضاً

دلت ز حال محبان اگر خبر دارد	یقین که رسم جفا از زمانه بر دارد
نظر دریغ ز حال من شکسته مدار	که عاشق از تو تمنا همین نظر دارد

قدم İÜB نظر İÜA^{۱۵۴}

ز آه و ناله ما باش بر حذر دایم	از آنکه آه غریبان بسی اثر دارد
نمیبرد دل مجروح جان ز دست غمت	ز ناوکی که ازان غمزه بر جگر دارد
شکن بگوهر دندان خویش قدر عقیق	اگر به پیش لبث دعوی گهر دارد
گذر ز جان و جهان میکند باسانی	کسی که بر سر کوی تو رهگذر دارد
زبان بوصف لبان تو تا گشاد شریف	چو طوطی ایست که منقار در شکر دارد ^{۱۵۵}

و لـه ایضاً

تا گل روی ترا سنبل خط پیدا شد	علم عشق تو در هر سر کو بر پا شد ^{۱۵۶}
کی ز مستوفی حسن تو توان یافت خلاص	کز خط و خال بما موی بمو پیدا شد ^{۱۵۷}
خط بنومیدی عشاق چو ظاهر کردی	چشم ها از ره حسرت بصفت در پا شد ^{۱۵۸}
تا خط سبز رقم زد به بیاض رخ تو	سبزه حسن دمید و گل خوبی و ا شد
انگبین گر چه بسی لاف ز شیرینی زد	چونکه یاقوت لبث دید روان حلوا شد ^{۱۵۹}
چو لبث معجزه عیسی مریم دارد	دل بد کیش ازین راه گذر ترسا شد
می رسد فیض دمام بدل و جان شریف	تا با نوار رخت چشم دلش بینا شد

و لـه ایضاً

مرا ببوته غم دمبدم چو زر مگداز	بخال عاشق بی سیم و زر دمی پرداز
--------------------------------	---------------------------------

^{۱۵۵} دهان İÜB زبان İÜA

^{۱۵۶} بر سر کو İÜB در هر سر کو İÜA

^{۱۵۷} گشت İÜB یافت İÜA

^{۱۵۸} چشم را İÜB چشم ها İÜA

^{۱۵۹} شد از قلم افتاده است İÜB

بیک کرشمه تمنای جان خسته بر آر	گدای کوی تو ام از کرم مرا بنواز ^{۱۶۰}
اسیر عشق تو ام از ستم بمن مستیز	فتاده ام برهت بر سرم ز کینه متاز
رخت چو کعبه جان و دلست از همه وجه	بسوی اوست مرا سجده ها ز روی نیاز
کمند مهر فکندی بگردن جانم	بحسن خال و خط و طره کمند انداز
شود ز جذبه عشق تو واله و حیران	بهر که بر گذری از طریق عشوه و ناز ^{۱۶۱}
ازان زمان که بروی تو باز کردم چشم	کبوتر دل خود را دگر ندیدم باز
همه ز مهر تو دم می زند همیشه شریف	ولی چه چاره که با او نمیشوی دمساز

ولیه فی الموشح

غارت جان میکند چشمان کافر کیش تو	نیست غیر از جان سپاری چاره ای در پیش تو
یک ره ار باشد نوازش زان لب شکر فشان	یابد از هر زخم مرهم عاشق دلریش تو
اندک اندک التفاتی گر نمایی گاه گاه	میتوان کردن تحمل جور بیش از بیش تو
ثابت آمد در ره مهرت دل مجروح من	گر رسد بر جان ز هر سو صد هزاران نیش تو ^{۱۶۲}
داد بر باد غم سودای خط دلگشت	کرد قربان خودم چشمان کافر کیش تو
یا بکش ما را بدست خویش و یا بنواز زود	تا بکی محروم باشد از عطا درویش تو
نور رویت تا تجلی کرد بر جان شریف	شد ز خود بیگانه و سر گشته و بی خویش تو

^{۱۶۰} IÜA جان از قلم افتاده است

^{۱۶۱} IÜB مدهوش IÜA حیران

^{۱۶۲} IÜA از نوش آن لب IÜB بر جان ز هر سو صد

و لـه ایضاً

مه دو هفته چو رخسار دلربای تو نیست	عقیق را گهر لعل جان فزای تو نیست
بریده باد سراسر به تیغ بی رحمی	سری که در ره اخلاص خاکپای تو نیست
چه جای آنکه دلم مهر دیگری ورزد	مرا چو در دو جهان دیگری بجای تو نیست ^{۱۶۳}
اگر چه هست ترا مبتلا بسی اما	چو من بدست بلا هیچ مبتلای تو نیست
هوای روی دگر کفر مطلق است برم	که هست کفر بهر چیز کان رضای تو نیست
ترا اگر بجهان رأی کشتم باشد	بری شوم ز دل و جان اگر برای تو نیست
اگر هزار جفا میکنی بجان شریف	که در دلش بجز از صورت وفای تو نیست

و لـه ایضاً موشح

عمریست که در دل غم عشق تو مقیم است	وز تیغ غمت سینۀ مجروح دو نیم است
لطفی کن و بنواز بدشنام و جفایم	زیرا ز تو دشنام و جفا لطف عظیم است
یک ذره گر امید وصالم بود از تو	از سر زنش تیغ رقیب تو چه بیم است
شد با تو مرا عهد که عشقت نکنم ترک	چون با تو مرا عاشقی از عهد قدیم است
آه من اگر در دل تو کرد اثرها	شاید که دل ماه و شان سخت رحیم است
هر چند سر وصل شریف نبود لیک	امید بالطف خداوند کریم است

و لـه ایضاً موشح

عشق تمام با رخ خوبت مرا چو هست	چندین جفا مکن بمحبان وفا چو هست
--------------------------------	---------------------------------

^{۱۶۳} نیست از قلم افتاده است İÜB

لطفی کن وز بنده خاص خودم شمار	با خاص و عام لطف فراوان ترا چو هست
یک ره قدم پرسش ما رنجه گر کنی	دایم امید پرسش ما از شما چو هست ^{۱۶۴}
شاید اگر بخلعت وصلم کنی عزیز	از شاه التفات بسوی گدا چو هست
ای جان روا مدار که کردیم نا مراد	گردان روا مراد دل ما روا چو هست ^{۱۶۵}
هر دم ز پیش خویش چه رانی شریف را	سر کشته هوای رخت دایا چو هست

و لـه ایضاً

گر مرا با تو دمی وصل میسر میشد	کی چنین دمبدم دیده بخون تر میشد
شرف دولت پا بوس تو دست ار میداد	سلطنت بر من درویش مقرر میشد
یک سره کار جهانی سره گشتی چون زر	گر وصال تو میسر بزر و سر میشد ^{۱۶۶}
پاک میکرد ز لوح نظرم صورت غیر	نقش رویت بخیالم چو مصور میشد
صبحدم از سر کوی تو نسیم سحری	نفسی میزد و آفاق معطر میشد
شمع سان راز تو بر خلق نکردم روشن	شعله آتش دل گر چه بسر بر میشد
چه حضوری که رسیدی بدل و جان شریف	بحضور تو نشستن نفسی کر میشد

و لـه ایضاً

نتابم رخ ز مهرت گر دل و جان مبتلا گردد	نه پیچم سر ز حکمت بر سرم گر آسیا گردد
بشمشیر ستم گر بند از بندم جدا سازی	کجا شاید که از عشقت دمی جانم جدا گردد

^{۱۶۴} IÜB رنجه کن ذ لطف IÜA رنج گر کنی

^{۱۶۵} IÜB گردان IÜA گردان

^{۱۶۶} IÜB بزر و سر IÜA بزر و سر

ندارد مردم چشم من از رخسار تو سیری	گدا از کشنه چشمی کی رهد گر پادشا گردد
منم چون باز در عشقت دو چشم از غیر بر بسته	کبوتر وار کی باشم که دایم در هوا گردد ^{۱۶۷}
ز سر تا پا همه دردم ازان جان میکنم بی تو	که جان کندن بود لازم چو درد بی دوا گردد
رقیب زاغ سیرت را دهی برگ از گل عشرت	چو من بلبل روا داری که دایم بی نوا گردد
چو در نسبت حسینی شد شریف از جمله عشاق	عجب نبود که کوی عشق بروی کر بلا گردد ^{۱۶۸}

و لـه ایضاً

افتاده چو اشکیم براه تو نگارا	افکن نظری جانب افتاده خدارا
آخر ز خدا شرم به پیش آور و زین پس	از کینه مکن تیره دل اهل صفارا
آگه نه ای از ناله و آه من مظلوم	آه از دل سنگین جفاکار تو یارا
انواع بلاهای شبانروزی عشقت	افکند بدین روز دل خسته مارا
آوازه خوبی رخت تا که بر آورد	آواره خود ساخت من بی سر و پا را ^{۱۶۹}
از حد وفای تو چو بیرون نهم پای	از حد و نهایت چه بری جور و جفارا
اقرار شریف از دل و جان بود بعشقت	آنروز که راندند برو حکم قضارا

و لـه ایضاً

بر هر که کند جلوه گری چهره محبوب	نبود عجب او زانکه شود واله و مجذوب ^{۱۷۰}
----------------------------------	---

^{۱۶۷} باشد IÜA باشم IÜB^{۱۶۷}

^{۱۶۸} گردد از قلم افتاده IÜB^{۱۶۸}

^{۱۶۹} بر آمد IÜB بر آورد IÜA^{۱۶۹}

^{۱۷۰} ار IÜB او IÜA^{۱۷۰}

بِسْ كُنْ بَمِنْ سُوخْتِه دِل فتنه گری را	هر چند بود فتنه گری از تو بسی خوب
باجور رقیب تو بسازیم که عشاق	شرطیست که ورزند ادب با سگ محبوب
بودیم بسی طالب سرچشمه حیوان	از پر تو لعل تو رسیدیم بمطلوب
بر لوح جمال تو که آن مصحف حقست	سرّ دو جهانی بحقیقت شده مکتوب ^{۱۷۱}
بگذر ز ره جور که تا بر نزنند سر	از ره گذر جور تو صد فتنه و آشوب ^{۱۷۲}
باری بشریف از ره رحمت نظری کن	تا چند بود از نظر لطف تو محبوب

و لـــــــه ایضاً

ما بسودای تو مردیم و تو جان دگران	با قد روح فزا سرو روان دگران ^{۱۷۳}
مینمایی برقیان که دهندم دشنام	تا بکی بنده نوازی بزبان دگران
چون منم صید کمند تو چرا هر ساعت	میزنی تیر هلاکم بکمان دگران ^{۱۷۴}
کشته چشمیم بدیدار تو از جان شده سیر	زانکه سیری نتوان یافت بیان دگران
من ندانم که چرا خوار و حقیرم بر تو	با وجودی که عزیزم بمیان دگران ^{۱۷۵}
هیچ معشوق بعاشق چو تو با من نرود	باور ار نیست نظر کن باذان دگران ^{۱۷۶}
همه خوبان جهان یار شریف ار گردند	بوفای تو نگرده نگران دگران ^{۱۷۷}

^{۱۷۱} صورت IÜA مصحف IÜB

^{۱۷۲} بر نکند IÜB بر نزنند IÜA

^{۱۷۳} بسودای مردیم IÜB بسودای تو مردیم IÜA

^{۱۷۴} دگران از قلم افتاده است IÜB

^{۱۷۵} حور IÜA خوار IÜB

^{۱۷۶} بازان IÜA باذان IÜB

^{۱۷۷} یا IÜB یار IÜA

و ل ه ایضاً

هر که در سر هوس آن بت رعنا دارد	شرطش آنست که گر سر برود پا دارد
من چرا هر نفس از یاد لب می میرم	با وجودی که لبست معجز عیسا دارد
کوی او جنت ماوا شد و آن به که رقیب	قدم خویشتن از جنت ماوا دارد
آب در دیده ما خون کند از کین و ستم	چه توان گفت بدو کین همه با ما دارد
سر نهادیم بتسلیم و رضا در ره عشق	یار هر چند که با ما سر غوغا دارد
نیست چون خانقه و مدرسه چندان جایی	گر دلم جانب میخانه رود جا دارد
شد چو بازاری زار از غم دلدار شریف	همه گفتند که او علت سودا دارد

و ل ه ایضاً

چو نی زسوز درونم همیشه فریادست	ولی چه سود که در گوش آن صنم بادست
مراسست زاد ره عشق خون دیده و دل	نگر بدیده و دل کز غمت چها زادست ^{۱۷۸}
چو لب پیرشش من هیچ وقت نگشادی	ز جان من در عیش و مراد نگشادست ^{۱۷۹}
پری مسخر من گشتی ار بدو بودی	تعلقی که مرا با تو آدمی زادست
دلم فتاده بکوی تو زار و یک روزی	نگفتم که درین کو ترا چه افتادست ^{۱۸۰}
مرا مران ز در خود که قصه شیرین	بکام خلق زمانه ز عشق فرهادست
بچارسوی غمت خود فروشی کردیم	که تا کمان تو نبود که بنده آزادست
نداد چشم تو داد شریف و می دانی	که با حجب شدن این نوع عین بیدادست

^{۱۷۸} IÜB نگر بدیده و دل IÜA

^{۱۷۹} IÜB این بیت وجود ندارد

^{۱۸۰} IÜB فتاده IÜA

و ل ه ایضاً

ترک عشقت نکنم تا که ز جان یک رمق است	درس سودای تو تا آخر عمرم سبق است
تویی ای سر و گل اندام که در گلشن حسن	جمله اوراق گل از حسن رخت یک ورق است
تاب رخسار تو در خرمن گل آتش زد	و اینک اندر چمن افتاده ز تب در عرق است ^{۱۸۱}
تا نهادی نسق گشتن عاشق به سخن	هر که بشیند روان گفت چه شیرین نسق است
تیره دل آنکه نخواند ز رخت آیت نور	روشنی کی طلبد آنکه دلش در عشق است
تقوی از عشق بتان قاعده زهادست	نفی این قاعده نزدیک من اثبات حقست
توبه از مستی عشقت نکنم همچو شریف	تا مرا در ره عشق تو ز جان یک رمق است ^{۱۸۲}

و ل ه ایضاً

آه کز درد دل سوخته ام بیخبری	مردم از دست غمت هیچ غم من نخوری ^{۱۸۳}
دود دل‌های غریبان اثر بد دارد	بر حذر باش ازین ناله و آه سحری
بر سر کوی تو با خاک برابر شده ایم	بر امیدی که مگر بر من خاکی گذری ^{۱۸۴}
خاکساران ره خود چو در آری بحساب	کمتر از خاک رهم لطف بود گر شمری
کس نشد چون تو مسخر بسخنهای رقیب	مگر آن دیو همی داند تسخیر پری
از ترنج ذقنت گشته رخم نارنجی	وز خط عنبریت گشته سرشکم جگری ^{۱۸۵}
چه شوی منکر اوقات شریف ای صوفی	کس شود منکر عشاق بصاحب نظری ^{۱۸۶}

^{۱۸۱} وین که IÜB واینک IÜA

^{۱۸۲} یک ورقست IÜB رمق است IÜA

^{۱۸۳} ما IÜB من IÜA

^{۱۸۴} شده ام IÜB شده ایم IÜA

^{۱۸۵} رفته IÜA گشته IÜB / دلم IÜB رخم IÜA

^{۱۸۶} زاهد IÜB صوفی IÜA

و ل ه ایضاً

گفتمش کی رهم از هجر تو گفتا برهی	بگذر از مستی خود تا ز فراقم برهی
سربراهش ز محبت چو نهادم گفتا	در میان همه عشاق بسی سر برهی ^{۱۸۷}
خواست عذر کند کشتم آن چشم سیه	گفتمش فایده ات نیست چو عین گنهی
زلف مشکین و خط عنبریت ساخت بغم	دیده ام خونی و اشکم جگری چهره گهی
بدو ابرو و دو چشم و دو لب و چار مژه	بدو گیسو و دو رخسار مه چاردهی
هله زاهد چو آواز نی امشب ما را	خوش سماعیست بکن شرط که نا گه نجهی
صوفیا سخت بزرگی تو بدستار و کلاه	بر سر آیی چو بزرگی همه از سر بنهی
از بر دوست بیر آرزوی وصل شریف	نیست ممکن بیر آوردن آن سرو نهی

و ل ه ایضاً

با من مسکین ترا لطف و عنایت هیچ نیست	کشتیم با آنکه میدانی جنایت هیچ نیست ^{۱۸۸}
هر چه باشد در جهان او را نهایت هست لیک	ظلم و بیداد ترا حد و نهایت هیچ نیست
گر چه بر من رفت بیدار تو از غایت برون	هست بسیار از توام شکر و شکایت هیچ نیست ^{۱۸۹}
هر کجا دیدی غریبی قصد او کردی مگر	با غریبان مرحمت در این ولایت هیچ نیست ^{۱۹۰}
صد کفایت میکنم اندیشه وصلت را ولی	چون نباشد طالع نیکو کفایت هیچ نیست
کی بخلوت خانه وصلت برم ره زانکه من	می کنم جهدی ولی زان سو هدایت هیچ نیست

^{۱۸۷} فکندم می گفت IÜB نهادم گفتا IÜA^{۱۸۷}

^{۱۸۸} طف IÜB لطف IÜA^{۱۸۸}

^{۱۸۹} بیدار IÜA بیداد IÜB^{۱۸۹}

^{۱۹۰} هیچ نیست از قلم افتاده است IÜB^{۱۹۰}

واعظا گر صد حکایت میکنی نزد شریف چون حدیث عشق نبود آن حکایت هیچ نیست^{۱۹۱}

و لسه ایضاً

ز تاب آتش عشق تو هر شب تا سحر سوزم که غیر از شمع مومن دل کس آگه نیست از سوزم^{۱۹۲}
 جگر پر سوز دل پر درد چون نی نالم و هرگز نمی سوزد دلت یک ذره بر آه جگر سوزم^{۱۹۳}
 چو برق از پیش چشمم بگذری هر ره که پیش آیی میان آتش و اندوه غم زین ره گذر سوزم^{۱۹۴}
 عجب خالی که از نادیدنت سوزم دگر ناگه رخت بینم از آنچه هست صد ره بیشتر سوزم
 بده داد من مسکین و گرنه تا خبر باشد بیک آه جگر سوزی دو عالم سربسر سوزم
 گر آب چشم من مانع نگردد آتش دل را ز عشقت هر چه پیش آید روان بر یکدیگر سوزم
 چو چنگ و عود از راه وفا یک راه ننوازی شریف آسا ز سودایت اگر سازم اگر سوزم^{۱۹۵}

و لسه ایضاً

ای کوی تو صد مرتبه از خلد برین به خاک رخت از مملکت روی زمین به
 یک لحظه تماشای جمالت بحقیقت در چشم محبان تو از دینی و دین به
 تا دست دهد دولت پا بوس تو ما را در کوی تو چون خاک شدن راه نشین به^{۱۹۶}
 چون میل دلت جانب دلهای حزین است جان من محنت زده پیوسته حزین به^{۱۹۷}

^{۱۹۱} هیچ نیست از قلم افتاده است İÜB

^{۱۹۲} هر سحر İÜB هر شب تا سحر İÜA

^{۱۹۳} جگر پر سوز و دل پر درد İÜB جگر پر سوز دل پر درد İÜA

^{۱۹۴} سوزم از قلم افتاده است İÜB

^{۱۹۵} از روی İÜB از راه İÜA

^{۱۹۶} گوشه نشین İÜB راه نشین İÜA

^{۱۹۷} جانهای İÜB دلهای İÜA

ای جان نشوی گر بد آموزی قرین به ^{۱۹۸}	آموخت رقیب تو که بد شو بفلانی
پیداست که هرگز نشود سیب ازین به	گر سیب بدان غنغب تو لاف بهی زد
چون قدّ ترا دید روان گفت که این به	میخواند شریف آیت طوبی که بنا گه

و لـه ایضاً

مردن چو بتلخی بودت حال چنین به	هشیار مشوای دل سر مست که این به
نوشم یقین می که ز اشک است یقین به	خوردن می جنت بگمانست و من اکنون
ماییم بدان زاهد مغرور بدین به	جای بد و نیک است خرابات و مساجد
از صومعه زاهد سجاده نشین به	تا روی تو بینم بر من کوی خرابات
کز بهر حریفان غمش صوت جزین به	مطرب نفسی پیروی ناله من کن
یک جرعه که اکنون خوری از روی زمین به	چون عاقبت از زیر زمین چاره نداری
باری ز کف آن صنم حور جبین به ^{۱۹۹}	گر میکنی توبه شریف از می گلرنگ

و لـه ایضاً

پیش تن و اندام لطیف تو کثیف است	هر چند فرشته بمثل جسم لطیف است
وز گریه دو چشم بمثل بحر خفیف است	شد قصه طویل از غمت ای نور بسیط
زانروی که دم سرد جهان همچو حریف است	پیش گل روی تو رقیب ار نبود به
بیداد قوی بین که چه بر جان ضعیف است ^{۲۰۰}	بر پشت دلم بار جدایی نهی آری

^{۱۹۸} بد آموز IÜB بد آموزی IÜA^{۱۹۸}

می شکنی IÜB میکنی IÜA^{۱۹۹}

یای جدایی IÜB بار جدایی IÜA^{۲۰۰}

بازند دغا مدعیان با من درویش لطفت چو بود با همه بیچاره حریف است
 نه هر چه بود نظم توان گفت که شعراست یا هر چه در و حسن و قوافی و ردیف است
 اندر برم ای مدعی از شعر چه لافی زیرا که خسیسی تو و این فن شریف است^{۲۰۱}

و لـه ایضاً

چو لب پیرشتم آن ماه مهربان بگشاد هزار بند غم و غصه ام ز جان بگشاد
 هزار ساحری چشم خود زبان بسته چو دیده از ره صد مرحمت زبان بگشاد
 هزار گونه بدل بسته کی بد از غم عشق لبش نمود چو دلبستگی روان بگشاد^{۲۰۲}
 دهان غنچه ز هم بر درید دست صبا بدعوی دهن یار چون دهان بگشاد^{۲۰۳}
 چو گفتمش که در ابرو کره مزین فی الحال خدنک غمزه بجانم ازان کمان بگشاد
 ز بس که بر دل ریشم رسید نشتر عشق ز راه دید سرشکی چو خون ازان بگشاد
 غم از میان بشد و عیش در کنار آمد بعزم صحبت ما یار چون میان بگشاد
 اگر چه کار دل نا توان فرو بستست بیمن همت ارباب دل توان بگشاد

گشاد کار مجوز اهل روز کار شریف
 که تا ز حق رسدت کار هر زمان بگشاد

چون خاک سر کوی تو جای من شیدا است هر جا که روم جان و دلم ساکن آنجا است
 چون بود مراد مرا دولت آوارگی اما المنت لله که بشد آنچه دلت خواست

^{۲۰۱} از شعر مزین لاف IÜB از شعر چه لافی IÜA^{۲۰۱}

^{۲۰۲} بگشاد از قلم افتاده است IÜB^{۲۰۲}

^{۲۰۳} زبان IÜB دهان IÜA^{۲۰۳}

هر چند که دوریم بظاهر ز جمالت	در دیده ما نقش رخت ظاهر و پیداست
چون بود غباری ز منت این تن خاکی	مانند غباری ز سر کوی تو بر خاست
از هجر قدت جان من آتشکده ای شد	دود دلم اینک شده تا عالم بالاست ^{۲۰۴}
در دوریت ای نور دو دیده بجهان هیچ	دیدن نتوانم همه گر دیده بیناست
هرگز گذرد بر دلت این نکته که یارب	بیچاره شریف از غم رویم بکجاهاست ^{۲۰۵}

و لـــــــه ایضاً

ز بس که بر دل من می رسد عذاب فراق	گسست رشته جانم ز پیچ و تاب فراق
حدیث هیبت محشر نماید افسانه	اگر کنیم بیان حرفی از کتاب فراق
سزد که روز قیامت حساب من نکند	که دیده ام بجهان رنج بی حساب فراق ^{۲۰۶}
چو ماهی که بود در درون تابه بسوز	دل منست چنان هر زمان ز تاب فراق
رخت که مصحف آیات رحمتست مرا	چرا رسید ازو آیت عذاب فراق
چو جا بسایه و صلح نمیدهی باری	مسوز جان ضعیفم در آفتاب فراق ^{۲۰۷}
ز جام عشق تو تا چند ساقی وصلت	بدین خمار زده میدهد شراب فراق
اساس عمر رقیب ترا همی خواهم	که همچو خانه عیشم شود خراب فراق ^{۲۰۸}
بوصل خود چو نوازش کنی محبانرا	شریف بهر چه شد مظهر عتاب فراق

^{۲۰۴} غمت İÜB قدت İÜA

^{۲۰۵} گذرت İÜB گذرد İÜA

^{۲۰۶} این بیت موجود نیست İÜA

^{۲۰۷} وصلت İÜB و صلح İÜA

^{۲۰۸} بود İÜB شود İÜA

با من نظری بودش ازین پیش ازین بیش
 خوش بود دل از پرسش آن ماه کنون نیست
 چشم و لب او گفت رقیبش که نگو نی
 گفتا برو از پیش و گرنه زدمت تیغ
 قربان رهش گردم و ترکش نکنم هیچ
 یک بوسه طمع کرد دلم از لبش آخر
 در دیده شریف این همه خون از ره دل دید
 چندانکه دلم برد فکند از نظر خویش
 آری نبود خوش همه وقتی دل درویش^{۲۰۹}
 عقرب چه کند گر ننماید ز خود نیش^{۲۱۰}
 هر چیز که می گفت دلم دیده بدار بیش^{۲۱۱}
 قربان شدن آمد چو پسندیده بهر کیش^{۲۱۲}
 بر کند دل خسته ام از جان طمع خویش
 نبود عجب ار دیده شود خون ز دل ریش

و لـــــــه ایضاً

گل کیست تا در نازکی نسبت به رخسارش کنم
 چون نیست ممکن وصل و آن به که در راه وفا
 بیمار پرسی تا کند آن نازنینم هر نفس
 بهر نثارمقدمش چون نیست لایق تحفه ای
 سرو سهی بر خویشتن چون بید لرزد در چمن
 صوفی اگر در میکده ناید بما از زاهدی
 از سر رندی نکته ای خواهم بشیخ شهر گفت
 میخواره بر حکم ازل چون میرود ای پارسا
 شکر چه باشد تا بدو تشبیه گفتارش کنم^{۲۱۳}
 خود را فدای غمزه سر مست خونخوارش کنم
 خواهم که خود را نا توان چون چشم بیمارش کنم
 جان گر قبول او شود فی الحال ایشارش کنم^{۲۱۴}
 هر گه که یاد از قامت مطبوع و رفتارش کنم
 چون واقفم بر حالتش اظهار اسرارش کنم
 باشد که از شید و دغل یکباره بیزارش کنم
 برگوچه باشد فایده گر زانکه انکارش کنم

^{۲۰۹} / او لیک İÜB آن ماه İÜA^{۲۰۹}

^{۲۱۰} بجز از نیش İÜB ز خود نیش İÜA^{۲۱۰}

^{۲۱۱} این بیت موجود نیست İÜA^{۲۱۱}

^{۲۱۲} هر گز نکنم ترک İÜB ترکش نکنم هیچ İÜA^{۲۱۲}

^{۲۱۳} بدیدارت İÜB بر رخسارش İÜA^{۲۱۳}

^{۲۱۴} قبول افتدومن İÜB قبول او شود İÜA^{۲۱۴}

بی عشق جانان زندگی چندان ندارد لذتی
عمر شریف آن به که هر اندر سر کارش کنم
خواهمت سازم از احوال دل خود آگاه
لیک ترسم که ازین قصه بر نجی ناگاه
کس بجز من نخورد خون دل از دست غمت
گر تو سوگند دهی میخورم اینک بالله^{۲۱۵}
آفتاب از سر مهر فتد در پیام
با وجودت نکند دیده بخورشید نگاه
دولت و بخت من دلشده آمد زلفت
آه ازین طالع آشفته و این بخت سیاه^{۲۱۶}
ننگری سوی من دلشده از کینه چه شد
بجز از عشق تو بنما که مرا چیست گناه^{۲۱۷}
هر چه بینی بجهان از اثری خالی نیست
بر حذر باش ازین دود دل و آتش آه
دی شریف برهی دید روان جانت گفت
جان من تند مشو چون سخنی گفت براه

و لـه ایضاً

نشاید ماه تابانرا مقابل کرد با رویش
که مه را حسن گرچه هست نبود چشم و ابرویش^{۲۱۸}
بخوبی نیک مشهورست چون خورشید هر ساعت
همی سازند بد گویان بدین دلخسته بد خویش^{۲۱۹}
بتسخیر پری مشغول باید شد هر آنکس را
که خواهد اتفاق افتد دمی با آن پری رویش
من اندر خاک و خون بپهلوی غلطم از حسرت
رقیب آسوده خاطر میروم پهلوی بپهلوی
چو بر گشتن ز جنت شد طریق کافری در دین
نصیحت گرچه می گویی که بر گرد از سر کوش
ز شوق دیدنش چون اشک هر سو می لیکن
چو پیش آید نماند گریه تا بینم یکی سویش

چو آن عمر شریف از ناز دشنام و جفا گوید
چو عین التفاتست این ثنا گوید دعا گویش

^{۲۱۵} سوگند خوری İÜB سوگند دهی İÜA^{۲۱۵}

^{۲۱۶} دولت İÜB طالع İÜA^{۲۱۶}

^{۲۱۷} بی کینه İÜB دلشده İÜA^{۲۱۷}

^{۲۱۸} اگر چه İÜB / گرچه İÜA / با روش İÜB با رویش İÜA^{۲۱۸}

^{۲۱۹} بیچاره بد کوش İÜB دلخسته بد خویش İÜA^{۲۱۹}

هزار گونه غمم تازه میشود هر بار	که در چمن شنوم ناله‌های زار هزار
بهار اگر چه کند شاد خاطر غمگین	منم که شاد نگردم بهیچ روز بهار
قرارگاه دلم تا که گشت صحن چمن	ز رنگ و بوی گل سرخ نیم بقرار ^{۲۲۰}
عذار سوسن رعنا نگر که در بستان	ببرد آب همه نازکان سیم عذار
خمار در سرم از نرگس است پیوسته	که بی شراب همی باشدش مدام خمار
کنار باغ گرفتست لاله نعمان	که خوش بود ز لطیفان میان کنار ^{۲۲۱}
نثار عارض گل کرد جان خود بلبل	تو هم شریف دل و جان بدوست ساز نثار ^{۲۲۲}

و لـه ایضاً

دل ما بر سر کویت بجان پا بند میگردد	کز اقبال رخ خوبت سعادت‌مند میگردد ^{۲۲۳}
چو حال دل ترا گفتن میسر نیست می میرم	عجب نبود ز مردن چون زبان در بند میگردد
دهد هر کس مرا پندی که سرگردان چه میکردی	نمیداند که در عشقت سرم از پند میگردد
نگردد کام جان ما ازین پس تلخ چون هر دم	حکایت‌های آن لب بر دهان چون قند میگردد ^{۲۲۴}
چو ننوازی مرا باری بدشنامی مشرف کن	ازان لب چون بدشنامی دلم خرسند میگردد
مرا تا با سکان کوی تو پیوند شد حاصل	دلم بیزار از هر خویش و هر پیوند میگردد

^{۲۲۰} نیستم IÜB نیم IÜA

^{۲۲۱} ناله IÜB لاله IÜA

^{۲۲۲} بدوست کن اِثَار IÜB بدوست ساز نثار IÜA / گل ساخت IÜB گل کرد IÜA

^{۲۲۳} در سر IÜA بر سر IÜB

^{۲۲۴} در جهان IÜB بر دهان IÜA

شریف از دل ترا چون خواند جان خود بگو آخر
که محروم اینچنین از جان خود تا چند میگردد^{۲۲۵}

ای فدای لب لعل تو دل و جان هر دو	بنده حال و خطت سنبیل و ریحان هر دو
چاکر حسن تو مهر و مه و زهره هر سه	عاشق روی تو بدکیش و مسلمان هر دو
چشم سرمست تو تا کافری کرد آغاز	داد بر باد ز ما توبه و ایمان هر دو
هست آن چشم و جگر سوخته آن عارض	نرکس شوخ چمن لاله نعمان هر دو
گشت در خلوت غمهای تو ای مونس جان	همدم و همنفسم ناله و افغان هر دو
ناوکی کز تو بما بر دل درویش رسید	سوخته آتش جانم پر و پیکان هر دو
گل صد برگ بیاغ و سمن اندر بستان	کرده در عشق رخت چاک گریبان هر دو
بود آیا که یکی روز به بینم چو شریف	من و تو طوف کنان گرد گلستان هر دو ^{۲۲۶}

و لـه ایضاً

گر بیازم دل و جان در بر جانان بجوی	زانکه نبود بر او قیمت صد جان بجوی
درد عشقش بدل سوخته تا گشت مقیم	خاطر خسته ندارد سر درمان بجوی
ار زن و مرد بعشق رخ کندم گونش	نشمردم بگهی بر من حیران بجوی
چون لبش جوهر خود باز نماید سخن	اندران رسته دو صد لعل بدخشان بجوی ^{۲۲۷}
ماه هر چند که نماید بفلک خرمن حسن	نماید بر آن عارض تابان بجوی ^{۲۲۸}

^{۲۲۵} خویش آخر IÜB خود بگو آخر IÜA

^{۲۲۶} طرف IÜA گرد IÜB

^{۲۲۷} چو IÜB چون IÜA

^{۲۲۸} جانان IÜB تابان IÜA

هست در چهره اش آنی که برد آن دل خلق	که بود خوبی عالم همه بی آن بجوی
پیر میخانه ز می خاصیت چندی گفت	که نیرزد بر آن حکمت لقمان بجوی ^{۲۲۹}
کی غم از محتسبش باشد و بیم از شحنة	آنکه هرگز نخرد حشمت سلطان بجوی ^{۲۳۰}
گرچه موری بود اندر بر او قدر شریف	ناید اندر نظرش ملک سلیمان بجوی ^{۲۳۱}

و لـه ایضاً

یک مردنست از اجل و هر دم ز یار	صد مردندست هر نفسی صد هزار بار
با من قرار و عهد دل و جان بصبر بود	از صبر جان بر آمد و دل گشت بیقرار
فریاد و آه کان گل نورسته نشنود	گر در فغان و زار بمیرد چو ما هزار
شنی الله از درون دل ما که در رهش	جانرا سپرد و نام بر آورد جان سپار
مردن باختیار کسی نیست یار اگر	ما را کشد بعشق کسی را چه اختیار
چون در شمار هیچ نیایم بنزد دوست	زان میرسد بجان و دل اندوه بی شمار
چون بار نیست بر در وصلش شریف را	گو بر سرش ز حادثه سیل بلا بیار

و لـه ایضاً

از دیدن تو دلرا عیش تمام باشد	زانرو دعای حسنت بر خاص و عام باشد
زان لب چو جام باده بر روی هر که خندی	در کام آرزویش ذوق مدام باشد

^{۲۲۹} خاصیتی IÜB خاصیت IÜA

^{۲۳۰} باشد غم IÜA باشد و بیم IÜB

^{۲۳۱} گرچه IÜB گرچه IÜA

بگذار تا بگویم بر تو سلام زیرا
چون هر کجا تو باشی دارالسلام باشد^{۲۳۲}
بر خاک آستانت هر کو مقیم گردد
درمسند سعادت عالی مقام باشد
با ابرویت هلال ار دعوی کند بخوبی
چون بنگری تمامش بس نا تمام باشد
صوفی ز خرمن زهد یک دانه نیابد
کاندر رهش ز زلفت پیوسته دام باشد^{۲۳۳}
سر مستی شریف ار بینی مکن ملامت
زیراکه عشق و تقوی چون سنگ و جام باشد^{۲۳۴}

و لـه ایضاً

گلست یاسمنست آن رخست یا بدنست
نبات یا شکرست آن لبست یا دهنست
سواد مردم چشمست و یا خط و خالست
صفای جان و دلست آن غذار یا ذقنست
رود بجمله مجبان طریق و مهر و وفا
چه شد که این همه بیداد و ظلم او بمنست
نوازش ار نبود راضیم بدشنامی
دلیم چو از لب لعلش خراب یکسخنست
اگر شکسته کند آن صنم سخن چه عجب
حدیث او شکرست و لبش شکر شکنست
عزیز خلق چو شکل صنوبری دلست
قدش که غیرت شمشاد و رشک نارو نست
حدیث سوز دل و گریهای زار شریف
چو شمع روشن و مشهور در انجمن است

و لـه ایضاً

تا دیده بر آن چهره چون نسترن افتاد
میل دلم از برگ گل و یاسمن افتاد^{۲۳۵}

تا که گویی İÜB تا بگویم İÜA^{۲۳۲}

حبه İÜA دانه İÜB^{۲۳۳}

باشد از قلم افتاده است İÜB^{۲۳۴}

چون İÜA تا İÜB^{۲۳۵}

گويـد سـخـنـم هـسـت بشـيرـنـي صـد جـان	صـد جـان بـفـدايش کـه چـه شـيرـن سـخـن اـفـتـاد
بـا جـمـلـهٔ عـشـاق رـود رـاه و فـا لـيـک	زـان جـمـلـه جـفـا و سـتـم او بـمـن اـفـتـاد
تـا پـيرـهـن اـنـدـر بـرـش آـورد ز غـيرـت	آـتـش ز دـلـم سـر زـد و دـر پـيرـهـن اـفـتـاد
تـا بـلـبـل جـانـهـا بـغـم خـویش کـند صـيد	مـانـدۀ گـلـبـرگ چـه نـازک بـدن اـفـتـاد ^{۲۳۶}
گـفـتم کـه کـمـند غـم تـو بـل مـتـين اـسـت	بـشـنـيد رـوان مـدـعی بـر رـسـن اـفـتـاد
تـا جـلـوۀ شـمـشـاد قـدش گـشت هـويـدا	آـتـش ز حـسـد دـر جـگـر نـا رـون اـفـتـاد
صـوفـی چـه شـوی مـنـکـر اوقـات شـريـفـم	زـانـرو کـه مـرا عـشـق بـوجـه حـسـن اـفـتـاد

و لـه اـيـضـاً

کـشـش شـمـع شـب اـفـروز بـه پـروانـه بـسـيـست	وـر نـه آن کـسـيـت کـه دـر سـوخـتن او را هـوسـيـست ^{۲۳۷}
نـی سـحـر گـفـت کـه اـيـن نـالـهٔ مـن اـز مـن نـيـسـت	هـر کـه بـشـنـيد رـوان گـفـت کـه اـيـن خـوش نـفـسـيـست
اـبـرو و چـشـم و لـبـت هـر سـه مـرا گـشت بـغـم	آـری آـری چـو مـن غـم زـده اـت کـشـتـه بـسـيـست
کـس تـرا بـا مـن بـی دـل نـتـوانـد بـدسـاخـت	جـز رـقـيـب تـو کـه پـيـدا سـت کـه او خـود چـه کـسـيـست
بـهـوای گـل رـوی تـو مـرا جـان دـر تـن	هـسـت مـانـدۀ بـلـبـل کـه اـسـير قـفـسـيـسـت
شـب بـکـوی تـو بـروز آـورم و بـا کـم نـيـسـت	بـهـلاک مـن اگـر طـرفـی صـد عـسـيـسـت ^{۲۳۸}
پـيش هـر کـس بـتـو فـريـاد رـسـانـيد شـريـف	تـا بـدانـند کـه او را چـو تـو فـريـاد رـسـيـست ^{۲۳۹}

^{۲۳۶} IÜB جانم IÜA جانها

^{۲۳۷} IÜB زیروانه IÜA به پروانه

^{۲۳۸} IÜB باکی IÜA باکم

^{۲۳۹} IÜB چوتو IÜA چوتو

و ل ه ایضاً

تا که از حسن بر افراختی ای ماه علم	میزند آتش شوق بدل و دیده علم ^{۲۴۰}
یار صاحب قدم آن لحظه توان گفت ترا	که سر وقت من خسته کنی رنجه قدم
میروی با همه عشاق طریق احسان	تا بکی با من بی دل بودت جور و ستم
طوف کوی تو کنم از سر اخلاص و نیاز	همچو حجاج که کردند نواحی حرم
سر براهی مرا چون نگری اندر عشق	چه شود گر گذری بر سرم از راه کرم
در چنین وقت که از گل دل مردم شادست	بی گل روی تو تا چند نشینم بغم
دمبدم هست روان خون دل از چشم شریف	بخدا حاضر دم باش ایاریا عیسی دم

و ل ه ایضاً

شد ای مه ترا هرگز ز درد عاشقی روزی	کجا از ما کنی باور حدیث عشق دلسوزی ^{۲۴۱}
بنوروز ار چه باشد شاد خاطرهای مسکینان	منم کز یار می آید مرا غمهای نوروزی ^{۲۴۲}
مرا شد جامه جان چاک در عشق تو ای مهوش	چه باشد گر ز وصل خویش بروی وصله روزی
اگر زاهد ازان سبب ذقن تقوی کند شاید	که از روز ازل او را نیامد بخت به روزی
تو ای خط زمرّد فام بر یاقوت لبهایش	از آنجا کرده ای کاندلر سعادت نیک فیروزی
مده پند من ای خواجه که سر گردان همی دارد	مرا مهر نگارینی ترا فکر زر اندوزی ^{۲۴۳}
چو می بینی که اندر عشق باشد عیش ای صوفی	بیا تا از شریف ابیات عشق انگیز آموزی

^{۲۴۰} بر افراشتی İÜB بر افراختی İÜA

^{۲۴۱} چو درد İÜB ز درد İÜA

^{۲۴۲} غمگینان İÜB مسکینان İÜA

^{۲۴۳} چو سرگردان İÜB که سرگردان İÜA

فی التزام عناصر الاربه

آمد ز خاک کوی تو آبی بروی کار ما	چون ذره ام تا ز آتش مهتر معلق در هوا
کو ز آتش اندر باد جان بخش مسیح افتاده گر	ز آب حیات وصل تو چون یافت این خاکی شفا
آب ملاححت می چکد از لعل آتش فام تو	باد لطافت می وزد زان خاک پای مشک سا
سنبل ز باد زلف تو از رشک در خاک اوفتد	وز آتش رخسار تو گل آب گردد از حیا
افتاد در دل آتشم تا سایه بر خاکت فتاد	آبم ز سر بگذشت تا بر باد دادی طره ها ^{۲۴۴}
شد آب رویم ریخته بر خاک کویت تا بکی	بر باد داد آن خرمنم در آتش افکندن مرا ^{۲۴۵}
آتش زدی در جان و تن بر باد دادی عمر من	آبم مبر کز جان و دل گشتم چو خاک ره ترا
باد صبا را جا دران خاک سر کو تا که شد	در دیده و دل آتش و آب تحسّر کرد جا
آبی که از چشمم رود از آتش دل کو برد	بادی که از خاک درت با محنت آید گویا
خوناب غم از دیده بین بر روی خاک آلود من	تا سینه آتش فشان شد در هوایت مبتلا
برد آب روی مشک و زد آتش بخرمن عود را	تا خاک بوست شد شریف از عشق چون باد صبا

وله ایضاً

خبر داری که بر شمشیر عشقت جام سپر کردم	هران حالی که دل را با تو بود اکنون خبر کردم
وقوفم تا که پیدا گشت در باب هواداری	بجز عشق جمالت هر چه بود از دل بدر کردم
اگر چه قصه پر غصه ام باد دیگری بودی	بجانت کین زمان آن قصه خود را دگر کردم
جمالت را چو از عین بصارت نور حق دیدم	روان ترک هوای خدمت سر بی بصر کردم
همیشه با تو جانم را تعلق بود پنهانی	نظر کن کز همه خوبان ترا از جان نظر کردم

افتاد در دم آتشم تا سایه بر خاک اوفتاد IÜB افتاد در دل آتشم تا سایه بر خاکت فتاد IÜA^{۲۴۴}

برباد دادن خرمنم IÜB بر باد داد آن خرمنم IÜA^{۲۴۵}

شکر چون انگبین خواهد شفاء الناس گردیدن	حدیث را بشیرینی چو نسبت با شکر کردم
سزد گر بگذری بر من ز راه لطف و بخشایش	که ترک جمله خوبان جهان زین ره گذر کردم
یکی در بند خاطر باش و ساز این بنده را با بند	و گرنه تا خبر باشد ز شهر جان سفر کردم
نسیم صبحدم بخشد صفا عمر شریفم را	چو وصف نگهت زلف تو با باد سحر کردم

و لـه ایضاً

از وصال اینچنین محروم بودن تا بکی	نیک و بد از هر بد و نیکی شنودن تا بکی
راضیم زان لب بهر بابی که باشد یک سخن	این در مقصود بر ما نگشودن تا بکی
چون من مخلص در اخلاص تو ام خالص چو سیم	چون زرم در بوتۀ صبر آزمودن تا بکی ^{۲۴۶}
گشته ام رنجور و نگشایی لب اندر پرسش	زان لب راحت فزا رنجم فزودن تا بکی
چون نمی داری نگه یک دل بشرط دوستی	جان من مردم دل از هر کس ربودن تا بکی ^{۲۴۷}
هر زمان وصف رقیب خویش آری در میان	بر خلاف من خسیسی را ستودن تا بکی
ز انتظار دیدن روی تو می میرد شریف	آخر ای عمر کسی رو نا نمودن تا بکی

و لـه ایضاً

با وجود عارضت گل چون شکفت	یاسمین این گفتش از راه نهفت
حسن رویت چیست گل خندید و گفت	حالیفا فی الجملة درویشانه ایست
گفت از تیر غمت افکنده ام	لطفها کردی خدا را بنده ام
جان فدایت کردم و شرمنده ام	حالیفا فی الجملة درویشانه ایست

تابگی از قلم افتاده است İÜB چوسیم از قلم افتاده است İÜB^{۲۴۶}

تابگی از قلم افتاده است İÜB^{۲۴۷}

با رقیبان تا بکی در ساختن	دوستانرا از نظر انداختن
دین و دنیا در رهت در باختن	حالیافى الجملة درویشانه ایست
گر بنا درویشیم گویی جفا	هست درویشی درویشان مرا
نیست تحفه در کفم الادعا	حالیافى الجملة درویشانه ایست
لایق گوش توای عمر شریف	گرچه نبود در کفم در لطیف
گوش کن نظمم چو نظم این ضعیف	حالیافى الجملة درویشانه ایست ^{۲۴۸}

و لـه ایضاً

گرچه باشد گل و سمن نازک	کی بود همچو یار من نازک
ببر نیاید بسالهای دراز	چون قدش سر و در چمن نازک
بایدش جامه از گل و نسرين	زانکه دارد چو گل بدن نازک
نازکانه چو می کشد همه را	ناوکی کو بمن فکن نازک
یار نازک طبیعتست شریف	کو بوصف لبش سخن نازک

و لـه ایضاً

لب لعلت بود چنان شیرین	که بیادش شود لبان شیرین
دل ازان لب حلاوت جان یافت	زانکه جانست و هست جان شیرین
شد ز عکس لبان شیرینش	شکر مصر در جهان شیرین ^{۲۴۹}

^{۲۴۸} گوش نظمم چون IÜA گوش کن نظمم چو IÜB^{۲۴۸}

^{۲۴۹} نوشینست IÜB شیرینش IÜA^{۲۴۹}

کام عیشم که در غمت تلخست	از لب‌ت ساختن توان شیرین ^{۲۵۰}
تا بشیرین زبانی تو سخن	کردم آغاز شد زبان شیرین
بوسه ای خواهد از لب تو شریف	تا ز ذوقش کند زبان شیرین

و لـه ایضاً

هر تیر کز ابروی تو جسته	دل‌های هزار خسته خسته
بگشای دهن بخنده زی‌را	خوش نیست دهان پسته پسته ^{۲۵۱}
دارد بجهان ز جمله خوبان	پیوسته بتو دل شکسته ^{۲۵۲}
هر بند که دارد از خدنگت	اندر دل ما همه نشسته ^{۲۵۳}
ندان تو رشته ای در آمد	رشته شکرش بکر رسته
دیدار تو همچو عید و نوروز	بر جمله عاشقان خجسته
در دست شریف هر که دیدست	گفتا که گلیست دسته دسته ^{۲۵۴}

و لـه ایضاً

می کشدم هر نفس دلبر رعناى من	دلبر رعناى من مى کشدم هر نفس ^{۲۵۵}
باک ندارم ز کس در ره سودای او	در ره سودای او باک ندارم ز کس

^{۲۵۰} IÜB این بیت موجود نمی باشد

^{۲۵۱} IÜA IÜB پسته پسته

^{۲۵۲} IÜA IÜB پیوسته

^{۲۵۳} IÜA IÜB هر چند که دارد هر بند که دارد

^{۲۵۴} IÜA IÜB دیدت دیدست

^{۲۵۵} IÜA IÜB می کشدم نفس می کشدم هر نفس

میرسد از پیش و پس لشکر درد و غمش	لشکر درد و غمش میرسد از پیش پس
مدعی خرمکس همدم یار منست	همدم یار منست مدعی خرمکس ^{۲۵۶}
هست دلم را هوس کشته شدن پیش او	کشته شدن پیش او هست دلم را هوس
هرزه در آ چون جرس هست رقیب از درش	هست رقیب از درش هرزه در آ چون جرس
ای بت عیسی نفس مرد شریف از غمت	مرد شریف از غمت ای بت عیسی نفس

و لـه ایضاً

چشم و ابروست که دل میبرد از اهل نظر	دارد آن دلبر من هر دو و کاکل بر سر ^{۲۵۷}
کاکل مشک فشانش چو مسلسل گردد	سنبش بنده شود از دل و جان چون عنبر
برخ ماه صفت رونق خورشید برد	بلب روح فزا می شکند نرخ شکر
شده ام بیخبر و دلشده از سودایش	آه کز حال من سوخته اش نیست خبر ^{۲۵۸}
نشود فکر وصالش ز خیالم غایب	نرود مهر رخس از دل دیوانه بدر ^{۲۵۹}
عاشق حسن خدا داد شدیم از دل و جان	جز وصالش نبود هیچ تمنای دگر
گر زند تیغ جفا بر دل بیمار شریف	سازد از راه وفا سینه مجروح سپر ^{۲۶۰}

و لـه ایضاً

قصد جان نا توانم کرد عشقت ناگهان	میتوان کرمی کنی رحمی بجان نا توان ^{۲۶۱}
----------------------------------	--

^{۲۵۶} ره زن IÜB همدم IÜA

^{۲۵۷} ما IÜB من IÜA

^{۲۵۸} دل شده ام IÜB سوخته اش IÜA

^{۲۵۹} دل بیچاره IÜB دل دیوانه IÜA

^{۲۶۰} روی وفا IÜB راه وفا IÜA / بیمار IÜB بیمار IÜA

^{۲۶۱} عشقش IÜB عشقت IÜA

طلعتت در ناز کی ماهیت اندر برج حسن	قامتت در دلبری سرویست در بستان جان
بوسه ای دارد توقع خاطر مسکین ز تو	کام مسکینان بر آور زان لب شکر فشان
دل شود حیران گفتارت چو آیی در سخن	جان شود خاک رخت با ناز چون کردی روان
یاد تو غایت نمیگردد دمی از خاطرم	خود بجز ذکر توام چیزی نگردد بر زبان
نالاه و آه شریف ار بشنوی رحمی نما	چون ندارد غیر تو فریاد رس اندر جهان ^{۲۶۲}
هر چه بد بود گذشت ای دل شیدا خوش باش	گشت یعنی بتو آن دلبر رعنا خوش باش ^{۲۶۳}
ناخوشیها که کشیدیم ز تلخی غمش	شد مبدل بخوشی ای دل شیدا خوش باش
سخنی بود تمنا ز لب او همه عمر	چون رسیدی ز لب او بتمنا خوش باش
گرچه بیجان شدی از عشق ولیکن لب یار	روح بخش است چو انفاس مسیحا خوش باش
تاب خورشید رخس گرچه ترا سوخت تمام	عاقبت داد چو در سایه خود جا خوش باش
هست ما را طرب و دل خوشی از دولت دوست	کو ازین غصه دل دشمن مانا خوش باش ^{۲۶۴}
خوش عشق بر سوای عشق آمد	ای شریف ار چه شدی عشق رسوا باش ^{۲۶۵}

وله ایضاً فی الشتر و الحجره

بار اندوه که در حجره جانست نهان	نبرد صد شتر بار کش این بار گران
گر زمام شتر مست رسد در کف من	رسم آخر بدر حجره آن شاه جهان ^{۲۶۶}
کف کنان چون شتر مست شدم بی سرو پا	تا که در حجره دل گشت جمال تو عیان

^{۲۶۲} IÜB کن IÜA رحمی نما

^{۲۶۳} یعنی آمد ببر آن دلبر IÜB گشت یعنی بتو آن دلبر IÜA

^{۲۶۴} IÜB ما از قلم افتاده است

^{۲۶۵} IÜA این بیت موجود نیست

^{۲۶۶} IÜB جان IÜA شاه

زاهد حجره نشین بر صفت اشتر مرغ	تا بکی در ره دلدار نه این باشد و نه آن
رخت هستی خود از حجره تن بیرون بر	تا کنی بر شتر عشق و محبت جولان
بر در حجره ارباب معانی چو شتر	جز بزائوی ادب راه سپردن نتوان
چند در حجره هجران و بلا همچو شریف	در شکال غم و اندوه بود اشترشان ^{۲۶۷}

و لـه ایضاً

عمریست که در سینه تمنای تو	در سر هوس خاک کف پای تو دارم
سر گشته ز سودای خط و خال تو کردم	دل خسته بر امید مداوای تو دارم
صد ره ز تو پروانه صفت سوخته چون شمع	یک ره ز تو نشنیده که پروای تو دارم ^{۲۶۸}
پا مال جفایم مکن و دست بدارم	بینی سر تسلیم چو در پای تو دارم ^{۲۶۹}
سودا و جنون از من مسکین چه غریبست	زیراکه بسوید همه سودای تو دارم
هر چند ز زلف تو پریشان شوم اما	ذوق از لب جان بخش طرب زای تو دارم
دل می برد ای دوست بتصنیف و غمی نیست	چون جان بتن از تن تنه درنای تو دارم ^{۲۷۰}
مایمل نشود دل بگلستان چو شریفم	چون دیده منور بتماشای تو دارم

و لـه ایضاً

ز عود و چنگ گرفتند بر نی و طنبور	که اعتدال بود شرط در جمیع امور ^{۲۷۱}
----------------------------------	---

^{۲۶۷} تو IÜB همچو IÜA

^{۲۶۸} سوخته ام لیک IÜB سوخته چون شمع IÜA

^{۲۶۹} خیالم IÜB جفایم IÜA

^{۲۷۰} دل می بری IÜB دل می برد IÜA

^{۲۷۱} اص IÜB شرط IÜA

سپیده دم که شدم محرم سرای سرور	بغیر نغمه طنبور ز هره نشنیدم
شنیدم آیت تو بوالله از لب حور	ز زهد و توبه کنون توبه میکنم ز عنب
که در دل تو فروزد چراغ ذوق و حضور	حضور ساقی مهوش کزین اگر خواهی
خمار غم شکن از شرب باده انگور	دمار غصه بر آور بناله مزمار
بنوش باده بحوری وشی بدین دستور	چو وعده همه حورست و باده در جنت

غلام یار قلندر و شم که همچو شریف
شراب ناب صفت را همیشه سازد نور

هر که شد عارف ماهیت او بس یاراست	گرچه درروی چو ماه تو سخن بسیارست
هر که دورست از آن چار ناچار است ^{۲۷۲}	از دو ابرو و دو چشم تو شدم بیچاره
عاشق دلشده را از تو غرض دیدار است	روی بنما که درین سیر و سلوک ره عشق
گرچه گوید که دلم واقف هر اسرار است ^{۲۷۳}	صوفی از کیفیت باده ندارد خبری
در صف لشکر عشاق بسی سر دار است	از سردار بلا هر که نترسید شریف

و لـه ایضاً

تا نشوند کشته هان یک دو سه چار و پنج و شش	تیر بلا مکن روان یک دو سه چار و پنج و شش
بوسه بران لب و دهان یک دو سه چار و پنج و شش ^{۲۷۴}	دولت آنکه می زند هر نفسی بکام دل
همچو سکان بر آستان یک دو سه چار و پنج و شش	چند ذلیل افکنی عاشق جان در آستین
صید کنی ازان میان یک دو سه چار و پنج و شش	گر بمیان همچو مو در صف صوفیان روی
دل بری از جهانیان یک دو سه چار و پنج و شش	ور بدو چشم سحر دان سوی جهان نظر کنی

^{۲۷۲} از آن چار ازین ناچار است İÜB از آن چار ناچار است İÜA^{۲۷۲}

^{۲۷۳} مخزن İÜB واقف İÜA^{۲۷۳}

^{۲۷۴} یک دو سه چهار و پنج و شش در بقیه بیت ها موجود نیست İÜB^{۲۷۴}

هر طرفی فتاده اند از غم و از بلای تو بیدل و زار و نا توان یکک دو سه چار و پنج و شش
غمزه خویش را بگو چند زنی چو کافران بر دل و سینه ام سنان یکک دو سه چار و پنج و شش
از دهن و لب و خط و زلف و عذار و عارضت هست شریف را فغان یکک دو سه چار و پنج و شش

و لـه ایضاً

بر فکن پرده ز رخساره چون ماه یکی تا ز ماهیت جان دل شود آگاه یکی
جان دو صد راه رسد بر دل و یکک ره نرسد زان دو لب بوسه بعشاق هوا خواه یکی^{۲۷۵}
گرچه بر خاک رخت دلشده گان بسیارند نتوان یافت چو من بنده در گاه یکی
ره بمقصود ز میخانه بسی نزدیکست از هزاران نشود واقف این راه یکی^{۲۷۶}
تا پرستند یکی را زدویی بر خیزد عاشقان را بنما چهره چون ماه یکی
دو صدت دل شده افتاده بهر گوشه چو من تا بود فیض نگاه تو بناگاه یکی^{۲۷۷}
گر چه خوبان همه شاهند ولی نزد شریف چون تو در ملک لطافت نبود شاه یکی^{۲۷۸}

و لـه ایضاً

آن تن نازک به بیماری کجا باشد روا کاشکی میمردم وزین سان نمی دیدم ترا
جان ز پا افتاد و دل از دست شد زین درد و غم تا چرا درد سری آورد بر تو درد پا
بس که در پای تو رو مالیدم از روی خیال یافت پای نازکت آزار ازین رو گویا
بر سرت گردیده ام صد ره برای چشم رحم در غمت سر گشته ای چون من نیابی هیچ جا

^{۲۷۵} بر لب IÜB بر دل IÜA

^{۲۷۶} ره ز میخانه بمقصود IÜB ره بمقصود ز میخانه IÜA

^{۲۷۷} برد IÜB بود IÜA

^{۲۷۸} این بیت موجود نیست IÜA

تا شدی بیمار ای جان عالمی اندر بتست	زانکه تو جان جهانی آمدی ای دلربا
تا که درد سر برد تب از سرت هر صبحدم	پست میکردیم در راه دعا چون خاکپا
تا بود درد و غمت ای جان نصیب دشمنان	دوستان را بود پیوسته دستی بر دعا ^{۲۷۹}
راست چون سرویست کز باد صبا لرزان شود	قامتت هنگام لرزیدن ز تغییر هوا

میکنم دریوزه صد فاتحه از هر درون
تا رسد ذات شریف را ز فضل حق شفا^{۲۸۰}

باز پیدا گشت آن دردی که در مان مردنست	یعنی آن مه دل ز ما بر بود و در جان بردنست
چون قدش دیدم روان جانها سپردم در رهش	زانکه درویشان او را در طریق اسپردنست ^{۲۸۱}
چشم او را نا مسلمان خواندن در کیش عشق	می سزد دایم چو کارش جان و دل آزدنست
می شکوفد از وصالش هر کسی را نو گلی	جز مرا کز غم کلی مقصود در پژمردنست
عشق او ما را بجان می آورد در کوی او	زانکه کار عشق او ما را بجان آوردنست
از اجل یک مردنست اما بما آن نازنین	گر ازین سان میرود در هر نفس صد مردنست
دمبدم دارد جگر خواری ز دست دل شریف	آری آری کار عاشق دم بدم خون خوردنست ^{۲۸۲}

و لـه ایضاً موشع

حضور جان و دلم در حضور حضرت تست	بیا بیا که دلم مستمند طلعت تست
از انتظار دو چشمم برآه ماند چو هی	چو دال پشت دلم خم برای خدمت تست

^{۲۷۹} IÜA دوستان IÜB دوستان

^{۲۸۰} IÜA لطف IÜB فضل

^{۲۸۱} IÜA جانرا IÜB جانها

^{۲۸۲} IÜA ز درد IÜB ز دست

جمال خویش نما تا سعادت ییمنم	که نیک بختی عاشق بیمن همت تست ^{۲۸۳}
یقین که لطف تو روزی تفقدی بکند	ازانکه معنی خوبی ز نقش صورت تست
حلال باد مرا خون بمذهب عشاق	اگر نه جلوت جان خانه محبت تست
سزد اگر قدمی مینهی پرسشش ما	ازانکه جان بلب آمده ز فرقت تست ^{۲۸۴}
یکی ز حال من مبتلا نمی پرسى	که مدتیست که دل را هوای صحبت تست
نیایی ار بحضور شریف باکی نیست	ازانکه از دل و جان بنده ارادت تست
قیمت ما ذره ای حیب ندانست	غیر بد آموزی از رقیب ندانست
چه چاره باشد اگر ز غایت عزت	گل بچمن قدر عندلیب ندانست ^{۲۸۵}
بس سخنان کین غریب گفت بوصفش	قیمت یک نکته غریب ندانست
هر که کند نسبت پری بجمالش	خلقت آن پیکر عجیب ندانست
حالت من اینچنین ازوست چگویم	آه که حال دلم حیب ندانست ^{۲۸۶}
از سر خوان بلا شریف ترا یار	شکر خدا کن که بی نصیب ندانست ^{۲۸۷}
آه که جان میدهم ز درد دل خویش	غیر حیبم دوا طیب ندانست

وله ایضاً موشع

جان ز تاب آتش عشق رخت ای سیم بر	میگدازد دمبدم در بوتۀ محنت چوزر
لعل را از رشک یاقوت لب جان پرورت	سالها شد تا که خون افتاده است اندر جگر ^{۲۸۸}

^{۲۸۳} دولت İÜB همت İÜA^{۲۸۳}

^{۲۸۴} بلیم آمده İÜB بلب آمده İÜA^{۲۸۴}

^{۲۸۵} چاره چه باشد İÜB چه چاره باشد İÜA^{۲۸۵}

^{۲۸۶} از حال من İÜB حال دلم İÜA^{۲۸۶}

^{۲۸۷} گو İÜB کن İÜA^{۲۸۷}

^{۲۸۸} افتادست خون اندر جگر İÜB خون افتاده است اندر جگر İÜA^{۲۸۸}

از بتان مسکین نوازی چون نمی باشد غریب	یک ره از عین عنایت سوی مسکینان نگر
لشکر عشقت بتیر غمزه و تیغ مژه	تا بکی آرند بر جان من مسکین حشر
در علاج درد بی درمان عشقت ای صنم	چون دهانت نیست معجون مفید مختصر
یک نظر یابم اگر زان چشم مست دلفریب	نایدم ملک همه عالم ز شادی در نظر

نشئوی بهر چه ای جان ناله ای را از شریف
کز غمت گریان و بریانسست هر شب تا سحر

و لـه ایضاً

گر بپا بوست من درویش یابم دست رس	تا که باشم زنده در سر نبودم دیگر هوس ^{۲۸۹}
هر کسی را آرزو از دین و دنیا شد بسی	ما ترا از دین و دنیا آرزو داریم و بس
چون بفریاد گرفتاران عشق خود رسی	زان میانه هم بفریاد من بیچاره رس
سرّ عشقت را نهان داریم هر دم از رقیب	زانک سرّ ما نمی خواهیم داند هیچ کس
هر نفس ذکر لبّت ورد زبان دارد شریف	تا که باشد در میان عاشقان شیرین نفس

و له ایضاً فی الخمریات

خوش وقت آن کیست که باشد و می است	ور نی برون ز شاد و می خوش دلی کی است
می مرهم جراح و هم محض راحتست	می شربت مفرح و می داروی می است
در کیش حکمتست که در دفع جیش غم	تیرست می که نصرت و شادیش در پی است
مرگیست بی می برِ مخمور و گفته اند	ای وای آنک روز مصیبت نه با می است ^{۲۹۰}

^{۲۸۹} IÜB این غزل موجود نیست

^{۲۹۰} IÜA نه با وی است IÜB نه با می است

می دان یقین که لذت صوری و معنویست	با شرب می اگر نغمات دف و نی است
عارف که مست نیست ز جام می حروف	او را کجا مشاهدۀ حق بهر شی است
جز داغ سینه نیست شریف از بتان نصیب	عشاق را نصیب ز وصل بتان کی است

و لــــه ایضاً

زاهدا تلخست چون می هان بتلخی زو مبر	تلخیش را حق شمر چو گفته اند الحق مر
غم خورد صوفی ز ذکر و فکر و دید باده اش	چون مرا دیدی مکن فکری ز ذکر و غم مخور ^{۲۹۱}
هر کرا فضل خدا بنوازد و دارد ز حق	اعتقاد پاک جوهر دار دل صافی چو در ^{۲۹۲}
آن هوا شرباً نداماً ربناً لایقطن	ذنبه لو کان مثل السم حقلاً یضر
کیسه حالی دار از هر نقد و جنسی ای عزیز	تا نگردد پهلوت مجروح از هر کیسه پر
حسن اخلاق است موجب قرب حق را ای شریف	حندا مستحسن الا خلاق من عبدٍ و حرّ

و لــــه ایضاً

من ندارم جز تو دلداری دگر	گر چو من داری تو بسیاری دگر ^{۲۹۳}
یاد میکن از من ای یادت بخیر	بد مشو با من بگفتاری دگر ^{۲۹۴}
رو نتابم از تو گر آید بمن	هر زمان از هر کس آزاری دگر ^{۲۹۵}

^{۲۹۱} گوید IÜB دید IÜA

^{۲۹۲} همچو IÜB چو IÜA

^{۲۹۳} بسیار IÜA بسیاری IÜB / دلدار IÜA دلداری IÜB

^{۲۹۴} گفتار IÜA گفتاری IÜB

^{۲۹۵} آزار IÜA آزاری IÜB

میکشیدم بار هجرت لیک نیست	بیش ازینم طاقت بار دگر
یارم از جان با غمت صد راه اگر	می گزینی بر سرم یار دگر ^{۲۹۶}
رحم کن بر جان مسکینان چون نیست	جز توام یاری و غمخوار دگر ^{۲۹۷}
التفاتی از تو گر باشد بمن	کی غمم باشد زانکار دگر
چون بود بازارای عشقت شریف	نبودش سودای بازار دگر

و لـه ایضاً

خبرت نیست که از عشق تو دل در چه بلاست	یا ز سودای تو بر جان من خسته چهارست
وه که یک جلوه نمودی و ربودی دل من	دلربایی که ترا هست ندانم که کراست
جان فدای قدمت میکنم و بس خجلم	که نه شایسته تو جان من بی سر و پاست
همه کس عاشق روی تو نه زین رو که منم	همه را میل جمال تو نه زین سان که مراست
عار از بندگی بنده نداری ز نهار	که سر بندگیت دارد اگر شاه گداست
یک ره از عین عنایت نظری کن بشریف	که نکردی نظری جانب عاشق نرواست ^{۲۹۸}

و لـه ایضاً

بی منظر تو مردم چشمم یکی بود	یارب ترا نظر ز محبت یکی بود
بر خاک آستان تو هر کس که تکیه کرد	بر تخت احتشام و شرف متکی بود ^{۲۹۹}

^{۲۹۶} IÜA می گزینی IÜB گر گزینی

^{۲۹۷} IÜB چو نیست IÜA چون نیست

^{۲۹۸} IÜA این بیت موجود نیست

^{۲۹۹} IÜB تکیه کرد IÜA

گوید طیب ضعف دلت قابل علاج	باشد ز لعلش از شکر و مصطکی بود ^{۳۰۰}
یک ره اگر بردی بره عشق کوی دوست	نسبت میان تو و نگارت یکی بود ^{۳۰۱}
هر کس که او زکی زکی و زکاترست	کی نزد شاه حسن صفی و زکی بود
در خردی و بزرگی کس منکر ای شریف	عیسی رسول و محترم از کودکی بود

و لـه ایضاً

قصه درد دلی داریم و مشکل قصه ایست	عرض کردن بر تو ای جان قصه خود قصه ایست ^{۳۰۲}
طاقت نادیدنت چون نیست گاهی رو نما	در فراق خود مکش ما را که مشکل قصه ایست
با وجود لطف رخسار و صفای عارضت	با تو مهر و ماه را کردن مقابل قصه ایست ^{۳۰۳}
داستان آن رخ زیبا نه ما خوانیم و بس	هر کجا بینی از آن شکل و شمایل قصه ایست
حاصل قصه همین کز آب و گل حق ظاهر است	این که حق ظاهر شود از آب و گل هم قصه ایست
حال دل با تو چه گویم چو ندارد پایان	دل چو از جای رود کس نکند یاد ازان ^{۳۰۴}
قامت روح فزایت دل ما برد ز جا	ای فدای قد چون سرو روانت دل و جان ^{۳۰۵}
قصه شوق دل خود نکنم پیش تو عرض	چون بنزد تو عیانست چه حاجت بیان
مدتی شد که دلم را بتو شوقیست عظیم	چون تویی دلبر و محبوب دل پیرو جوان
آرزوی دل من زان لب شیرین حرکات	شکری هست نیارم که بیارم بزبان ^{۳۰۶}

^{۳۰۰} درد IÜB ضعف IÜA

^{۳۰۱} سگانت IÜB نگارت IÜA / اگر روی بسر گوی عشق کوی دوست IÜB اگر بردی بره عشق کوی دوست IÜA

^{۳۰۲} قصه دل IÜB قصه خود IÜA

^{۳۰۳} چهره ات IÜB عارضت IÜA

^{۳۰۴} نگویم IÜB چه گویم IÜA / حال خود IÜB حال دل IÜA

^{۳۰۵} دل من برد ازان IÜA دل ما برد ز جا IÜB

^{۳۰۶} از روی IÜA آرزوی IÜB

و ل ه ایضاً

چه شد که با من یی‌دل همه جفاست ترا	جفا بعاشق مسکین بگو چراست ترا
چو مور از قدم خویشتن نیازاری	به بنده این همه بیداد از کجاست ترا
نه من ز تیغ بلای تو مبتلایم و بس	کجا دلی که نه مجروح و مبتلاست ترا
دلا بجز رقم صفحه جمال بتان	بگو که چیست که مرآت حق نماست ترا
شریف سبع مثانی ز روی خوبان خوان	ز فضل حق چو چنین دولتی عطاست ترا

و ل ه ایضاً

خواست تا جانم ستاند آن نگار سیم تن	جان روان آوردم و گفتم که بستان جان من
تلخی مرگم نماید خوشتر از حلوای قند	روز مردن گرفتد چشمم بران شیرین دهن ^{۳۰۷}
پیش لطف رسته دندان آن یاقوت لب	میزند روحی فداک از جان و دل در عدن
میشود سرخ از حیای آن لب یاقوت فام	لعل رمانی بدخشان و عقیق اندر یمن
فی المثل گر زلف او را خواندم جبل المتین	زین سبب دایم چرا افتد رقیبش بر رسن
میکند طعنی بر اوقات شریف ما فقیه	گرچه می داند که عشق ماست بر وجه حسن
روی او گل دسته باغ بهشت است ای شریف	حیف باشد نسبتش کردن بلاله یاسمن ^{۳۰۸}

و ل ه ایضاً

با وجودی که مرادید بکف تیغ و کفن	همه از تیغ و تبر گوید و از دارو رسن ^{۳۰۹}
----------------------------------	--

^{۳۰۷} IÜB روز مرکم IÜA روز مردن

^{۳۰۸} IÜB این بیت موجود نیست

^{۳۰۹} IÜB لاف IÜA گوید

آخر ای پادشه حسن نگویی که چراست	نیستست یک نظر از عین عنایت با من ^{۳۱۰}
گر چه در مملکت حسن بسی خوابانند	کس کجا چون تو بود لاله رخ و سیم بدن ^{۳۱۱}
یک ره ای قبله خوبان سوی بستان بخرام	تا کند سجده شمشاد قدت سرو چمن
گر نه قطاع طریقت رقیب ز چه وجه	میشود در ره عشاق رقیب ره زن ^{۳۱۲}
میکنم جان که بهر کس فکنی تیر نظر	نظری کن بمن و تیر بجز من مفکن
حق که در صورت احسن متجلی گردد	هست بر وجه حسن حاصل هر خلق حسن ^{۳۱۳}
عشق بازی همه بر وجه حسن کرد شریف	نیست جز جلوه حسن تو بوجه احسن

و لـــــــه ایضاً

محروم چه داری ز نظر عاشق خود را	بد را به در آ کوری هر دیده بد را
هر کس که نخواند ز رخت سبع مثانی	واقف نشود سر ازل را و ابد را
از هفت خطت مشکل هفتاد و دو ملت	شد حل و ز هفت است شرف علم عدد را
گر طویی و فردوس شود دیده عجب نیست	هر گه که دهی جلوه بمقامت و قد را
ای مدعی از علم و معارف چه زنی لاف	ظاهر چه کنی در بر ما بغض و حسد را
هر چند دو صد گونه دعا بازی و حیل	لیکن بره فضل حریفم چو تو صد را
واقف چو نئی از عدد سیصد و شصت است	عارف چه توانی شدن احوال رصد را ^{۳۱۴}
ای آنکه چو ما دم زنی از سر حقایق	چونست احاطت بهمه ذات احد را ^{۳۱۵}

نیستست یک ره نظر İÜB نیستست یک نظر İÜA^{۳۱۰}

غنچه دهن İÜB سیم بدن İÜA^{۳۱۱}

در حق عاشق İÜB در ره عشاق İÜA / ز چه روی İÜB ز چه وجه İÜA^{۳۱۲}

نیست جز جلوه حسن تو بوجه حسن İÜB هست بر وجه حسن حاصل هر خلق حسن İÜA^{۳۱۳}

سیصد و شصتت İÜB سیصد و شصت است İÜA^{۳۱۴}

احاطه İÜB احاطت İÜA^{۳۱۵}

هر کو چو شریف از احدیت خبری یافت شد مستحق از فضل احد فیض صمد را

و لــــه ایضاً

تا بدانستی که ما را با تو میل خاطر است	سوی دیگر کس نمی بینی و این بس ظاهر است ^{۳۱۶}
اندرین معنی که در دل حاضری در دیده هم	گر گواهی بایدت اینک خدایم حاضر است
سوی من هر گه که ناظر میشوی تیغم کشی	پرسشی آخر نخواهد بود چون حق ناظر است
آفتابی وز رخت روشن زمین چون آسمان	آفتابی بر زمین دیدن بغایت نادر است ^{۳۱۷}
شاگرد چون نعمت آن محنت که می آید ز تو	هر که او نبود بدین در شکر نعمت کافر است
چون دلت را غیر مذکور حقیقی جانکرد	آن زمان شاید اگر گویی که آن دل ذاکر است
خوانم اللهم ازو در هر دعایی ای شریف	آفرین بر آنکه نعمتهای حق را شاکر است

و لــــه ایضاً

بر نص ثم ان علینا بیانیه	بشنو ز عاشقان حقیقی بیان هو
چون مصحف مجید حقیقی جمال اوست	منکر خدایرا تو دران روی بی وضو
بینم چون بخال و خط دلفریب یار	جز سر کاینات نخوانیم مو بمو
باشیم در مشاهده ذات بی زوال	با بار خوشتن چو نشینیم رو برو ^{۳۱۸}
بیند جمال ذات بهر سو که بنگرد	جز نطق حق هر آنکه نبیند ز هیچ سو
دانی کرا شود همه عالم محب خاص	آنها که شد بنفس بداندیش خود عدو

^{۳۱۶} سوی ما دیگر IÜB سوی دیگر کس IÜA

^{۳۱۷} ناظر است IÜB نادراست IÜA / خرم زمین IÜB روشن زمین IÜA

^{۳۱۸} وجه IÜB ذات IÜA

گفتی شهید عشق خودت میکنم شریف
 ما را برخت عشق ز روز ازل افتاد
 خالت بلب از غایت شیرین حرکاتی
 دل بود محل سیر عشق وز چشمت
 مهر تو ز جان من بی دل نشود کم
 میرم ز تو صد بار و شوم زنده چه حالست
 گویی بمثل قند و نباتست لبانم
 ای آنکه کنی دعوی دانش ز چه هر دم
 جاهل ز تو چون بتو حسن عملی نیست
 اندر غزل خوش شریف از همه خوبان
 بعد ازین ما و خرابات مغان و می صاف
 درس بر پیر مغان خوان که بقانون نظر
 تا که از صاحب کشف نشود فتح چه سود
 نیست جز بر عدد سبع مثانی رخت
 چون رخت قبله و کوی تو بود کعبه ز قدر
 گر بتحقیق ز سیمغ نشان مطلبی
 هر که نبود چو شریف آگه از اسما و صفات

عمریست تا که این صفتم هست آرزو
 هر عشق که باشد ازلی لم یزل افتاد
 مانند سیه دانه بروی عسل افتاد
 هر تیر که انداختیش در محل افتاد^{۳۱۹}
 کی کم شود آنرا که صفت لم یزل افتاد
 گویی که مگر مردن ما بی اجل افتاد
 رحمت بلبانت که چه شیرین مثل افتاد^{۳۲۰}
 با اهل حقت بحث بجنگ و جدل افتاد
 عالم بجهان صاحب حسن عمل افتاد
 تا وصف لب کرد چه شیرین غزل افتاد^{۳۲۱}
 زانکه بگرفت دل از صومعه و زهد کزاف
 برهاند دلت از دغدغه علم خلاف
 از فان قلت و قلتوی کتاب کشف^{۳۲۲}
 آنچه فرض است بکرد حرم از جمله طواف
 سجده آرند ازین رو بجمالت ز اطراف
 نیست جز نطق تو و پیکر حاکیت چو قاف
 کو بروتن زن و از معرفت ذات ملاف

نظر عشق İÜB سیر عشق İÜA^{۳۱۹}

بعالم İÜA لبانم İÜB^{۳۲۰}

اوصاف İÜB خوبان İÜA^{۳۲۱}

نشود از قلم افتاده است İÜB^{۳۲۲}

و ل ه ایضاً

ای یار گل اندام که جان تو بنازم	وان قامت چون سرو روان تو بنازم ^{۳۳۳}
خال خوش سرسبز ترا درو بچینم	زلف سیه مشک فشان تو بنازم
ای طفل که بوی لبن آید ز لبانت	کشتی تو بنازم که لبان تو بنازم
من از مژه و ابروی تو دیده ندوزم	گر میکشیم تیر و کمان تو بنازم
خواهیم که گیریم میانست بکناری	با ما بمیان آگه میان تو بنازم
آن دم که کنی یاد من ای دوست بدشنام	اینست دعایم که دهان تو بنازم

جان تو و این جان شریفی که ببردی
نیکوش نگه دار که جان تو بنازم

دوش کردم گذری بر طرف عالم جان	دیدم از غیب جمال خرد معنی آن ^{۳۳۴}
کردم از عین عبودیت و اخلاص سلام	چون رخس شد ز نقاب تنق غیب عیان
بعد تسلیم و جواب از طرف او فی الحال	گفتم ای از تو شده مشکل هر کار آسان
کیست کز پرتو خورشید وجودش دایم	میرسد نور حضور بدل پیر و جوان
کیست ابواب امانی جهانرا مفتاح	یا ز مصباح وجودی که بود ضواء امان
از اشارت صفا بخش ضمیرش که شود	کلیات همه قانون بنظام از دوران
ضبط احوال بد و نیک بتحویلش شد	از در محکمه حاکم پیدا و نهان
از نسیم نظر لطف که باشد که برد	اهل حق را ز قضا غنچه دولت خندان
از عیون کرم کیست که در مزرع آز	میشود چشمه احسان بهمه سوی روان

^{۳۳۳} İÜB این غزل موجود نیست

^{۳۳۴} İÜB از اینجا به بعد موجود نیست

ز اهتمام که بود مرتبه علم بلند
 در قضا همم اوج نوال که بود
 در مصاف نظر صاف با نصاب که شد
 از حیاض فیضان احدی نهر کمال
 در گه کیست که اصحاب معارف سازند
 گوش چون کرد سؤال خرد از سمع رضا
 پادشاه فضلا مظهر حق
 آنکه ممتاز از اقران بوفور خرد است
 مظهر لطف عمیم آمد و احسان جسیم
 هست منقاد بجان منشی دیوان قضا
 هر سعادت که نهد روی بفعل از قوت
 چون کند دعوی والا گهری در آفاق
 مزرع آرزو نیاز همه گردد سیراب
 شد محیط خط اقبال از آنروی خدا
 معدن علم و کمالیت و استعدادات
 مقتدا هر که با فکر زربینش نشود
 محفلش مسکن آسایش اصحاب قلوب
 هر چه اوصاف خرد در صفتش میگوید
 چون وجودش بمثل مطلع اقبال آمد
 هر کرا مأمن آفات جنابش گردید
 بارگاه شرفش چون متعالی گردد
 حضرت عالیش از پرتو انوار ازل
 ز التفات که رسد فیض بر اهل عرفان
 طایر آرزوی خلق جهان را طیران
 شهبازان ییاران متمشی جولان
 بریاض دل درآک که دارد جریان
 مقصد خویش چو دارند بهر سو سیران
 گفت این نیست مگر بندگی شاه زمان
 کامد از روز ازل افسر فرق اقران
 وز نبی نوع معلاست بحسن احسان
 گشت بنیان کرم را ز همه روارکان
 بهر آنچه رسد از رأی رفیقش فرمان
 نه پسندد بجز از حضرت اعلاش مکان
 آورد از کرم ذاتی خود صد برهان
 چون ینایع کرم یافت ز دستش توران
 ساختش مظهر احسان و عطا در دوران
 ذات او مرجع اصحاب کمالست ازان
 شود از حادثه افکار و ز آفات مهمان
 مجلسش منزل ترویج صدور و اعیان
 هست نزد عقلا منقبش صد چندان
 گشت خورشید سعادت ز جبینش تابان
 گشت ایمن ز بلیات و رهید از خذلان
 باشدش مسند کیوان بحقیقت ایوان
 در جهان مظهر ایمان شد و دستور امان

چون بانسانیت و لطف فزون از همه شد	حضرتش گشت ازان مرجع نوع انسان
ای ز ابر کرمـت باغ امان سیراب	وی بخاک در تو چشمه حیوان عطشان
تیرک بخت تو چون بر سر اعدا تازد	دوزد از فرّ و بها دیده دونان بستان
کلک تدبیر چو ایام بدست تو سپرد	شد ازین دست و دلت بحر عطا در فیضان
گشت در نظم امور همه حکمت طغرا	هست بر نامه بخت همه امرت عنوان
هر کرا هست تمنّا رخ فتح البابی	دهدش بخت بدرگاه رفیع تو نشان
خامه ات از اثر فیض جهان پرور خود	مشکل کار جهان بر همه سازد آسان
یافت از تاب شکنج غم ایام خلاص	هر کرا طبع کریمت شود از لطف ضمان
هر که ز اقران سر تسلیم نه در پای توسود	یابد از دست قضا جملگی سود و زیان
صد پیش تیر صفت دهر نشاند در خاک	هر کرا لطف تو در خود نکشد همچو کمان
تا سر چشمه تحقیق و بجاری کمال	میشود نهر حقایق بدل پاک روان
باد سر سبز نهال المـت زاب حیات	منفجر بر دل تو بحر بیان عین عیان

وله ایضاً قصیده فی المدح

آنکه در اقلیم همّت پادشاه دولت است	وز سعادت در گهش دارالقضاء دولت است
مظهر اقبال امیر مهتدی کام یاب	کافتضای خاطرش بر مقتضاء دولت است
نقطه دور شهنشاهی که از روی شرف	مکتسب از فرّ او ریب و بهای دولت است
مظهر فضل و کمال حق که حسن طالعش	در کمال اقتدار و منتهای دولت است
شد سعادت مند عالم هر که نزدش جای یافت	وز همایون طلعتش محکم بنای دولت است
بر فراز مسند خورشید و بخت مشتری	ذات عالی رتیش را متکای دولت است
حضرت او مجمع اصحاب علم و معرفت	جمله از لطف و ضمیر و اقتضای دولت است

رأیت اعدا مثال پرچم آمد سر نگون
 جز حریم حضرتش دولت ندارد هیچ جا
 پادشاه صورت و معنی بشهرستان فر
 جز جناب جنت آسایش نه بیند چشم عقل
 شاه باز همتش در اصطیاد خاص و عام
 از اشارات شفا انگیز او قانون ملک
 تاز وی ز روی نیکبختی دولت آمد بنده اش
 چون بدیدار مبارک مظهر اقبال شد
 همچو با پا بر سر بختش بود از روی قدر
 بر ندارد دولت از اقبال او یک لحظه چشم
 طفل روز افزون بختش را که قدرش دایه است
 خصم را غیر از سپر انداختن نبود دوا
 هر شرف کز مبدء فیاض فایض میشود
 مظهر آن جمله ذات اشرفش شد از ازل
 دائماً سر و وجودش در بساطین مراد
 چون برای انور آمد آفتاب ملک و دین
 ای شهنشاهی که چون افسر بهر سر حکم تو
 در مدیح حضرت از جان و دل دستان سر است
 از حضور دولت افزای تو دیدن می توان
 از هوای خاک پایت شد بدون مقتدر
 اهتمام همت راحت رسان خاطرت
 از منادی بقا در ارتفای ذات تو
 تا معلای در جناب اولوای دولت است
 کز ازل عالی جنابش ملتجای دولت است
 شخص نیکو سیرتش از اعتنای دولت است
 آنکه من کل الوجود از حق سزای دولت است
 طایر از اقبال در اوج هوای دولت است
 در بسیط دهر با برگ و نوای دولت است
 هر کجا یابی سعادت خاکپای دولت است
 از لقای اشرفش دایم بقای دولت است
 متصل چون لام اقبالش تبای دولت است
 چون نظر کردن بدیداش صفای دولت است
 دایمش در مهد استعلا عذای دولت است
 تا بدستش خنجر کشور گشای دولت است
 با هر آن عزت که بر خلق از عقلای دولت است
 چون با خلاق و مکارم مجتبیای دولت است
 بر خلاف خصم در نشو و نمای دولت است
 فایق مستعلی از اقران برای دولت است
 آمده بر سر ز تأثیر و قضای دولت است
 بلبل آسا هر که در بستان سرای دولت است
 هر کرا در دل تمنای لقای دولت است
 در سری هر کس که روز و شب هوای دولت است
 التفات خاطر دولت فزای دولت است
 دایماً در چارسوی دین ندای دولت است

سرو را نظم شریف و اینچنین دولت ردیف	در طریق لطف طبع از اهدای دولت است
زان سبب در مدحت دولت ردیف آورده ام	زانکه دایم بر زبان ما را دعای دولت است
ما بفرق آفتاب از برج چرخ چارمین	تاج دهر افروزی از نور ضیای دولت است
شتری سان باد در اوج سعادت ذات تو	چونکه خورشید حکومت بر سمای دولت است

و له ایضاً فی القصیده

ای ز رخسار تو در عین خجالت حور عین	وی شده در خرمن زلف تو سنبل خوشه چین
آمده در چرخ از شوق تو مه بر آسمان	اوفتاده آفتاب از مهر رویت بر زمین
گوهر از درج دهانت همچو درافتد ز چشم	شکر از قند لببت حلوا شده چون انگبین
در چمن وصف رخت بلبل چو با گل عرضه داشت	از هوای آن روان بشکفت گل چون یاسمین
ساحر بابل اگر چه هست در سحر اوستاد	نیست مانند دو چشم کافرت سحر آفرین
دامن از غیر تو در چیدم و سر بر آستان	دست بوسی تا دهد دستی مثال استین
ما که همچون دامن اندر پای تو افتاده ایم	آستین مفشان به ما از کین و دامن در مچین
لب چو بگشایی بهنگام تبسم در نفس	لعل گردد حلقه چون گوش تو چون درّ ثمین
نور رخسارت چو ظاهر میشود از آب و خاک	صد شرف بر آسمان زین وجه میاید زمین
مظهر نور جمال حق تویی از جمله رو	فته پیدا می شود گر زانکه گویم بیش ازین
جز هلاک خود نمی داریم چشم از هیچ رو	چشم اگر اینست ابرو این و ناز و شیوه این
چون وداع از درگهت کردیم و دل رنجید و گفت	الوداع ای زهد و تقوی الفراق ای عقل و دین
پرورش در سایه نازست قلدت را ازان	ناز می زیبد ز سرو و قامتت ای نازنین
بر من بی دل مکن بیداد ورنه چون شریف	عرضه خواهم کرد حال خویش بر سلطان دین
پادشاه اهل دانش مالک اصحاب فرّ	مظهر علم و حکم منظور ارباب یقین

ظل حق خورشید برج سلطنت
 چون دل و جان جهانی هست شاد از لطف او
 آنکه آمد نور چشم مردم صاحب نظر
 با نظام از اهتمامش کار خاص و عام ملک
 هر که از اقران کمین او نداند خویش را
 با همه رفعت که دارد مشتری چون آفتاب
 گر شکوه شوکتش بر کوه اندازد نظر
 آستان دولتش هر کو پناه خویش ساخت
 خصم را غیر از سپر انداختن نبود دوا
 دامن از غیرت کشد بر فرق جوزا هر که را
 نور اقبال از جبین مهر از آن تابنده است
 از خیال صفوت و آیین دولت خانه اش
 هر سخن کز لفظ گوهر بار او آید برون
 جز جمال معرفت ننمایدش از غیب روی
 عقل تا نور ضمیر و حسن خلقش دید گفت
 از تجلّی جمالش اهل فرّ و معرفت
 آیت نصر من الله در حق او نازل است
 بخت روز افزون خود از روز بر روزی که هست
 خصمش از باد غرور آتش صفت گر سر کشد
 در مذاق جان خصم او ز تأثیر قضا
 ای شهنشاهی که از رأی منیرت می کند
 توسنان دهر را جر رام کشتن چاره نیست
 آنکه جان ملک کردش از ازل جان آفرین
 می کند جان ها بر او از جان و دل جان آفرین
 وانکه باشد از عزیزی همچو عمر نازنین
 بانسق از التفاتش کار و بار آن و این
 شیر گردون از قضا بر جانش بگشاید کمین
 می شود در خرمن جاه جلالش خوشه چین
 از ره هیبت شود فی الحال یکسان با زمین
 از قضای آسمانی رفت در حصن حصین
 از غلاف قهر بختش چون کشد شمشیر کین
 می دهد دستی که دامانش ببوسد چون زمین
 کز سر مهرت بر خاک رهش او را جبین
 کشته است از دیده مردم نهان خلد برین
 روزگارش می کشد در گوش چون درّ ثمین
 ذهن اگر اینست و ادراک این و حسن و مشرب این
 الوداع ای جهل ظلمت الفراق ای کبر و کین
 لوح محفوظ خدا بینند و قرآن مبین
 چون مظفر شد ز فیض فرّ رب العالمین
 نصرتی بر نصرتش آید ز خیر الناصرین
 سازدش قهر خدا مردود چون دیو لعین
 می دهد خاصیت زهر هلاهل انگبین
 این همه کسب به ضیا و نور خورشید مبین
 تا سمند دولت و اقبال آوردی به زین

پیش تدبیر تو خیره چشم عقل دوربین	پیش سیر عزم تو شد کند و هم تیر نک
چون شوی بر تخت اقبال و شرف مسند نشین	جای شاهنشاه گردون نیست جز صفّ نعال
حکم تو بر مهر منشور قضا آمد نگین	قدر تو بر قدر طومار قدر آمد نشان
آنکه در عالم شود خرم دل اندوهگین	جز به سعی التفات شاد افزای تو نیست
می شکوفد از هوای لطف تو چون یاسمین	هر که شد ز اسیب دوران چون بنفشه سوگوار
از خدا یابند نصّ نعم اجر العالمین	عاملان عالم ار تقلید انصافت کنند
بر هلاکش تیز گرداند قضا دندان چو سین	هر که را باشد کجی چون دال اندر خدمت
راستی را منبع خیرات از روی یقین	کلک گوهر زای دهر آرای روح افزای تو
بی نوایی کو کشد در حضرتت صوت حزین	بر مثال ارغوان سازد به قانون کار و بار
هذه جنات عدن فاد حلوها خالدین	بر در دولت سرایت خلق آید در خطاب
قصر گردون را اساس و قدر منظوم متین	تا بود از اقتضای حکمت و حکم قضا

رفعت و جاه تو بادا دایماً در ازدیاد
حافظ و ناظر به هر کسارت خداوند معین

جمال مهر فزا را ز روی لطف نمود	سحر که شاهد غیب از نقاب غیب وجود
چو اتفاق فتادم ز روی گفت و شنود	به پیر مسند دانش که نام او خرد است
که ای به فیض تو خرم وجود هر موجود	سؤال کردم از او بر طریق استفسار
معال و مرجع آمال و مقصد مقصود	که باشد آنکه جناب رفیع او باشد
نجوم طالع آفاق در مقام صعود	به التفات ضمیر منیر کیست که هست
کسی دیگر نشود بر جهانیان مشهود	جواب داد که غیر از جناب خسرو دهر
که هست مظهر الطاف خالق معبود	جهان فضل و فضائل
محقق است که منه بدأ الیه يعود	نظام مملکت از روی ارتفاع محل

بنای امن شد از دست تیغ او معمور
 ظلال همت او بر مفارق ایام
 چو مظهر درجات رفیع شد ز ازل
 مظفر است بر اعدا که در مصاف جلال
 وجود اوست چو مستجمع مواد کمال
 شد از مساعی لطفش جهانیان محفوظ
 ز روی آینه دل غبار آرز و نیاز
 چو از مطالع اقبال کوکب بختش
 به دفع چشم بد اندر زمان محول دهر
 مقاصد همه را همتش بود کافی
 هلا ز اهل معانی که در بیان بدیع
 صحایف کرمش حاوی مسائل دهر
 بغیر حضرت عالیش بهر دفع مرام
 مربی فضلا مرجع شریف و وضع
 زهی به ذات تو تفویض کرده نظم امور
 شد از میامن انوار فکر ثاقب تو
 محب جاه تو آمد به هر صفت مقبول
 ز چنک حادثه چون نی کسی کجا نالد
 ندیده ذات تو جز مظهر صفات کمال
 کسی که سود سرخود به در گهت از صدق
 همیشه تا که بود عالم هیولانی
 پناه جای تو بادا چو لطف حق بی مر
 طریق جور شد از یمن عدل او مسدود
 ز روی عاطفت و مرحمت بود ممدود
 از آن ستاره پخش بود در اوج صعود
 مقرر است ز الطاف ازدیش جنود
 از انجهدت بر اصحاب فر شد مودود
 به غیر صیقل الطاف شاملش نزدود
 شد از نوال ایادیش سائلان خشنود
 طلوع کرد به عالم به طالع مسعود
 سپندوار بر آتش نهاد جان حسود
 به التفات عمیم و به لطف نامعدود
 به جمله بابست مفتاح ما هوالمقصود
 لطایف سخنش رشک لولو منضود
 ندید چشم خرد موضع صدور و ورود
 مقوی علما کان لطف و معدن جود
 زهی برای تو تسلیم رفته خل عقود
 جمال شاهد مقصود بر همه مشهود
 چنانکه خصم تو باشد به هر جهت مردود
 که هر دم از تو بیاید نوازشی چون عود
 کسی که ناظر حال تو شد به عین شهود
 زیان او همه شد سود و از حیات آسود
 به نزد عقل مهندس معین و محدود
 اساس بخت تو مستغنی از رسوم و حدود

قصیده مطروح الف

دوش چو سیمرخ زرین پر سمن بر کرد زیر کرکس شب گشت یعنی مستتر
 من بفکر بکر معنی در تفکر هر نجیب هر زمان بر نو عروس عقل می کردم نظر
 گه ز دست جور گیتی همچو گردون منقلب گه ز غور جور گردون همچو دل خونین جگر
 گه بدرد درد مخمور خمبول تفرقه گه به سیر دهر غم رفته ز چرخ بد سیر
 گه به موج غم تموج دیده خون گشتی بسی گه به تیغ کین تتبع کرده چون دور قمر
 منزوی در خلوت پر جلوۀ هر نیک و بد منطوی در کسوة پر عشوه هر نفع و ضرر
 دل قرین عشق و تن محروم وصل دلفروز تن مقیم صبر و دل محکوم حسن پر ضرر
 هر چه می جستم ز دولت عکس می دیدم مقیم هر چه می جستم ز دست غم نمیشد هم به سیر
 در ره عشق و محبت دیده صد محنت ز دوست کشته در عشقش لگد کوب غم هر گونه خر
 برگزیدی بر سرم در دهر هر بی شرم و دون برکشیدی در سخن گفتن به من هر کور و کر
 گوهر نظمم برش خر مهره بی قیمتی لؤلؤ نشمرم به پیشش کس مبین و کس مخر
 چون دلم پر درد بود و سینه پر سوز غمش درد خود تقریر می کردم به نظمی چون گهر
 زین سبب در صنعت و طرز غریب نظم و نثر کوشی گر کم کنی عذری بود زین رهگذر
 ورنه در مصنوع گفتن نظم و نثر و مدح و دم در همه روی زمین چون خود نمی بینم دگر
 نیست دعوی بلکه روشن هست پیش هر کسی کاندین معنی نظیرم نیست کس در بحر و بر
 صدر و بدر مجلس فضل و هنر نبود شریف جز به یمن همت مخدوم و میر معتبر
 میر نورالله که چون خورشید چرخ نیلگون در علو و رتبت خود شد به گیتی مشتهر
 مسندش محسود گردون است در قدر و محل دولتش مسعود و میمون است در فتح و ظفر
 نقد هر معنی که مستودع بود در درج عقل جز ضمیر روشنش روشن دیگر نجوید مستقر

دولتی کز خیر تقدیر می گردد ظهور
 منبع جود و مروت مطلع لطف و کرم
 وصف ملحیض ضمیرش چون مطول می شود
 نزد قدر منزلش فردوس در محض قصور
 گشته سر پوشیده دستش مه و مهر و فلک
 چون وجودش طوبی جودست و نخل مکرم
 گر نه فیض خود بود چون فیض جود همتش
 هر که مستنفر ز جنس حیش محنت شد بدهر
 هر چه شد حکمش فلک محکوم می گردد ز دل
 نیست زین تمکین و خشم هیچ در نوع ملک
 در قصیده چون غزل نبود کند خشکی غزل
 مو و رو و قد و خد دلفریبش در نظر
 نرکس سر مست بی پرهیز خونریز تو چیست
 می کند خط خوش سنبل و ش تو بر مزید
 در غمت مسکین و غمگین و حزین و بی قرین
 گر نه غیر عشق تو می بود مرغ هستیم
 دل ز دست عشق می کردی حذر لیکن چه سود
 من شکر جویم ز لعلت گویی ام رو شکر کن
 من پریم هر دم هوس بو کز لب رنگم رسد
 می کنم صبری که روزی زخم عشقت به شود
 گر چه تصدیعی ز من دیدی ز من لکن کنون
 دیر زی بر مسند عزت و کرم بر فلک
 جز حریم حضرتش دیگر نمی بیند مقرر
 مجمع علم و شرف مستجمع فضل و هنر
 کی شود ممکن که توضیحش کند هر مختصر
 پیش قدر و رتبش نه چرخ در عین قصر
 هر دو پیشش نخوت و مستی ز سر کرده بدر
 هر که در ظل ظلیلش میروید بیند ثمر
 کی شود لعل بدخشی گوهر صلب هجر
 گشت مستنصر یقین چون حضرتش جوید مقرر
 چون نگردد کندرو بیند ز دولت زیب و فر
 نیست زین تکریم و عزت هیچ در جنس بشر
 ختم کردم بر غزل کین شیوه دیدم خوبتر
 سنبلست و سوری و سرو و سهی و حسن و حور
 دیده دوز و سینه سوز و کینه جو و فتنه گر
 روح روح و عیش عمر و نوش و تن نور بصر
 چند کردم سو به سو و کو به کو و در به در
 زین قفس هر دم به سوی عرش می کردی سفر
 کی میسر می شود کردن ز حکم حق حذر
 زین حدیثم دل دهی هر که بحر بی من شکر
 رفت بین عمر عزیزم در پی بوک و مکر
 روز به روزی که می بینم همی گردد بتر
 بس کنم کز گفتن پر هست خوف دردسر
 هر ملک زین گونه می گویند ملحت هر سحر

و له ايضاً فى القصيده

جیذا سازی که اندر دیده اهل نظر	فخر هفت اقلیم آمد چون بهشت هشت در
گرچه فردوس است اعلی منزل خلد برین	لیک سازی در لطافت هست فردوس دگر
روضه جنت ز شرم او نهان از دیده ها	ساکنان سدره از سودای او بی خواب و خور
شد خصارش بر مثال قلعه ذات البروج	یعنی همچون آسمان هشتمین در زیب و فر
باغ های دلگشایش رشک جنات نعیم	از ره حسن شجر وز خوبی لطف ثمر
هست والتین آیتی در شأن انجیرش ز حق	بلکه از شأن عسل آمد به لذت خویر
جیذا از باغ و بستانش که خیرالرازمین	کرد پیدا رازقی خویش از حکم قدر
لوحش الله از رزان او که در فصل خزان	مینماید از همه سو خوشه ها پی سیم و زر
در درخت سبز نارنج و ترنج او بین	گر ندیدی آتش انی انا الله از شجر
شکرش را از نبات مصر صد روحی فداک	میرسد با صوت روح افزای شیرین چون شکر
اهل ذکر و فکر او را شد قوام دین نصیب	آری اهل ذکر محفوظ اند از خیرالبشر
کس چو درویشان سلطان صورت ایشان ندید	در جهاد نفس کافر کیش با تیر و تبر
چون هوا و آب او در خشکی کم یافت کس	همچو مرغ و ماهی او نیست اندر بحر و بر
سرزمینی همچو او در ربع مسکون کس ندید	شد سوادش در لطافت روضه جنت بکر
آسمان هر فیض کز فیاض می یابد مدام	می کند بر وی نثار و گیردش چون جان به بر
کس به وضع لشکر او در همه عالم ندید	بلکه نبود همچو ایشان در شجاعت کس دگر
جمله روز افزون به قدر و مرتبت یوماً قیوماً	یکسره با تیغ گوهر دار و با زرین کمر
با روی حصن حصین او جبال شامحات	خندق سور رفیعش مده بحر خزر
هر طرف کایی برون در سیر کوه و برزنش	هر جهت کافتند کسی را در طریق او گذر

نشنود جز صوت الا الله ز اهل ذکر او
 حالیا در هیچ ملکى اهل علم و معرفت
 اینچنین کاندروى اندر جمله عالم کجاست
 هر که خواند در نظر آینه گیتی نما
 صورت پاکیزه ارباب حسنش گویبین
 بهر دفع چشم زخمش هر فرشته آن یکاد
 گر چه اوصاف کمالش هست بیرون از عدو
 لیک اورا این شرف بس کز همه روی زمین
 والى عالى محل مالک رقاب شرق و غرب
 مرتضی الاعظم امر محترم
 حجت قاطع در الزام عدو شد تیغ او
 هر کجا آرد توجه رأیت منصور او
 تیغ او را آب چون از ذوالفقار حیدر است
 همتش چون خوان احسان گسترده بر سائلین
 گشت مأمور امورش در همه حالت قضا
 هر که سر بر خط فرمانش ندارد چون قلم
 ملتجای هر که آمد حضرت با رفعتش
 شد جنابش کعبه آمال اهل روزگار
 رأیت قدرش چو از نصر من الله معلم است
 در بسیط دهر نسبت با همه نوع وجود
 گشت منظور سعادت از ره غر و شرف
 چون وجودش طوبی جودست و نحل مکرم
 با صدا و نعره مستان جام هوش بر
 بلکه اصحاب صلاح و مردم صاحب نظر
 بارک الله از چنین شهر لطیف معتبر
 گو به رخسار جهان افروز خوبانش نگر
 هر که می خواهد عیان نقش معانی از صور
 از ره اخلاص می خواند همه شام و سحر
 تا بیان خوبی و مجویش بی حد و مر
 شد سریر پادشاه اهل حق را مستقر
 سرفراز ملک ملت خسرو جمشید فر
 ملتجای اهل عالم مظهر فتح و ظفر
 لاجرم بنده جهان در خدمتش از جان کمر
 کشور خصمان جاه او شود زیر و زبر
 لاجرم می افکند در پیش او اعدا سپر
 حاصل کون و مکان باشد کمینه ما حضر
 شد مطیع رأی فیاضش بهر یابی قدر
 می رود اندر سیه کاری همه عمرش بسر
 گشت ایمن از بلا و رست از خوف و خطر
 تا ز حسن سیرتش گردید هر کس با خبر
 هر کجا در فتح روی آورد آمد منتصر
 هست چون خورشید اندر فیض دانش مشتهر
 هر که می یابد ز عین لطف او یک ره نظر
 هر که در ظل ذلیلش می رود بیند ثمر

در مصاف اهل کین چون ذوالفقار حیدری	تیغ او از جان هر فردی بر انگیزد شرر
بخت را یابد ز روی قدر سر بر آستان	در حریم حضرتش هر کس که می سازد مقرر
ای بر قدر رفیعت قصر کیوان در قصور	وی به نزد همتت محصول عالم مختصر
چون تویی محض دل و زهره به هر بابی که هست	خصم جاهت دایماً زین رو بود خونین جگر
هر که اندر گوش جانش حلقه مهر تو نیست	حلقه آسا افکند دور زمانش در بدر
نیزه ات در قلب اعدا چون عصای موسوی	می نماید از ره اعجاز هر دم صد اثر
تا که دست قدرت حق بیرق زرین مهر	بر فرازد بر فراز قصر گردون هر سحر
رأیت اقبال و بخت بباد اندر ارتفاع	گشته فایض بر همه ذات شریف همچو خور

وله ایضاً فی القصیده

ای رخت از روی حسن آینه گیتی نما	وی قدت چون طویی از خوبی بصد نشو نما
جان جانها چون سر کوی تو آمد لا جرم	گر نباری رحمتی هر دم رود صد جان ز جا
چون رخت مقصود خلق عالمست از جمله رو	هست از این رو عالمی عاشق ترا تنها نه ما
ساقیا بر باد چشم مست بار دلریا	خیز و در صحن قدح ریز آن می راحت فزا
خیز و در بحر محیط غم فکن کشتی می	تا چو ما گردی در این دریا به حکمت آشنا
حرمت می دار کز بیت الحرام آورده اند	تا شوی در شرب او واقف بر اسرار فضا
تلخیش را حق شمر چون گفته اند الحق و مر	رنگ و بویش را مدان باطل چو این نبود روا
زاهدا نوشیدن می از سر اخلاص و صدق	بهرتر از ورزیدن زهدیست با شید و ریا
صرف شد اندر وفای دلبران عمر شریف	وز همه در عمر خود هرگز ندیده جز جفا
جز مدیح حضرت سلطان اعظم چاره ای	نیست کز قید غم خوبان رهاند مرمر
شه معزالدین امیر مقتدر	افتخار جمله اقران در ره فر و بها

آنکه آمد از ره مجد و معالی فی المثل	بارگاه قدر او برتر ز گردون در علا
هر که نهد پیش او گردن به مسکینی چو زلف	کاکل اسا یابد از دست پریشانی قفا
خضم آتش فعل را آبی نماند در جگر	خاکی از شصت کین او اگر گیرد هوا
تیغ او را حجت قاطع اگر خوانی سزااست	زانکه در الزام ازو هر ناسزا یابد سزا
نحل بختش را به بستان سعادت دمبدم	سدره آسامی رسد نشو و نمای منتهای
ای سرافرازی که از تیغ تو سرداران دهر	سرکشی کردند یکسر از سر هیبت رها
فتح باب از هر دری چون خلق یابد در جهان	هر که را باشد به درگاه رفیعت التجا
شد جناب عالیت از روی قدر و ارتفاع	ملتجای اهل فضل و علم اصحاب صفا
چون که محبوب قلوب اولیایی از ازل	شد مدد در جمله احوال روح الانبیا
می ربایی چون ز نطق دلپذیرت دل ز خلق	لا جرم صید تو شد عالم به نطق دلربا
جز حریم حضرت دیگر نمی جوید محل	بر زمین هر فیض اقبالی که آید از سما
تارضای حق بود مستلزم فیض ازل	تا نباشد هیچ امری خالی از حکم قضا
فیض حق از روی بخت و دولت بادا مدام	نصرت از روی پاک مصطفی و مرتضی

وله ایضاً فی القصیده

سروی که رست در چمن جسم و جان تویی	در باغ دل صنوبر روح و روان تویی
آیند چون به جلوه گری شاهدان غیب	نور دو چشم اهل نظر زان میان تویی
آینه جمال خدایی ز جمله رو	مستوجب سجود ملائک از آن تویی
بر عاشقان بی دل و برجستگان خویش	دل جود و دلپذیر تو و مهربان تویی
ما قوت دل ز جوهر یاقوت تو کنیم	چون قوت جان و قوت هر ناتوان تویی
افسون دلبری زن و مرد بانواست	وزروی حسن فتنه پیر و جوان تویی

ماايم چون نشان خدنگ جفاى تو
 كى يابى اى شريف خلاصى ز بار غم
 يعنى سپهر علم و شرف
 عقل شريف گفته كه اى پادشاه عصر
 مقصود ما ز معرفت جسم و جان تويى
 درالفريد بحر محيط حقايقي
 حر قضايل كهركان كن فكان
 بر مسند شرف رضى و مرتضى به خلق
 عين عيون حكمت و نور عيون دهر
 مفتاح هر معانى و ايصاح هر بديع
 باب مدينه حكيم و حكيم احمدى
 گنجور كنت كنزاً و منظور عين حق
 اسمى كه جامعست بر اسمائى كلييه
 موعود حق خليفه بر حق به اسم و رسم
 ذات و صفات عين هم از روى علم و عين
 بر تخت فضل و مسند افضال ملك دين
 در استقاث عالم و اسغاث خلق
 سيمرغ نطق معرفت ذوالجلال را
 فارغ ز حده در ره بحث و مناظره
 اندر علوم كشف و كمال مشاهدات
 از شرق تا به غرب ترا مى رسد بارث
 ذات تو بر سرير شرف مستدام باد
 گفتن كجا توان كه بت بى نشان تويى
 تا دور از جانب شه كامران تويى
 كه آفاق گويدش كه مرا مستعان تويى
 هرچند فارغ از صفت اين و آن تويى
 چون اصل گوهر صدف انس و جان تويى
 جام جهان نماى زمين و زمان تويى
 درى كه بود در صدف جسم و جان تويى
 در ملك فضل فاهر و هم قهرمان تويى
 روح روان عالم و جان جهان تويى
 منهج هر اصول ز روى بيان تويى
 بيت الله المعارف دارالامان تويى
 انسان عين و مالك غيب و عيان تويى
 آن اسم توسست باز مسماى آن تويى
 الحق بهر زمان تو بدى و اين زمان تويى
 در هر زبان همين كه همين و همان تويى
 تا بود و هست و خسرو صاحب قران تويى
 گر مستغاث باشد و گر مستعان تويى
 از روى اعتبار و قياس آشيان تويى
 مستغنى از مجادله و امتحان تويى
 هادى خلق و مهدى دين بى كمان تويى
 هرچند ظاهر اشه مازندران تويى
 چون مستحق اين صفت جاودان تويى

و له ایضاً فی مدح مولانا محمد ابن شرف شیرازی

سپیده دم که از این قصر آینه تالش	به جلوه باز در آمد همای زرین بال
عقاب صبح چو بنمود روی پنهان شد	غراب شام چو عنقای مغربی فی الحال
در ان نفس من بیچاره صد هزاران نقش	به نفس خویش همی بستی زروی خیال
بوجه صدق نمودم توجه کلی	به سوی عالم معنی و بارگاه جلال
پس از حصول وصولم بدان منازل قدس	پس از مجال نزولم بدان خجسته محال
ز ساکنان زوایای قدس و منزل انس	گشادم از سر افتاده کی زبان سؤال
که در بسیط زمین حالیا کرا باشد	نشست از سر تحقیق بر بساط کمال
که باشد آنگه به برهان نمی آیی	کند دعاوی ابطال جهل را ابطال
کراست بر درجات جمیع معلومات	صعود بر نهج استقامت احوال
درون کشور معنی و خطه تحقیق	به بی مثالی که ثبت کرده اند مثال
عیون حکمت و قانون کلیات و شفا	ز بحر طبع که شد در زمانه مالا مال
به دست سعی ضمیر کدام کس بر خواست	ز پای علم به عالم شکال هر اشکال
به ذات عقل که در جهان شود بی رو	اگر خرد به کمالات خواهد استکمال
چو این مخاطبه از حد گذشت هاتف غیب	خطاب کرد بگوش دلم بصد اجلال
که بر سریر فضایل افاضل ار خواهند	درون کشور تحقیق سرور مفضال
به جز جناب رفیع خدا یگان نبود	سرا عالی جمله جهان به استقلال
محمد ابن شریف آفتاب مشرق فضل	که هست همچو ملک متصف به حسن خصال
ملاذ و ملجاء اصحاب دانش و بینش	مغیث اهل هنر آفتاب برج کمال
به صدر مسند دانش چو مستند گردد	محول را نرسد به غیر صف نعال

زهی به زایحه حدس کرده مستخرج
 بخشک سال جهان گر نه ذات او بودی
 چو خط خط رجال از تو رفت در عالم
 روان بو علی اندر صحیفه اخلاص
 قضا چو قصد کند بد سکاال جاه تو را
 مثال فکر شده تا نهایت الادراک
 به عین حکمت آمد عیان علی التفصیل
 معارضت ز حد لایموت و لا یحیی
 حسود فضل تو چون خون گرفته است قضا
 شد از میا من اقبال اختیارات
 چو از مطالع حکمت چو آفتاب اشراق
 روان پاک فراطون بآن همه ملکات
 کمال تو متعالیست از احاطه عقل
 بنزد تو نبود قدر هیچ فاضل را
 کند خصائل محمودهات ز اهل فضول
 بدست سعی تو گردد صحیح آن معتل
 کشتی چو مانده فایده عقول و نفوس
 ذخیره ای که بقانون شفا کند حاصل
 مقابل تو کسی ساختن بدان ماند
 بلفظ دلکش تو خواند جان هوالمطلوب
 ز استنارت احکام تست انکه رهند
 شود چو طبع تو نساج جامعه حکمت
 اصول سعدی و نحس حال و استقبال
 شدی درست شکایت که هست قحط ارجال
 کنند زان فضلا بر در توحط رجال
 تحیتی نکند غیر عبده ارسال
 قدر نخواند جز نص ماله من وال
 مهندس نظرت در دقایق اشکال
 محصل حکمای جهان علی الاجمال
 ملازمت ز فرخ مستریح و فارغ و بال
 به نشتر اجل اندر دمش زند قیفال
 نجوم کو کبه مهر و مه همایون فال
 کند ضمیر منیرت به وقت استدال
 بر اشعه وجدانیات استدلال
 جلال تو منزله ز شرک و امثال
 درون کفه میزان فضل یک مثقال
 برای صحت ذهن و زکا بدید اسهال
 که کرده باشد دست اجل درو اعلال
 نوالهای حقایق کنند استحصال
 بجز محبت تو نیست در نجات مأل
 که نزد جام مرصع نهند قدرسفال
 بخصم دانش تو گفته عقل و هو محال
 همیشه مهرومه از عقده خسوف و زوال
 سزد هزار چو غزال آن زمان غزال

چه ظاهرست بتوفیق ایزد متعال	شجاعت و کرم و علم و مرتضا از تو
دران زمان که کند حل مشکلات سؤال	چه روح بخش فتادست فیض تقریرت
دهد هر آینه بی شک خواص آب زلال	بتشنگان بـوادی فضل و استعداد
بندی جمیع نبی الفضل فی الهدی بک آل	کمال آل نبی الا له منک بدا
بقول فضلک رحماً له الی تعالی	فمن اراد صعوداً بدزوه الحکم
جنانتا فلهذا بیابکم قدما	مآل اهل کمال جنابکم حقاً
اذا تکلم بالفضل عقلک الفعـال	بصیر منفعل حق کل ذی نفس
چه پی برند بمهدی نوابع دجال	کجا شوند شناسای فضل تو اعدا
سبق برد بروانی و لطف ز آب زلال	خدا بوصف تو حدیث
زند بوصف تو امروز لاف حسن مقال	سخن بوصف تو گردد و لطیف ازان
که هست کذب او احسن از طریق جبال	اگر چه در صفت شعرشهرتی دارد
هرآنکه قصد کند خاطری از بال	ولی چه چاره که توفیق ابزدی باید
مدام تابزبانست مقتـرن افعال	همیشه تا بحروفست منتظم اسماء
چو اسم کشته مصاف الیه جمله کمال	چو فعل ذات تو مسند به مسند غرباد

فی مناظره سیف وامقام

فرار و نظم جهان داد ایزد داور	بحکم تیغ قضا و با مرکک قدر
که آفتاب کند شهریاری خاور	بود زخنچر مریخ و کلک پیرو دیـر
ازین دو شاه و وزیرند در جهان سرور	چو ضبط و نظم امور جهان بدین دوبرود
وگرنه زمزمه تیر کلک چرخ مقرر	اگر نه شعشقه تیغ آفتاب بود
رسد بجملة سکان کاینات ضرر	شود سیاه جهان از سیاه رنگی شب

اگرچه قطع نظر این یکی از آن نکند
 میان هردو بعرض هنر مباحثه شد
 نخست تیغ زبان تیز کرد و درره بحث
 بهرمصاف که کردم بسروری پیدا
 زوهم ضربت من شیرناخن اندازد
 منم که خانه بی دین کنم بحرب سیاه
 طریق شدت وحدت چو می کنم پیدا
 بودزنور ضمیرم ضیای هر خطه
 نبض سفک و ماکشتم از خدا مشهور
 چو روی سخت کنم گاه آتش افشانی
 منم که دست حمائل کنم بکردن یار
 اگر نه جوهر ذات شریف من باشد
 کنم چو بحث برهان و حجّت قطعی
 کسی که کشت معارض بمن شود ملزم
 اگر چه کوست بسی باشدم زباریکی
 چو روز جنگ رسد بانک نی بگوش دلم
 مکان و منزلت از حکم کن فکان کانست
 سران لشکر و کردون کشان روز مصاف
 بهر دیار که روی آورم برای منیر
 مراسم کینه ابوالفتح سیف الدین لقم
 بدست یاری من دان که روز جمعه خطیب
 اگر چنانچه نه ای قلم مرا بنده
 و گرچه می نبرد آن یکی ازین دیگر
 نه از طریق جدل بل زروی علم نظر
 که همچو من نبود کس پیاکی کوهر
 سران زدست من افتند بر زمین یکسر
 زسهم هیبت من از عقاب ریزد پر
 منم که خون شود از ضرب من دل کافر
 صلابتم فکند کوه را روان زکمر
 بود بقبضه حکم زمام هر کشور
 بسر یأس شدیدم بکاینات ثمر
 کسی ز من نرهد تا بیاد ندهد سر
 منم که هیکل خصم از منست زیر و زبر
 کجا شود بجهان فاش پاکی جوهر
 معارضم کند از جان خویش قطع نظر
 چو دقت نظرم هست در جدل بیمر
 ولی بزور بدن سکه می زنم بر زر
 شوم زوجد سرانداز بادو صد کروفر
 از آن سبب شده ام معدن زر و زیور
 شوند از اثر گیرو دار من صفدر
 رسد مرا ز یمین و یسار فتح و ظفر
 زمن شوند چو ابنای ملک مستنصر
 شود امام ورود بهر خطبه بر منبر
 مقرر است که خواهی شدن زمن ابتر

اگر نه بر خط حکم نهی سر تسلیم
 ترا بآب سیه غرق گر کنند سزد
 معارضم چه شوی با چنین دل و زهره
 مراست جای پهلوی سرگشان و مهان
 بکنج مدرسه ای دایماً فتاده بخاک
 دوات آنکه سرازتن به تیغ قطع کند
 ترا بود دوزبانی و باطن تیـره
 قلم چو دید که تیغش زاستخوان بگذشت
 تو کیستی که معارض شوی بمن در فضل
 صلاح تست بآتش سلاح تو از باد
 منم که سیر برآبم بود چو کشتی نوح
 منم زجنس نبات و تویی زنوع جماد
 بهر چه امر کنندم بسر روم نه پیا
 تویی مصاحب خونی و ره زن و شب گرد
 باهل فضل هرا دایماً بود سر و کار
 تو دم ز مردم دون دمبدم همی یابی
 تو هر کجا که روی برسرت زنند زجهل
 منم که از گهر آب دار رشحه من
 چو سر بگوش و زیران مستعد آرم
 تو نقش هستی و خط بقا تراش کنی
 بهدم و صدم حیاتی و دفع و رفع وجود
 منم که بر ورق کاینات و صفحه دهر
 سرت زتن برم و ساز مست سیه اختر
 که بس میان تهی و کله خشک و بی لنگر
 که از من اند دلیران دهر خسته جگر
 بیر کشند چو جانم بتان سیمین بر
 شکسته خاطر و سرگشته و سیه پیکر
 که نیست غیر سیه کاریت هنر دیگر
 سیاه نامه ای از فعل و سیرت منکر
 زبان گشاد که ای فراز فتنه و سر
 دوروسنگ دل سخت جانی و خون خوار
 فلاح تست به تیر و نجاح تو به سپر
 منم که در دل دریا روم بسان گهر
 قیاس کن که ازین دو کدام تو بهتر
 بهر که هست برم روزگار خویش بسر
 شعار تو همه قتل است و قطع نسل بشر
 ندیم من همه اصحاب حکمتند و فکر
 مثال آزر از ظلم خویش در آزر
 زخانه از جهت جنکت افکنند بدر
 رسد خراین دولت بگهتر و مهتر
 کنم زحال شریف و وضع ملک خبر
 نماند از اثر تو ز هیچ چیز اثر
 همیشه بررگ جان جهان زنی نشتر
 محرر است زمن صد هزار نقش و صور

زحرف و نقطه که از من ظهور می‌یابد
 تراست قامت کج در میان مردم راست
 منم که در صفت استوای قامت من
 نه ای زشق حلايق چو شق نفست نیست
 مراسم سرعت ذهن و لطافت خاطر
 اگر چه یافتم از تو شکست بحد من
 مثال آینه هر چند خود نماگشتی
 نبرد نام خدایت صریح در قرآن
 اگر چه گفت محمد منم رسول بسیف
 زفضل خویش خدا یاد می‌کند سوگند
 بسی شدم بکلام خدا ز حق مذکور
 بدست کوشش من شد بر انبیا ظاهر
 غرض ز نکته النور فی السواد منم
 پیایی آب حیاتم رسد ز تاریکی
 زمن خصایل محمود در جهان باقیست
 بجثه گر چه بسی اصغر ز تو اما
 صفات مرضی و فعل رضی من نشود
 ولی ز جمله هنر بر سر آمد این خصلت
 که روزگار بسر می‌برم ز روی نیاز
 مغیث دهر البو الفتح
 از آن بتخت سلیمانش بود مسند
 ز فیض مکرمتش اهل فضل مستعد
 چه اسم و رسم که پیدا شود ز نفع و ضرر
 ز هیأت تو بود و خلق را مدام حذر
 قیامت نیست که بر باد می رود عرعر
 جمود نیست بطبع سرشته همچو حجر
 ببحر ظاهر و باطن مرا بود معبر
 ولیک از تو نبرم بهیچ تیر و تبر
 چنین طریقه ز ساده دلیت بود مکر
 از آنکه رحم نکردی بهیچ پیغمبر
 برای رفعت من بود و نصب این مظهر
 بمن که خلق نحشتم ز سر نص و خبر
 نشان ذات و صفاتم بود بهر دفتر
 هر آنچه بود بلوح حد از حق مضمّر
 بهر سواد عزیزم بسان نور بصر
 منم چو خضر نه سرگشته همچو اسکندر
 زمن شناسد هر کس شمائل سنجر
 بفکر صایب و عقلم ز صد چو تو اکبر
 تمام اکبر بنویسند تا دم محشر
 اگر همه بسفر باشم و اگر بحضر
 بدست بوس جناب امیر خوب سیر
 که آفتاب جلالست بر سپهر هنر
 که هست بر سرش از فر کرد گار افسر
 ز لطف تربیتش خاص و عام مستظهر

دیبر چرخ در امضای بر لغ قدرش
 مدار نقطه دانش محیط استعداد
 بود زلال کرم را وجود او منیع
 عنایتیست چو اقبال بر درش خادم
 ندید صیرفی عقل سطر از یاقوت
 قلم نظیر خطش خواست تا عیان سازد
 زهی زپر تو انوار شمس معدلت
 حکایتی که ز عدل شهان ماضی بود
 برای بنده کی کلک سحر پردازت
 چو عزم مشق کند خامه تو در تعظیم
 محقق است که در نسخ نسخه یاقوت
 کتابت که بتو قیاس تلک فجتناست
 روان بملت بی علت براهیمی
 بخامه ات که شکر ریز آمد اندر خط
 ز آسمان بود اوضاع رتبت اعلی
 محاسبان قضا و قدر بدو تحویل
 درخت بخت توان طویست طوبی له
 ببوستان بقا دولت تو آن شجریست
 دعای تو گفتن چو هست بر همه فرض
 مراست جوهر فضل و کسی خرد ز خرد
 ز شاعران گدا طبع نیستم که کنم
 اگر چه قصر مدیح تو بس رفیع افتاد
 نوشته است بتو قیاس سرمدی محضر
 سپهر مجد و جلالت جهان فتح و ظفر
 بود مثال شرف را جناب او مصدر
 سعادتست چو دولت بحضرتش چاکر
 که در خط از قلم او نرفت چو مسطر
 بسی بگشت بسروین غرض نبرد بسر
 منور آمده احوال اهل دور قمر
 بنزد عدل تو آمد زجنس لایذکر
 بهر کجا قلمی هست بسته است کمر
 سزد عطار و اگر دیده را کند مجبر
 خط تراست بانواع حجت بی مر
 اگر بثلث خط او نگه کند کافر
 در آید و رهد از کیش و ملت آذر
 نوشته است بدو عبده نی شکر
 ز آفتاب بود رأی ثاقب انور
 کنند نظم امور زمانه را یکسر
 که شد شکوفه او دولت و سعادت بر
 که دایم است ز توفیق از ریش اثر
 نبود تحفه بدستم بجز دعا دیگر
 که باشدش چو ضمیر تو خاطر از هر
 جواهر سخنان شریف مایه جر
 زدست خوف ملالت کنیم قصد قصر

همیشه تا اثر تیغ هست در عالم مدام تا که ریاض قلم بود محضر
درون قبضه حکم تو باد تیغ مراد ز آب کلک تو بادا نهال عمر بیر

فی الممدح شیراز

از جمله شهرها که بخوبی مشهر است شیراز را کمال لطافت مقرر است
از صفوت ریاض صفابخش صافیش سرسبز باغ روضه رضوان اکبر است
فردوس را نمونه ای از نزهت و صفات بل خود زروی مرتبه فردوس دیگر است
هر چشمه ای که منبع آن مرغزار اوست آن چشمه عین مشرب خضر پیغمبر است
در دامنش فتاده هزاران هزارشهر که جمله بر سر آمده مانند افسر است
سبقاً شداد آیت وصفش سبجه خواند زیرا که نور دیده این هفت کشور است
پیش اشعه کل بستانش آفتاب وقت بهار ز ابر خجالت مگذر است
نزد نسایم نفحات شمانیش هر دم مشام روضه و جنت معطر است
سرنامه بلادجهان گر شود عیان هنگام لطف بر همه چون تاج بر سر است
فصل بهار و موسم نوروز و وقت گل عقل از نظاره صفحایش محیر است
ز آثار صنع صانع بیچون سواد او مجموعه غرایب مجموع کشور است
با جندا عمارت سلطان کامکار کندر میانه اش سبب زیب و زیور است
از بس که گشت قبله عالم اساس او گویی مکر مقام براهیم آذر است
با خود بنای قدس حلب است کز صفا چشم دال از مشاهده او منور است
پیش زلال کرم روش جوی او سیل دل سرد از خود آمده کر حوض کوثر است
هر خشتی از بنای رفیعش بچشم عقل پر نور همچو دایره مهر انور است
قایم بدوست پیکر این قصر نیلگون مانده قیام عرض کان بجوهر است

از لطف منزلش بمثل جانور شود
 یک شمه از کرشمه زیبای شمس‌ه‌اش
 نقش جهان چو آمد از آن روی دلگشاست
 مانند قصر جنت عدن از کمال حسن
 از غایت شرف شرفات بنای او
 هر خلوتی ز شاه نشینش بری خرد
 دارالصفاست در همه بابی از آن سبب
 چون چار طاق نه فلک از شش جهت بناش
 جام جهان نما شده هر روزنی از و
 آمد مثال تخت سلیمان که بنیش
 بام و دری جهان زدر و بام او مدام
 بویش مشام جان و جهان تازه می‌کند
 چشم فلک ندید عمارت بدین نسق
 از جمله صفات که در ذات اوست جمع
 سلطان دهر امیر براهیم آنکه چرخ
 آن خسروی که جمله صفات جلال را
 انصاف و معدلت زعطایای فرّحق
 هر چیز کش بخاطر عاطر خطور کرد
 نسخ غبار فتنه ز خطش محقق است
 نزدیک صیر فی خود خط دلکشش
 یاقوت را جریده حسن لطار از قضا
 آنرا که مشتری نشد از راه تقویت
 هر نقش کز درون و برونش مصور است
 در چشم جان فزون زدو صد بدره زرست
 جام صفا چو گشت از آن روح پرورست
 جاوید جان فزا و طرب زاد دلبر است
 در دیده ها ز کنگره عرش برتر است
 چون غرقه بهشت پسندیده منظر است
 نه چرخ خلقه ساش ملازم بهر دراست
 زالایش تزلزل دوران مظهر است
 وزعکس جامه‌اش فلک نور گستر است
 ثابت قدم چو پیکر سد سکندر است
 از مرد و زن ز راه تماشا مشمر است
 زیرا بجای چوب و کلش عود و عنبر است
 با آنکه در جهان بصارت معمر است
 این فضل بس که مسکن شاه مظفر است
 سر بر خط ارادتش از جان چو چاکر است
 در حیز وجود بتحقیق مظهر است
 باطینش ز مبدأ فطرت مخمّر است
 بر مقتضای دولت و بخشش میسر است
 قطع نهال ظلم به تیغش مقدر است
 یاقوت وار از همه رو پاک جوهر است
 نزدیک جوهریت خطش مبر است
 بر حنجرش ز ضربت مریح حنجر است

ای خسروی که همچو سلیمان ترا بحکم	اعیان جن و انس بکلی مسخر است
بر مسند جلال سلیمانی از خدا	ذات جهان پناه تو الحق مصدر است
تا و فتاد در ره مهر تو آفتاب	زان ره بنزد جمله شهنشاه خاور است
نزدیک رأی عقل کل اندر ضیا و نور	خورشید را برای تو نسبت چه در خور است
از کشتی وقار تو غرق هلاکتست	خضم سبک سرار چه گران جان چو لنگر است
خطهای این مقله بنزد کتابتست	شیرین چو قند گر چه نماید مکرر است
اندر شکار گاهی اعادی صلابت	فیروز جنگ محض ظفر چو غضنفر است
حیران کلک تست ز جان منشی قضا	با آنکه در سواد سیاق مخیر است
نقش بقا ز خط صفا خوانده می شود	بر هر بنا که خط لطیف محرر است
شاهها بهر شریف و وضعی که فی المثل	ساکن در ین دیار ز الله اکبر است
مدح تو فرض عین و دعای تو واجبست	چون مظهر تو محضر لطف مؤفر است
تا گرد شکر لب خوبان نبات خط	نقش بدیع از رقم کلک داور است
سر بر خط مراد تو بادا قلم صفت	مستوفی قضا که در احکام سرور است

فی وصف العمارات

یارب این معموره زیبای جان افزا چه جاست	کز شرف چون بیت معمور فلک بس منتهاست
چون ارم آرمگاه هر دلارا می بود	بلکه چون باغ بهشت عدن جای دلگشااست
صفهایش از صفاتش نفس جان آمد بحسن	جامهای او ز لطف آینه گیتی نماست
همچو خوبان سمن رخساره سیمین بدن	هر یکی از ساکنان او برین معنی گواست
از جمال جنت آسایش دل آسایش کند	وز کمال لطف چون فردوس اعلی جانفزااست
جسم و جانرا از ملاقات جمال جانفزااش	هر زمان از عالم معنی دوصد نور صفاست

نام بردن صورت چین را بری نقشش محال	یاد کردن نافه را پیش نسیم او خطاست
بس که گلها بر گل و سروست بر سر از صفا	گوئیا بستان جنت را نموداریست راست
جلوه‌های طوطی و طاوس در بستان او	عقل را عشرت نما روح را راحت فراست
قصر جنت در قصور از شه نشینش دایماً	گنبد حضرا بنزد منظر او در حیات
هر ترنجی کان ز طاقش رخ نمود از نقش غیب	همچو نارنجی سراستان جنت عمر واست
آب حیوان در بر سرچشمه جانبخش او	دایم از راه خجالت مانده در تاریک جاست
هر طرف از صفه‌اش نرمی و زر می ساخته	عشرت آبادی از ینان در همه عالم کجاست
میزند کوثر زدوق حوض او دمه‌های سرد	گرم رو آب فرات از سوزش او دایماست
چون مبارک منزل آمد بر مبارک بادیش	اهل اقبال و سعادت را دودستی بردعاست
نقش‌های بس عجایب از درو دیوار او	مینماید رخ مکر اعجوبه صنع خداست
چون بسی جای شریف آمد درو اهل شرف	معتکف از میشوند از بهر عشرت پس کجاست
در حق صحن سرای دلپذیرش عقل کل	همچو بلبل روز و شب از شوق دل مدحت سراست
از پی نظاره او بر در و بام فلک	آفتاب و ماه کرایند روز و شب رواست

ولله ایضاً

ای صفا یافته از لعل لب‌ت جوهر جان	کشته از حسن صنعت ذات تو محبوب جهان
پیش یاقوت لبان تو عسل حلوا شد	اوفتاد از دهن شک تو شکر زده‌ان
می‌گدازد بصد شرم چو شکر در آب	پیش یاقوت لبانت همه یاقوت لبان
تا صفای در دندان ترا مروارید	دیدو بگرفت روان کوش و بسر شد غلطان
ناتوانیم از آن چشم و علاج دل ما	جز بنوش لب جانبخش تو دیگر نتوان
از همه وجه بجز روی تو نبود منظور	چون تجلی رخت از همه وجهست عیان

طوطی جان کند از شوق شکر ریزها
هر که آدم صفت قند لبانت بزبان
هست بر روی تو آبی که برد آن دل خلق
که نیرزند بیک جوهمه خوبان بران
حسن رخسار تو مشهور شریف و وضع
همچون اخلاق شهنشاه سلیمان فرمان
مظهر لطف ازل تاج ملوک و امرا
کامد از روز ازل افسر فرق اقران
شمس دین بدرزمان میرمحمد شاهی
که بود منتظم از رأی رفیعش دوران
حضرت عالیش از پر تو انوار ازل
چون وجودش بمثل مطلع انوار آمد
مزرع از نیاز همه گردد سیراب
کوکب برج امانی شد و خورشید امان
مظهر لطف عمیم آمد و احسان جسیم
گشت خورشید سعادت ز جمالش تابان
هر سعادت که نهد روی بفعل از قوت
چون شود از کف او منبع الطاف روان
بارگاه شرفش چون متعالی گردد
گشت بنیان کرم را زهمه روارکان
هست منقاد بجان منشی دیوان قضا
نپسندد بجز از حضرت اعلاش مکان
مقتدی هر که با نوار زرینش نشود
باشدش مسند کیوان زترفع ایوان
مجلسش مسکن آسایش اصحاب قلوب
بهر آنچه رسد از رأی رفیعش فرمان
ای زابر کرمت باغ امانی سیراب
شود از حادثه افکار و ز آفات جهان
مهمانی چو کند طبق جوادت در دهر
منزلش منزل ترویج و صدور و اعیان
تیرک بخت تو چو بر سر اعدا تازد
وی بخاک در تو چشمه حیوان عطشان
تیغ تدبیر چو ایام بدست تو سپرد
روح قدسی شود از طوع ارادت مهمان
دزد از فر و بها دیده دونان بستان
هر که اوصاف خرد در صفت می گوید
شد ازین دست و دلت بحر عطا در فیضان
چون بانسانیت و لطف فزون از همه
هست نزد عقلا منقبت صد چندان
هست در نظم امور همه حکمت طغرا
حضرت گشت ازان مرجع نوع انسان
هر که راهست تمنا رخ فتح البابی
دهدش بخت بدرگاه رفیع تو نشان
هست برنامه نخست همه امرت عنوان

صد پیش نیز صفت دهر نشانند در خاک	هر کرا لطف تو در خود نکشد همچو کمان
بافت از ناب شکنج غم ایام خلاص	هر کرا طبع لطیف شود از لطف ضمان
تار منشی قضا حاکم دیوان قدرد	می کند حکم بدونیک بهر سوی روان

بادبرمسند اقبال و سعادت باقی
ذات تو تاشود از وی همه مشکل آسان

منم که در وصف هیچای نظم و نثر متین	مظفرم بهمه رو چو صفدر صفین
منم که واقفم از اصطلاح صوفیه	زشط حیات وزطاماتشان بفکر زرین
منم که هست مرا بر فصوص و نقش نصوص	بسی مناقشه ها با عبارت رنگین
مرا باول کشاف در حدوث کلام	که هست معتقد اهل اعتزال بدین
بسی مناقصه ام باشد و معارضه هم	زکشف عالم معنی و فیض روح امین
بعلم ظاهر و باطن اجازتم باشد	زاهل فضل وز اصحاب علم و اهل یقین
صاح سته و نهج البلاغه و کشاف	که اهل علم ازین هر سه اند صدر نشین
مراسم رخصت از اصحاب علم درس همه	زعقل کلی چون باشدم دو صد نتقین
ولیک این همه نزدیک کشف قرآنی	که گشت روزیم از فضل کردگار معین
نظیر قطره و بحرست و ذره و خورشید	مثال صحن سفالین و کاسه زرین
قصیده ای زسؤالات من اگر خوانند	براهل مدرسه و خانقاه روی زمین
اگر طریقه اصناف و اهل بیت سپرند	مثال مردم صاحب یقین صاحب دین
بعجز معترف آیند این دو طایفه زان	زهی قصیده غرای واجب التحسین
قصیده عربی من اررود ناگه	زحد مغرب تاچین و خطه ماچین
بغیر ظاهر ترکیب او کجا دانند	چه پی برند معانیش را علی التعین
چو اهل مدرسه زین اصطلاح برطرفند	اگر زمعنی او عاجزند باشد زین

قصدتین مرا هر که گشت مستحضر
 بیان ذات و صفات خدای عزوجل
 نوشته‌ام بسوالات آنچنان شرحی
 ز کنت کنز او از عندنا خرابیه
 ز سر نکتۀ توحید حق بهریتی
 ولی چه چاره که از حادثات و حکم قضا
 برین قصیده تازی اگر امان باشد
 امید هست که شرحی برونوخته شود
 شریف چون تو سخن دانی و سخن پرداز
 کسی کمین نتوان گشود بر تو بنظم
 ولیک زین همه بس مر ترا که نظم تو شد
 مظفر امرا سپهر مجید و جلالست
 مذاق جان همه کز زمانه بودی تلخ
 چو هست مظهر اخلاق طیبه زانرو
 مفرح است چو دیدار او بر اهل نظر
 ایا شهنشاه عالی جناب دهر مآب
 کسی که سجده تعظیم چون ملک پیشست
 شود سیاست عنب صفت آونک
 هر آنکه با تو بود اعتقاد کج چون دال
 اگر چه کردم تعریف خود درین ایات
 چه جای لاف و کذا فست این قصیده گواست
 هر آن تفاخر کند ز مدح مادح راست
 مثال او نتوان یافت در جهان حق بین
 عیان کند بهمه کس زروی کشف و یقین
 که پشت دست نهد عقل پیش او بزمین
 دینه ایست در و صد هزار در ثمین
 چه از لطایف تحقیق کرده‌ام تضمین
 نشد تمام و از اند کیست بی تبیین
 زدست حادثۀ روزگار بدآیین
 پراز احادیث و از آیت کتاب مبین
 یقین که نظم تو باشد متین و نثر متین
 چو اهل فضلند پشت زبندگان کمین
 قبول در نظر پادشاه با تمکین
 که بر رهش نهد از قدر آفتاب جبین
 بیمین شهد شهودش چو قند شد بشیرین
 شود نکهت خلقش مشام جان مشکین
 شود زدیدن او شاد خاطر غمگین
 نویی که میرسدت فتح از یسار و یمین
 نکرد نزد همه هست همچون دیولعین
 هر آنکه باطن او با تو پاک نیست چو تین
 زمانه تیز کند سن کین برو چون سین
 بنزد عاقل این لاف نیست چنین
 کسی گواچه کند چون غریم هست امین
 کند رجوع بممدوح آن سخن یقین

همیشه تا که شریف و وضعی ضدهمند نباشد الفت آن هیچ گونه ای با این
مدام ذات شریف بتخت شاهی باد مرین دعا را باد از جمله خلق امین

وله ایضاً فی شکایة الحسن والجمال

ای دل از سختی بتلخی گریمیری هر زمان هرگز از شکر لبان شیرین نیایی کام جان
بلبل آسا گر هزار افغان کنی در عاشقی غیر خارغم نیایی بهره ای زین گلستان
بی وفایی لازم عهد نگو رویان بود الامان از بی وفاییهای خوبان الامان
بر دری مه پیکری چون حلقه سر هر کس که سود عاقبت جانش زغم فرسود و سودش شد زبان
همچو سنبل بایدش بر خویش پیچیدن زغم هر کرا در سر بود سودای زلف گل رخان
چون کمر با هیچ دستی می نیارند در کنار تا نه بیندش کمرسان در و گوهر در میان
پهلوان بی زران از روی ایشان خسته است هر دلی کز دست ایشان دست هست او پهلوان
نه زر و زاری بکار آید نه بی زاری و زور چون کنند آغاز روز خویش بر این و آن
کی شوی خالص در اخلاص بتان صدره چوسیم همچو زر در بوتۀ محنت کنندت امتحان
تا توان از چشم ایشان همچو ابرو گوشه گیر تانسازندت بناو کهای مژگان ناتوان
کس نخواهد یافت از سرمایه جان هیچ سود تابود بر چارسوی حسن چون بازادگان
چون گل اندر روی کس درخنده نگشایند لب تانیابندش چو غنچه خردۀ زر دردهان
بر سر عاشق فرود آیند در هر سرزمین در بلا و کینه جویی چون قضای آسمان
هر که شد دیوانۀ سوادای ایشان عاقبت در میان مردم آمد ریش خندکودکان
مستعدی گر بدیشان گشت عاشق روز و شب تیرغم سازند بر جان و دلش هر سو روان
برسرش چون استره در کینه برخیزند تیز تا خورند از دست ایشان تیغ بررو چون فسان
دیده گریان سینه بریان در میان خاک و خون باشد از بی التفاتیهای ایشان هر زمان

ور حسینی تا کسی بد صورتی کج سیرتی
 بر سر چشم خودش مانند ابرو جا دهند
 درس هر کو هوای مهوشان چون کاکل است
 آستین را بر زده هر یک بکین عاشقی
 صد پیش بر خاک بنشانند از کین همچو تیر
 بوالعجب حالی که دایم از هوای سیم و زر
 همچنان خوانند خامت در ره سودای خویش
 در پی تلخی کام عاشقان ابروترش
 بی وفا چون و بی بنیاد چون اسباب دهر
 برخلاف خاطر عشاق و کین اهل دل
 نمی توانند از هواداران خود برکنند دل
 تابشهرستان دل دارند خوبان ترک و ناز
 گرچه در هر شهر خوبانند و نیز افتاده اند
 هر یکی را فلسفه ای است بر سر زان سبب
 بر مثال رستم دستان بوقت گیر و دار
 آنچه بر جان شریف از محنت خوبان رسید
 خویشتن را مستعد بنماید اندر نزدشان
 وز محبت در برش گیرند هر ساعت چو جان
 بر مثال زلف داندیش پریشان جاودان
 وز جفا افکنده سرهای همه بر آستان
 هر کرا خواهند تا در خود کشند همچون کمان
 همچو همبان در میان آیند با پیر و جوان
 گر بسوزی در تنور مهرایشان همچونان
 در مقام دلبر دلاں شیرین زبان
 از هنرمندان جهان چون عشرت و عیش جهان
 هر زمان با یکی سختی نمایند اقتران
 نی بدیشان نیز دل سازند یک ره مهربان
 هر که آبادان نخواهی یافتن یک خان و مان
 ای عجب باشند اگر چون دلبران اصفهان
 دایماً باشند با عشاق مسکین سرگران
 هر یکی در زور دستانند الحق داستان
 صد یکی زان در هزاران سال ناید در بیان

سوار نظم و نثر وله ایضاً فی التفاخره

سوار نظم و نثر امروز در میدان دانایی
 سواد کلک گوهر رأی و هر آرای من مردم
 بمنهاج اصول دین کلامی چون کنم انشا
 منم ای خصم اگر با من بدعوی پیش می آیی
 کنداندر عیون حکمت الحق کحل بینایی
 ز سهم حجت من چون بیدلرزد و روح بجایی

زعالم اختلاف جمله ادیان مرتفع گردد
 شود از شمع معلومات من مرجع روشن دل
 بیان علم الا سما که آدم زان معلم شد
 بغیر از ما که اهل فضل و ارباب حقم الحق
 مسایل را که دارند اختلاف اندر اصول دین
 چه سود از شرح تجریدت چو بنود هیچ تفریدت
 چه ملایی چو نبود نصرتت از انت مولانا
 چه خوانی خویش را عالم چو غافل از همه چیزی
 چه بادی در بروت اندازاندر در سن و بحث خود
 که از سید شریف و گه ز ملا سعدالدین لافی
 بجز از نقل پریشانی ز قول مرده چندی
 گراز تحقیق یک موی که چون دانسته ای پرسم
 و گر گویم که چون عارف شدی بر نفس خود دردم
 گه از کشاف و این قلت قلهای او گویی
 چو محروم از بیان صاحب کشف و عیان باشی
 گرازام الکتابت پرسم وسیع مثانی هم
 بغیر از الکل و شربت نیست از تحصیل حاصل هیچ
 زعین و شین و قاف و کاف و نون چون نیستی واقف
 بغیر از لا تسلّم نیست در تصدیق حق هیچت
 ابایی همچو شیطان می کنی از سجده آدم
 فواتح را که آمد در سری بعضی ز سوزنها
 نخستین سورة قرآن که آمد فاتحه نامش
 چو گردد منتصب نطقم ز روی عالم آرایی
 گراز روی ارادت دیده انصاف بگشایی
 ملا یک را و مسجود همه از روی مبدایی
 نمی زبید درین معنی کسی را دعوی مایی
 کنند از لطف تحریر م هوید وصف یکتایی
 چو دانی غایه القصوی چو عاجز از قصارایی
 چه دانایی که غافل از صفات و ذات اسمایی
 چه لافی از حلاجیت چو در تحقیق رسوایی
 به پیش مردک بز ریش چنداز عین کج رایی
 گهی از سیوبهی ناقل و گاهی ز فراپی
 چه داری در جهان حاصل ازین تحصیل و ملای
 جواب این سؤال من نمیگویی چه فرمایی
 ز راه نفس در پیش آیی و در بند ابذایی
 گهی دعوی کنی دانایی از تفسیر بیضایی
 یقین است این که بی بهره زهر نعمای والایی
 چه دانی چون ز تقلیدت هزان بند بر پای
 ازان چون اشترازیستان دانش ژاژمی خوایی
 چه دانی حکمت عین اربطاهر پورسینایی
 کجا در خورد بالایی چو در تحقیق بالایی
 چه سود از فیض تحقیقت چو بر تقلید آبایی
 چه پی بردی اگر از جمله حفاظ و قرآیی
 ز چه ام الکتابش خوانی از دانا و بینایی

چه بالایی رسد در محفل ارباب تحقیقت
وگرخوانم ترا کلبی و گویم ثعلبی در خود
وگرناگه حروفی خوانمت زین نسبت عالی
ازین انکار حرفت جز خیالت هیچ نفزاید
هر آنچه بر تو ظاهر کرد و اندر خواب و بیداری
بغیر از حرف و صوت و نطق حق دیگر چه می بینی
ز برنایی بزندان طبیعت مبتلا کردی
ازان معلول صد علت شدی ای علت اولی
بدی هر پیش گوش مهوشان عالم بالا
کجا معراج سوی عالم اقدس دهد دستت
خلاصی یابی از رجس سمایشک چو اهل حق
کجا بر شاه راه حق و تحقیقت گذر باشد
چه از دانا و اعلامیکنی فکر شریف اکنون
چو محروم از فیوض عالم قدسی و بالایی
ازین نسبت هزاران خرمی و شادافرایی
نمایی عار و در انکار و جز انکار نمایی
زهی منکر صفات و ذات حق از بد آرایی
بهر چه هست باوی نقش پنهانی و پیدایی
بجز اینها بگوتا از چه بینایی و دانایی
ز چاه نفس اگر چون یوسف صدیق برنایی
که واقف نیستی ز انسان که آمد علت غایی
اگر در جوهریت پاک چون لؤلؤلالایی
ز درد بی طبیعت تا وجود جود نیالایی
برجس نفس اماره اگر خود را نیالایی
ز پا تاسر ز دست نفس چون افتاده در لایی
چو از حق واقف ماهیت اعلا و ادنایی

وله ایضاً فی صفت المهدی

آخر ای جویای اسرار رموز انبیا
یعنی انهای که از جام می علم حروف
عارفان کنج معنی از ره کشف و حضور
گر طلبکار حقی از مهدی آخر زمان
مهدی آخر زمان ذات شریف کامل است
مشکلات هر دو عالم سر خلقت بود ازان
خواهی از کشف حقیقت نزد اهل حق بیا
مست معنی کشته اند از ساقی وحدت سرا
واقفان سر خلقت از طریق استوا
پیش ما آتا ترا باشیم از حق رهنما
صادق القوال امینی عارف مشکل گشا
هر کرا حل گشت این معنی بود خیرالورا

گوش کن ای صاحب هوش و خرد تا بی جسد	از صفات مهدی آخرزمان گویم ترا
چونکه تأویل الاحاد یشش بود وصف نخست	صاحب تأویل غیر از وی کرادانی کرا
امل فی الناس بالتقوی علی طور النبی	جاذب الاعداعلی نهج الولی المرتضا
بدولی و خوف از اعدا نباشد اندرو	مظهر فتح است و نصرت منظر فرّ خدا
بر حدیث مصطفی و نهج پاک مرتضا	عارف و واقف بود بی شین مبین و امّ ترا
مجتنب از اکل و شرب و شبهه و مال حرام	منقطع از حب دنیا و نقوش ماسوا
یکسر مویی ز بدعت کس نیابد اندرو	نشود گوش کسی آوازه جور و جفا
در زمان او نه بیند کسن بجز انصاف عدل	موشکاف اندر بیان شرع پاک انبیا
پر شود عالم ز قسط و عدل موعودست این	مظهر موعود ازین شد نام او از ابتدا
و عدهای انبیا در فسخ باب معرفت	راست در عهدش بود ای طالب حق با خودا
علم و حلم و زهد و تقوی و صلاح نفس و دین	جمله او را حاصل از فرّی و دایما
اهل علم اندر زمانش صاحب عین الیقین	کشته و هر یک ز تحقیقش امام و مقتدا
جمله را از کشف او ماهیت اشیا عیان	یکسر اصحاب شهود صاحب صدق و صفا
دشمنش چون مار پیچان بر خود از راه حسد	بل چو ماهی کوبود بر تابه سوزان از عنا
شیخ سعدالدین حموی داد از کشفش خبر	صاحب محبوب اسرار قلوب اولیا

چون شود دور زمان یعنی مطابق با حروف
آن زمان صاحب زمان پیدا شود بی اختفا

آنجا که ذات اوست نه اسمست و نه صفت	نه کون و نه مکان و نه اطراف و نه جهت
نه نیک و بدنه رد و قبول و نه کفر و دین	نه سود و نه زیان و نه اهانت و نه مکرمت
نه سمع نه بصر نه کلام و ارادتست	نه علم و قدرت و نه حیات و نه معرفت
نه کشف و نه تجلی و رویت نه شوق و ذوق	نه حال و نه محل و نه منع و نه موهبت

یک جرعه از رحيق فنا هر که نوش کرد بر حیل کامل بدلا یافت سلطنت

و لـه ایضاً

هر دل که روشنت بانوار معرفت	داند یقین که ذات محالست بیصفت
نزدیک اهل حق چو صفاتست عین ذات	کی ذات بی صفت بود و اسم خاصیت
دعوی کنی که مظهر موعود حق منم	پیداست دعوی تو ازین گونه معرفت
از ذات چونکه وصف ثبوتی و سلیش	هر کس که کرد مستحق لعنتست ولت
کر سلب این صفات نقیضش عیان شود	خواهی صفات سبعة بود تا ثمانیت
چون انفکاک ذات محالست از صفت	قدصح بالدلائل هذا وقد ثبت
پس محص کفر و زندقه است آنکه گفت این	آنجا که ذات اوست نه اسم است و نه صفت
آنجا که ذات اوست چو گفتمی برای ذات	پیدا شد از کلام رکیک تو شش جهت
پس انتقل جاو جهت چون شود ازو	ای بیخبر ز ذات و صفات زماهیت
لاف گزاف میزنی و ریش خند خلق	گشتی ازان نه لایق مدحی و منقبت
معلوم شد که علم و کلام و تصوّف	تا در چه منزلت بود و در چه مرتبت
این معرفت که در صفت و ذات گفته ای	کردن قبول این بود از عین شیطنت
شکر خدا شریف که اندر صفات و ذات	علم تو بر طریق کسبست و موهبت

وله ایضاً هم در حق بندکیش

ای بیخبر ز عالم جان و جهان دل	از رده از دروغ دل و جان و جان و دل
گفتی رسیده ام بمقامی که ذاکرسست	کامم زبان ظاهر و کامم زبان دل
این را کمال دانی و نقصان حال تست	زیرا که غافل زیبان جهان دل

می‌سازی از دروغ دل و جان و جان دل	اثبات میکنی دوزبانی خویش‌تن
بر آسمان توان شدن از نبردبان دل	کی از ره کمان و طریق دروغ و وهم
زانت بود همیشه غریو و فغان دل	پیچیده است بادپروت تو دردرون
قلبست نقد ذکر تو پیش دکان دل	نام فرافر اشکمت کرده زیر قلب
کم کرده ای زوسوسه نقد دکان دل	ماحولیای کنج ترا ساخت گنج و تو
گر پرسدت کسی بحقیقت نشان دل	لحم صنوبریست جواب توفی المثل
تو مفتخر بل ذکر زبان و دهان دل	اشیاتمام ذاکر و چندان غریب نیست
در پهلوی چپش زچه سازی مکان دل	دل نفس ناطقه است بنزد حکیم تو
هم واقفم زعیب و وجود و عیان دل	دعوی کنی که مظهر موعود حق منم
تیری نرفت راست ترا از کمان دل	دروعه‌تو نیست بغیر از خلاف هیچ
چون غافلی زگوه‌ر و کنج نهان دل	کی بر حزاین ملکوتت دهند راه
گردید تیره روی زمین و زمان دل	از دعوی خروج و دخول تو هر زمان
این نکته را بجان شنو از نکته دان دل	دل لامکانیست بر اهل معرفت
نامش نهاده ای زچه ذکر لسان دل	در باطننت ز حبس نفس دیوخانه کرد
جز از شریف نیست میسر بیان دل	خواهی که بر حقیقت دل مطلع شوی

ولله ایضاً فی حقه

نسبت ذاتت به پیمبر دروغ	ای سخنان تو سراسر دروغ
هست چوبازی کبوتر دروغ	دعوی مهدیت توفی المثل
سد سکندر شده ای از دروغ	کنج سکندر چه نمایی چو تو
هر چو تو گویی بود اکثر دروغ	از سخن و معرفت و غیر آن

کشف قبور تو و ذکر دلت	چون خبر کنج تو یسکر دروغ
راست توان پادشهی کت بود	نو کرت از بدعت و چاکر دروغ
کی خبر از عالم دل باشدت	ساخت دلت را چو مکدر دروغ
هر سخنی راست که بر لفظ تو	کرد گذر شد بتر از هر دروغ
شطح زبطراق تو در معرفت	هست چو اسرار قلندر دروغ
هر که مرید تو شود دایماً	گرددش از غیب مقدر دروغ
حاصل و محصل مریدان تو	بر صفت قند مکدر دروغ
کنج که مهدی کند انراعیان	نطق الهی است مروبـر دروغ
صدق کلام است چو شرط امام	می فتد از شرط خود اندر دروغ
از تو چو گردید مکرر کنون	در برهر کـهـتـر و مهـتـر دروغ
مظهر موعود مخوان خویش را	نیست چوبـا آن مهـ انور دروغ
هست محال آنکه شود در جهان	صادراز آن ذات مطهر دروغ
غیر دروغـت نبـود گـرد ورد	چند شود از تو مکرر دروغ
هر شجری کان بزمین دیی	کاشـتـه ای دادروان بـدر دروغ
هیچ کسی را چوتـو هرگز نشد	در همـه آفـاق میسر دروغ
شرک و دروغـتـد برادر بهـم	ترک کن ای جان برادر دروغ

هست معاصی همه بد ای شریف
لیک بود از همه بدتر دروغ

وله ایضاً فی حقـه

گویی که واقفم ز حق و سر حکمتش برگو چگونه است بهر شئی احاطتش

گویی اگر بعلم بود بر همه محیط	پیدا شود جهت ز برای هویتش
زیرا که هر چه ذات محیطش بود بعلم	با ذات فوت آن بود از قدر رفعتش
با تخت آن دیاریمین و یسار آن	با قبل و آن بود از روی رتبتش
این شد بیان آنکه بود ذات در جهت	نزدیک آنکه عارف ذاتست فکرش
ورباشدش احاطه ذاتی چنانچه هست	جاهل کند مناقش از جبت طینتش
گوید بهر چه ذات محیط است بیگمان	عارض شود ز کثرت ذرات کثرتش
اشیا چو از تجلی ذاتست مضمحل	کثرت کجاست پیش تجلی وحدتش
چون علم عین ذات بود این نزاع رفت	نزدیک آنکه رؤیت حق شد روایتش
از بعد این سؤال بگو شرع انبیا	کان خلق راست موجب قرب و هدایتش
کان واقع از نهاد حکیمان حق بود	چه بود حکمت کیف و کمیتش
در مدعای تست که حالی ز حکمتست	اثبات جهل کردی و شرّ مضرش
چون دعوی امامت موعود می کنی	باید بیان شرع نمایی و حکمتش
زین نکته شریف چه واقف شوی چو تو	در غفلتی ز نفس جود و سرّ خلقتش

منذہ قصیدہ حربیہ

هر صبح تا بشام و زهر شام تا سحر	سوزم میان آتش محنت ز تاب کر
دوزخ که خلق را دل ازو در تبست و تاب	یک شعله ایست ز آتش دلسوز گر مگر
دستم بزیر سنگ گرسست آنچنانکه من	از دست گرجرا حتم از پای تا بسر
رنج و عقوبتم که ز گر هر دم رسد	بر هیچ دوزخی نرسد در تک سقر
گر از عذاب قبر مثالیست فی المثل	گر از عذاب قبر کسی پرسدت خبر
جوهای خونم از بن هر مو روان شود	بل که از قضای بد شده هر مو چو نیشتر

تا خون ما شریک چو با خون ماشد دست	نالش کجا کنیم زدست کسی دگر
گویند هست خشک و تری گر عذاب روح	خشکش ز تر بود و تر ز تر بتر
کردیم عیب حکمه مردم بسی و لی	شد روز آنچه عیب شمردیم بیشتر
حفتن بروی عیب تمامست و این صفت	از خارش محل نشستن بود هنر
زخمی که می رسد بتن از ضرب ناخنم	چه بود بنزد آن اثر تیر یا تبر
نی قوت نشستن و نی رأی رفتنم	نی طاقت کلام و نه پروای خواب و خر
سوزی که بر دلم زکرسست و ز زخم او	گر بر هزار کوه بود افتد از کمر
در تر و خشک و هر نشانی نداده اند	رنجی که می کشم من ازین ریش خشک و تر
چون غنچه ها شاخ الوبر وجود من	کل گل زهر طرف زد مامیل معتبر
از ناخن پلنگ کری جان کزا چو گرگ	حالم ز حالت سگ گرگین بود بتر
هر دملی ز خدّت و مدّت نمونه ایست	از قیح فیح اهل جحیم از ره ضرر
گویی مگر عصاره اصحاب دوزخ است	ریمی که آید از بن هر دملی بدر
هر داروی مجرب و نافع که گفته اند	بهر طلا عزیز شمردم چوسیم و زر
آخر مرا ز پهلوی زانسان علاجه ها	شد شرحه شرحه سینه و خونین دل و جگر
از دست نالشم همه شب ساکنان دهر	گویند الامان و بر آرند الحذر
هر کس که کرد تجربه من بدارویی	آمد ندامتش ز ناکردنش اثر
از زهر کر بریخت تنم پوست هفت تو	خود پوست کو و گوشت ازین کرهوش بر
کارم باستخوان چورسید اندرین بلا	باید فکند پیش چنین تیرغم سپر

وله قصیده فی البهارات

هارخرم آمد یافت دیگر عالم آرایش	بفضل صانع بیچون و صنع عالم آرایش
---------------------------------	----------------------------------

چو امعان نظر پیر خرد در صورت کل کرد
 بساطین از ریاحین بر مثال عالم اقدس
 بصدستان هزاران بلبل خوش نغمه از هر سو
 حیات سرمدی بخشد باصحاب نظر هر دم
 زگل گشت چمن آسایش جانها مقرر شد
 چمن چون روضه جنت شد از گلهای رنگارنگ
 چو کمخا از ره صد نقشها عالم گلستان شد
 زگلهای ملون آنچنان پر نقش شد صحرا
 زجری دامن خارا چنان شد کاطلس گردون
 زمستانست و تابستان نقیض اعتدال دهر
 کنون از اعتدال طبع نوروز و جمال او
 دلیلی بر وجود حشر و نشر مردگان از خاک
 بجز فضل بهاران این صفت صورت نمی‌بندد
 شکوفه می‌کند بستان سیاه و زرد پنداری
 برد از یاد مردم را تماشای گل و سبزه
 چنان امروز خرم شد بساط باغ از گلها
 ازان رو گنبد خضرا کشد در رو نقاب ابر
 گه چون در عرصه خاک و بساط سرخ و سبز او
 چمن چون وادی ایمن درخت گل نهالی شد
 نسیم باغ در فضل بهاران خاصیت دارد
 بساط سبزه از لاله توگویی جوهر غیبت
 چو گلشن شه نشینی شد زروی حسن از ان معنی
 زحسن طلعت او شد حریف افکار آرایش
 مقدس شد زآمیزش مبرا شد زآرایش
 زشوق کل ثناخوان حق و نعمت و آرایش
 بهاران از تجلی جمال جنت آرایش
 که باشد لازم کل گشت و باغ جنت آسایش
 ازان رو لذت جاوید می‌بخشند تماشایش
 که گستردند گویی هر طرف کمخا و آرایش
 زلاله مفرش آلت و والا کوه و صحرایش
 خرد از همت والا بصد جان نقش خارایش
 که دل سردی زسرسبزیست از سرما و گرمایش
 کند پنهان بهشت از هر کسی ر خسار زیبایش
 که دانا را شود حجت زحق در باب احیایش
 زتقدیر حکیم قادر و انشا و ابدایش
 که آور دست در جنبش هوا صفرا و سودایش
 ریاض و جنت و سرسبزی خلد معالایش
 که کس را نگذرد ردبر خاطر از احوال فردایش
 درایام بهار و جلوه نوروز رعنائیش
 نظر افکند و خجلت یافت از حمرا و خضرائش
 که حق انی انالله کرد از آن ظاهر بموسایش
 که صد روحی فداک آید بروزانفاس عبایش
 زبرجد را مرصع ساخت بر یاقوت حمرائش
 تجبت عیبده می‌باشدش فردوس اعلایش

ولله ایضاً

ای وجودی چندلانی ازفصوص وازفکوک	کی فتوحات فیوضات رسد با این شکوک
مسلک عشاق نبود جز حروف عالیات	حیف باشد طالب حق منحرف اندرسلوک
نیست مفهوم وجودت غیرازین ملفوظ هیچ	گفتمت حق کر چه میدانم که هستی در حدودک
باحروفی کی بر آیی ای وجودی در سخن	آمدت کر صدملوک اندرمددازهربلوک
کی رسد سر رشته معنی بدست بیحروف	کرشوی زیرین چرخ اندرریاضت همچودوک
سلطنت در معرفت شد ختم بر این طایفه	از شریف این دم شنو آوازه این الملوک

ولله ایضاً

چه فایدهست ندانم زلابجوز یجوز	که عمر صرف شد و در پیش روی تو هنوز
همه رقوم علومست بملک استغنا	مثال توده برفست و آفتاب تموز
چوبوز پوز خود اندر حرام داری باز	زعارفان شمیری خویش را رازهی پف یوز
بکارهای دگر باشدت دو صد اعجاز	ولی براه خدا عاجزی بسان عجوز
شوی تو سالم و بابی جزا مضاعف ازو	چو عین فعل تو معتل نباشد و مهمور
همه جواهر معنی کند شریف اظهار	دران زمان که گشاد کنوز و رموز

ولله ایضاً

حالی که ترا ز غم رهاند علم است	مالی که ز تو کس نستاند علم است
جز علم طلب مکن که اندردو جهان	چیزی که ترا بحق رساند علم است

ولسه ایضاً

امیر اعظم اعلاء دولت و دین	که بود بر سرش دولت از سعادت و تاج
زمان رحلت او بود هشتصد و چهل و سه	زهجرت نبوی شاه شرعت و منهج
مصیبتش بمثل بود بحرجان فرسا	دروز جمله افواج صد هزار امواج
عروج او بمعاریج علین شک نیست	چو بود معتقد شرع صاحب معراج
زیس که طالب ضبط وجود بود وجود	گرفته بود از و نقد خاص و عام رواج
بقبض و بسط ممالک چو داشت سعی تمام	گرفته از همه اقران خویش باج و حراج
حساب قبض حیاتش کن ار همیخواهی	زیسط ملک نوجوان امر و باج

ولسه ایضاً

در دار وجود گشت دیار علی	چون هست یقین ولی جبار علی
خواهی که رسی بجار جوی جنت	شوازدل و جان موالی چار علی

ولسه

این کرسی چارپایه جسم بین	تحت شه ملک ابداروی بقین
از لوح وجود خویش اسرار دوکون	برخوان که از دست حق کتایست مبین

ولسه

خواهی که بیابی از همه چیز وقوف	نادر دوجهان بفضل کردی معروف
از صفحه رخساره خوبان شب و روز	میخوان چو شریف نسخه علم حروف

ولله ایضاً

بنمود جمال ذات از روی چو ماه از شادی این بر فلک آمد از کلاه
گشتیم کلام ناطق لم یزلی از دولت شاه و یاری فضل آله

ولله

خواهی که بسر چشمه جان یابی راه یا بر فلک فضل بر آیی چون ماه
از مصحف رخساره خوبان میخوان سرّ ازل و ابد ز خطهای سیاه

ولله

در مملکت فضل خدا شاه ولیست از سرّ خدا با دل آگاه ولیست
در قاعده شریعت احمد نیست در مرتبه حقیقت الله ولیست

ولله

واقف ز رموز لی مع الله ولیست بی شک ز صفات و ذات آگاه ولیست
بر تخت وجود و آسمان توحید هم شاه ولی آمد و هم ماه ولیست

ولله

گلبرگ ز رخساره تو خندیده شود سنبل ز خطت بخویش پیچیده شود
ای روشنی دیده بیاض حدّ تو خواهم که سواد خط تو دیده شود

ولله

ای بت چه کسی شور و شرم حاصل تست آزار دل خلق جهان در دل تست

چون ملک دلم خراب سازی دردم
آیی ب سرم از آنکه سر منزل است

_____ ولہ

این کلک چون کوزه نبات است نگر
زان دلبر و شیرین بن حرکات است نگر

هر گونه طعامی که از نوش کنی
با خاصیت آن حیوانست نگر

استاددین کاسه چو بنمود هنر
بشکست ازوقیعت صد کاسه زر

صد کاسه‌های سرفتد بر اواز شوقش

$$d \text{-----} g$$

یک جو نکند التفات اهل نظر

کرگشت زمین و آسمان زیر و زیر

چون هست طفیل سر ز رو مال جهان چون سر باشد بجای باز آید زر

اصحاب مکاشفات و ارباب یقین

بینند چو این عمارت عالی را
گوینده اگر هست چنین نیست چنین

ول

ای روی تو همچو گل پاکی و تمیز
در روی تو موجود زخوبی همه چیز

تا بود جهان مادر ایام نژاد
در حسن لطافت چو تو فرزند عزیز

4 _____ 9

ای از تو مشرف شده اوقات شریف
حیران صفات زازل ذات شریف

با آن همه سلطانی بیست المعمور

دربان شده از جان بریایات شریف

ولله

ای دل بصفای یار سره کش بار غم او بردل و جان یکسره کش
 کر چنדרه کسی ننالی در عشق زیرا که خوش است عاشق چنדרه کش

ولله

خورشید سمای معرفت کرد ظهور بر اهل حضور از ره فر نور
 عارف بخط و خال بتان هر که نشد هرگز نرسد بخاطرش نور حضور

ولله

ای از رخ تو برک گل خندان سرخ وز رشک لب لعل تو شد مرجان سرخ
 سرخی دو چشم تو زمی نیست که تو بر خون شریف کرده ای چشمان سرخ

ولله

تمت الديوان الشريف بعون الله الملك الطيف

واقف بخدا ز بی و قوفی نشوی عارف بحق از طریق صوفی نشوی
 اسرار خدا بر تو نگردد روشن تاره در جست و جو حروفی نشوی

عن يد عبدالضعيف على بن محمد عن ستاكين

بقچه لق من محلات اسكندريه

في ماه جمادى الاخر سنه

اربع و عشرين و مائه

والف

م

هر که خواند يک دعا از بهر ما نکري رحمت ايلسون اون جان ايچون

يارب او را حشر کن با اوليا که اوقويه لی فاتحه بازان ايچون